

TUNNE OMA ELUSTIILI

SÄÄSTVA TARBIMISE TUTVUSTAMINE
TEISE-VÕIMALUSE-HARIDUSES

1

MOBIIL- JA NUTITELEFON



Rahastaja



Euroopa Liit

Kaasrahastaja

BMZ



Federal Ministry
for Economic Cooperation
and Development

DVV Internationali projekt koostöös organisatsioonidega:

vhs
DVV International



IMPRESSUM

© 2014

DVV International

Institut für Internationale Zusammenarbeit des Deutschen Volkshochschul-Verbandes e.V.

/ Saksamaa Rahvaülikoolide Liidu Rahvusvahelise Koostöö Instituut

Obere Wilhelmstraße 32, D-53225 Bonn, Saksamaa

Telefon: +49 228 97569-0 / Faks: +49 0228 97569-55

info@dvv-international.de / www.dvv-international.de



Selle väljaande on rahastanud Euroopa Liit



Kaasrahastaja on ENGAGEMENT GLOBAL, esindades organit



Väljaande sisu eest vastutavad ainult selle autorid. Väljaande toetamine ei peegelda tingimata väljaandja ja toimetajate arvamusi.

Selles väljaandes sisalduvate mis tahes materjalide paljundamine on lubatud, kui sealjuures viidatakse allikale ning kui vastav koopia saadetakse üalnimetatud aadressil organisatsioonile DVV International.

Väljaandja: DVV International (vastutav isik: Anton Markmiller, direktor)

Välja antud koostöös organisatsiooniga



Eestikeelset väljaannet rahastas



KODANIKUÜHISKONNA TOETUSEKS

Autor: KATE e.V. (Berliin, Saksamaa)

Tegevtoimetaja: Benjamin Hell (VHSKTN, Austria)

Peatoimetaja: Wolf Henrik Poos (projektijuht, DVV International)

Firmakujundus: DVV/DVV International

Kujundus (esikaas): Torsten Hess, Agentur zur Linde, Neuwied (Saksamaa)

Küljendus: Jaak Poom

Tõlge eesti keelde: Tõlketee OÜ

Trükk: AS Multiprint, Tallinn (Eesti)

Väljaanne on trükitud FSC sertifikaadiga paberile.

SISUKORD

2 _____ **Sissejuhatus**

- 2 _____ Maailmaharidus
- 3 _____ Säastev tarbimine
- 4 _____ Projekt „Tunne oma elustiili“
- 5 _____ Projekti partnerid
- 10 _____ Väljaannet puudutav teave
- 12 _____ Ajakava

14 _____ **Alustamine**

- 14 _____ Meetodi kirjeldus „What’s App?!“ – projekti tutvustamine
- 14 _____ Meetodi kirjeldus „Kiirvastuste ring“ – teema juurde jõudmine
- 15 _____ Meetodi kirjeldus „Asendi baromeeter“ – teema juurde jõudmine

16 _____ **Toormaterjalide ammutamine ja kauplemine** **Taustateave**

- 22 _____ Meetodi kirjeldus „Pilguheit mobiiltelefoni sisse – toormaterjalide kontroll“ – mobiiltelefoni osadeks võtmine ja kasutatud toormaterjalide pusle
- 23 _____ Koopiate tegemise mall „Pilguheit mobiiltelefoni sisse – toormaterjalide kontroll“
- 32 _____ Meetodi kirjeldus „Toormaterjalide teekond“ – toormaterjalide kaevanduspiirkondade visualiseerimine
- 33 _____ Koopiate tegemise mall „Toormaterjalide teekond“
- 35 _____ Meetodi kirjeldus „Vask, koltan ja teised“ – rühmatöö ja internetiotsing toormaterjalide kaevandustingimuste kohta
- 36 _____ Koopiate tegemise mall „Vask, koltan ja teised“

40 _____ **Tootmine** **Taustateave**

- 44 _____ Meetodi kirjeldus „Toormaterjalist koostisosani“ – aktiivne loeng mobiiltelefonide tootmisahela teemal
- 45 _____ Koopiate tegemise mall „Toormaterjalist koostisosani“
- 50 _____ Meetodi kirjeldus „Valmistatud...“ – mobiiltelefonide tootmisüksuste tuvastamine
- 51 _____ Meetodi kirjeldus „Töötajate aruanne“ – teksti-analüüs mobiiltelefonide tootmise töötingimuste teemal ning vestlussaade
- 52 _____ Koopiate tegemise mall „Töötajate aruanne“
- 57 _____ Meetodi kirjeldus „Minu aastad Foxconnis“ – intervjuu analüüs töötingimuste teemal

- 58 _____ Koopiate tegemise mall „Minu aastad Foxconnis“

- 59 _____ Meetodi kirjeldus „Teha on veel väga palju!“ intervjuu analüüs ja arutelu alternatiivsete tegevussuundade teemal

- 59 _____ Koopiate tegemise mall „Teha on veel väga palju!“

62 _____ **Tarbimine ja kasutamine** **Taustateave**

- 64 _____ Meetodi kirjeldus „Minu mobiiltelefon ja mina“ – mobiiltelefonide kasutamise ja tarbimise teemaline punktirada
- 69 _____ Koopiate tegemise mall „Minu mobiiltelefon ja mina“
- 70 _____ Meetodi kirjeldus „Fairphone’i otsinguil“ Fairphone’i teemaline internetiotsing
- 71 _____ Koopiate tegemise mall „Fairphone’i otsinguil“
- 72 _____ Meetodi kirjeldus „Kuidas ma tarbin?“ – mobiiltelefonide säästva kasutamise juhiste väljatöötamine
- 73 _____ Koopiate tegemise mall „Kuidas ma tarbin?“

74 _____ **Ringlussevõtt** **Taustateave**

- 78 _____ Meetodi kirjeldus „Kuidas vabaneda vanast mobiiltelefonist?“ – kiirvastuste ring
- 78 _____ Koopiate tegemise mall „Kuidas vabaneda vanast mobiiltelefonist?“
- 79 _____ Meetodi kirjeldus „Sinu vana mobiiltelefoni teekond“ – mäng vana mobiili kõrvaldus- ja kasutusviiside tuvastamiseks
- 80 _____ Koopiate tegemise mall „Sinu vana mobiiltelefoni teekond“
- 87 _____ Meetodi kirjeldus „Story of Electronics“ – filmi analüüs mobiiltelefonide lühiaegse kasutamise põhjuse väljaselgitamise kohta
- 88 _____ Meetodi kirjeldus „Prügiks valmistatud mobiiltelefonid?“ – mäng ja nurgaarutus mobiiltelefonide lühiaegse kasutamise põhjuste väljaselgitamise kohta
- 89 _____ Koopiate tegemise mall „Prügiks valmistatud mobiiltelefonid?“

90 _____ **Väljapääs**

- 90 _____ Meetodi kirjeldus „Lõpp hea, kõik hea?“ projekti-päeva meenutamine ja tulemuste kokkuvõte
- 90 _____ Meetodi kirjeldus „Maailmakohvik“ – tegevusvõimaluste ja alternatiivide arutelu
- 91 _____ Koopiate tegemise mall „Maailmakohvik“
- 92 _____ Meetodi kirjeldus „Aktiivseks hakkamine“ – ühistevõtte kavandamine

I. I. SISSEJUHATUS

Globaliseerimise ajastul muutub maailm üha kitsamaks kohaks. Ning moesõna globaliseerumine ei tähista ainult piiramatut teabe- ja rahavoogu, vaid ka kultuuride segunemist ja ühist vastutust tuleviku eest. Hiljemalt 1992. aastal Rio de Janeiros toimunud ÜRO keskkonna- ja arengukonverentsil sai selgeks, et ressursside vähenemine, keskkonnaprobleemide kasvamine ja sotsiaalse ebavõrdsuse suurenemine mõjutavad kogu maailma ning seetõttu kutsutakse üles kõiki valitsusi ja ühiskondi võtma vastutust eluvõimelise ja säästva arengu eest.

Nii võtsid ka Euroopa Liidu riikide valitsused endale kohustuseks järgida Rio de Janeiros tunnustatud globaalse säästva arengu põhimõtteid: keskkonna ja ressursside kaitsmine, sotsiaalne jätkusuutlikkus ja majanduslik elujõulisus. Sealjuures mõnavad valitsused, et nende ühiskonnad leiavad end hetkel õppeprotsessist, milles on arengut ja vaegarengut puudutavad iganenud mõttemallid oma kaalukust kaotamas ning milles

tuleb säästva arengu õppimist kõrgemalt väärtustada. Sest selleks, et saavutada kõikjal maailmas asuvate inimeste universaalne vastutus sotsiaalses ja keskkondlikus mõttes säästva käitumise eest, peavad inimesed paremini mõistma tarbimismustrite ja ressursside piiratuse vahelisi seoseid ning samuti põhjapoolkera riikide elanike tarbimismustrite ja lõunapoolkera riikide elanike elu- ja töötingimuste vahelisi seoseid.

MAAILMAHARIDUS

Maailmaharidus on üks võimalik pedagoogiline vastus globaalsetele arengu- ja tulevikuküsimustele. Tegemist on vastusega, mis tugineb säästva arengu põhimõttele ja rahvusvaheliselt siduvatele inimõigustealastele lepingutele.

Sealjuures peetakse hariduse ülesandeks ühendada ülemaailmseid majanduslikke, poliitilisi, sotsiaalseid ja keskkondlikke seoseid – tegemist on haridusliku käsitlemisega, mis puudutab kõiki õppevaldkondi.

Maailmahariduse eesmärk on suurendada maailma probleemide ja nende tagajärgede mõistmist nii lokaalses kui ka globaalses skaalas. Maailmaharidus ergutab õppijaid muutma oma vaatenurka ja mõtisklema isiklike mõtlemis- ja käitumismustrite üle. Taoline õpe on oluline, sest aitab inimestel mõista oma rolli ja nii isiklikku kui ühist vastutust. Vastutust kannavad kõik inimesed kui globaalse ühiskonna aktiivsed liikmed seoses püüdlustega saavutada meie kõigi sotsiaalne ja majanduslik õiglus ning meie planeedi ökosüsteemide kaitse ja taastamine.

Maailmaharidus ei ole range ja reguleeritud haridusprogramm, vaid pigem tänapäevase üldhariduse osaks olev avatud, sissejuhatav ja mitmekülgne lähenemine.

Maailmaharidus peaks olema lõbus. Selles kasutatakse erinevaid interaktiivseid ja aktiivse osalemisega õppemeetodeid.

Didaktiliselt ja metodoloogiliselt nõuab maailmaharidus õpetamis- ja õppimeetodeid, mis on interdistsiplinaarsed, aktiivse osalemisega ning tegevus- ja kogemuspõhised, sest maailmaharidus soodustab nii kognitiivset kui ka sotsiaalset ja praktilist pädevust. Seega ei ole maailmaharidus suunatud mingile konkreetsele teadmiste valdkonnale, vaid püüdlusele omandada olulisi teadmisi ja oskusi, mida inimesed – nii tänapäeval kui tulevikus – vajavad, et elada vastutustundlike, solidaarsete ja säästlike maailmakodanikena („globaalne mõtlemine – lokaalne tegutsemine“). Arendatakse pädevussfääre nagu „äratundmine, hindamine ja tegutsemine“ ning nende omavahelist mõju. Sealjuures luuakse seosed õppijate elukeskkonnaga: isegi kui üksikisiku realistlike võimaluste ja tegeliku isikliku tegutsemisvõime küsimust tuleb alati käsitleda ettevaatlikult, võimaldatakse õppijatel analüüsida enda positsiooni ühiskonnas, kujundada isiklik arvamus ja aktiivselt osaleda poliitilistes protsessides.

SÄÄSTEV TARBIMINE

Globaliseerumist leidub meie igapäevaelus kõikjal, alates meie Bangladeshist pärinevast T-särgist ja Guatemala kohviubadest keedetud hommikukohvist kuni mobiiltelefonini, mis ei töötaks ilma Kongo Vabariigist pärineva koltanita.

Enam ei ole ostumaaailmas sulgemisaegu, sest interneti vahendusel saame sisseoste teha igal ajal. Tarbimine pakub elamusi. Tarbimine paneb meid suhtlema, annab meie elule mõtte ja kujundab meie tänapäevast elustiili.

Tarbimises väljenduvad nii sotsiaalsed arengud kui individualism. Mõnikord tundub tarbimine meile sama loomulik kui söömine, joomine, liikumine või töötamine.

Meedia ja reklaamid mõjutavad meie tarbimiskäitumist: tooted, muusika või riided sümboliseerivad teatud stiili. "Sobivat ellusuhtumist" ja "õiget tunnetust" korraldavad turul tegutsevad kolmandad osapooled: „õigete toodete“ ostmise kaudu. Tihti on sellega seotud ka sotsiaalne tunnustus ning isikliku staatuse parandamine. Seetõttu ostame lõpuks isegi asju, mida me tegelikult ei vaja.

Ent kuna maailma rahvaarv pidevalt kasvab ja meie planeedil on ressursse piiratud koguses, tekib küsimus, kuidas rahuldaks ÜRO hinnangul aastal 2050. enam kui 9,5 miljardi inimese vajadused ning kuidas on võimalik tagada kõigi inimeste osalus. Ainuüksi Euroopa majapidamiste tarbimine põhjustab enam kui veerandi Euroopa kasvuhoonegaaside emissioonist. Kusjuures selle hulka ei ole veel arvestatud tarbekaupade tootmisprotsessidega seotud emissioone.

See tähendab, et toodete tarbimine mõjutab üha enam kõikjal maailmas elavate inimeste majanduslikku ja sotsiaalset olukorda ning keskkonna seisundit. Toodete tootmises, tarbimises ja kasutamises peitub suur potentsiaal keskkonnamõju ja globaalse ebaõigluse vähendamiseks. Asja tuum on see potentsiaal ära tunda ja kasutada ning arutleda meie elustiilide ja tarbimisega kaasneva vastutuse üle.

Loomulikult on olemas „ostmise lõpetamise“ ehk tarbimisest loobumise põhimõte. Kas tõesti vajatakse uut toodet või tasub pigem parandada vana, kas osta kasutatud toode või valmistada *upcycling*’u ehk väärtustava taaskasutuse meetodil uus.

Vastukaaluks on olemas ka säästva tarbimise põhimõte (nimetatakse ka ökoloogiliseks või eetiliseks tarbimiseks). Säästev tarbimine on säästva eluviisi ja tarbimiskäitumise osa: ostes ökoloogiliselt ja sotsiaalselt vastutustundlikke tooteid, on võimalik avaldada poliitilist mõju globaalsetele probleemidele. See võib vähendada meie elustiiliga kaasnevat majanduslikku, keskkondlikku ja sotsiaalset hinda.

Ostuotsuste globaalse mõõtmise näide on õiglase kaubanduse tagamise püüdlused. Tarbijad peaksid valima arenguriikide väiketootjate pisut kallimaid kaupu, et seeläbi toetada õiglaseid töötingimusi. Lisaks tuleks ostuotsuse tegemisel arvestada konkreetse toote tootmis- ja järelkuludega ning pidada neid otsuse tegemisel määravaks. See kehtib nii toote hilisema energiatarbe kui ka parandatavuse või kasutusea pikkuse kohta.

Säästva arengu põhimõttest lähtudes on tarbimine säästev juhul, kui see rahuldab praeguse põlvkonna vajadusi ohustamata sealjuures tulevaste põlvkondade väljavaateid. Seeläbi ulatub säästev tarbimine meie isiklikku elustiili. Säästev tarbija on keskkondlikus ja sotsiaalses mõttes vastutustundlik kodanik. Säästev tarbimine tähendab eelkõige teadlikku tarbimist. Toodete kvaliteedinäitajana peaks säästvus olema suunavaks põhimõtteks nii Euroopa tarbijatele kui ka majandusele ja avalikule sektorile.

Kuidas saaksime globaliseerunud ja „ühendatud“ maailmas eriti just noori selleks ette valmistada? Kuidas me saaksime neile edasi anda teadmisi lokaalsetest ja globaalsetest arengutest ning proovikividest? Kuidas me saaksime neid teavitada säästvatest tegutsemisvõimalustest?

Projekt „Tunne oma elustiili – säästva tarbimise tutvustamine teise-võimaluse-hariduses“ soovib pakkuda eriti just noortele täiskasvanutele võimaluse vaadata oma isiklik elustiil.

II. PROJEKT „TUNNE OMA ELUSTIILI“

Projekti „Tunne oma elustiili – säästva tarbimise tutvustamine teise-võimaluse-hariduses“ idee tulenes tõsiasjast, et arengualane haridus ning globaliseerumise ja jätkusuutlikkuse probleemide käsitlemine niisama hästi kui puudub Euroopa teise-võimaluse-hariduse õppekavadest.

Selle lünga täitmiseks on koostöös teise-võimaluse-hariduse õpetajatega ja arengualase haridusega tegelevate mittetulusühingutega koostatud ja välja töötatud selles väljaandes sisalduvad didaktilised materjalid ja rühmatöö moodulid. Need seostuvad erinevate säästva tarbimise teemadega nagu „Taastuvad energiaallikad“, „Mobiiltelefonid“, „Vesi kui globaalne väärtus“, „Globaalne kaupade tootmine tekstiilitööstuses“ ja „Inimenergia“.

Sel eesmärgil korraldati töökoosolekuid õpetajatega, kellele esitleti esimesi õppekäsitusi eesmärgiga saada neilt konstruktiivset tagasisidet ja üksikasjalikku teavet sihtühma omaduste ja teise-võimaluse-programmide organisatsioonilise raamistiku kohta. Hilisemas etapis teostati kõigis projektis osalevates riikides esimesed õpetajate töötoad, et anda suuremale hulgale õpetajatele materjalide kasutamise väljaõpe. Nendes töötubades osalejad said esialgsete materjalidega ise töötada, neid katsetada ja oma õppetundides väljapakutud globaliseerumise ja arengualase õppe teemasid ka juba käsitleda. Tänu sellele oli võimalik kõigis projektis osalevates riikides teatud hulgal projekti osi teise-võimaluse-programmides juba rakendada, mis võimaldas saada tagasisidet otse programmi sihtühmalt ehk noortelt täiskasvanutelt. Meile oli oluline saada teada, kas need materjalid olid õppetundides rakendatavad ja sihtühmale sobilikud, kas osalejates suudeti tekitada huvi käsitletavate teemade vastu ning kas osalejad nautisid õppepäevi ja välja valitud metoodikat. Saadud kogemuse põhjal oli võimalik materjale veelkord parandada ja optimeerida. Projekti eesmärk on teavitada noori täiskasvanuid (teise-võimaluse-programmides osalejad) meie kõigi isikliku lokaalse tarbimise ja sellest tulenevate globaalsete mõjude vahelistest seostest. See annab noortele täiskasvanutele

võimaluse vaadata kriitilise pilguga isiklikke tarbimismustreid ning välja arendada alternatiivseid ja säästvamaid tegevusmustreid.

Euroopa teise-võimaluse-programmide osalejaid seatakse igapäevaelus harva vastamisi arengualaste probleemidega. Nad on eriline sihtühm, kellel on erilised õpivajadused: enamik neist on noored täiskasvanud, kellel on migratsiooniline ja/või keeruline sotsiaalne taust ning kes oma perede poolt saavad sageli vaid vähest tuge hea hariduse saamiseks. Kuna nad peavad peagi astuma tööellu, on nad olulises eluetapis. Nad osalevad teise-võimaluse-programmides oma tulevikuväljavaadete parandamiseks. Seetõttu püüdsime käesolevate haridusmaterjalidega välja arendada uuendusliku pedagoogilise lähenemise, mis võimaldab käsitleda teise-võimaluse-programmide osalejatega säästva tarbimise teemat ja globaliseerumise probleeme. Loomulikult loodame, et need materjalid pakuvad huvi ka paljudes teistes haridusvaldkondades tegutsevatele isikutele ja et nendega saaksid töötada ka teised sihtühmad.

Me ei väida, et nendes õppepäevades osalevaid inimesi õpetatakse saama täiesti teadlikeks ja valgustatud tarbijateks. Õppepäevade eesmärk on anda osalejatele impulss saada rohkem teada säästvuse teemast, globaalsetest seostest ja globaalse õigluse küsimusest. Võimaldada neil informeeritud inimestena tegutseda teadlikult ja säästvalt mis tahes tulevikulukorras. Kõike seda ilma pedagoogilist nimetissõrme tõstmata ja nende „mustale südametunnistusele“ rõhumata. Säästva arengu alane teadlikkus on proovikivi ja isegi peaaegu teadus omaette, kui pidada silmas tohutut koguses teavet ja keerukust, mida tänapäeva elu meile pakub.

PROJEKTI PARTNERID:

DVV INTERNATIONAL

Kontaktandmed: DVV International

Obere Wilhelmstraße 32, 53225 Bonn, Saksamaa
Tel.: +49 (0) 228 97569-0 / Faks: +49 (0) 228 97569-55
info@dvv-international.de / www.dvv-international.de



DVV International on ühenduse Deutscher Volkshochschul-Verband e.V. (DVV) ehk Saksamaa täiskasvanuhariduse liidu rahvusvahelise koostöö instituut. Ühendus esindab ligikaudu 930 täiskasvanuhariduse keskuse ja nende ühenduste huve, olles suurim jätkuhariduse pakkuja Saksamaal.

DVV International pakub üleilmset tuge säästvate struktuuride rakendamiseks ning välja arendamiseks noorte ja täiskasvanuhariduses. Täiskasvanuhariduse ja arengukoostöö juhtiva kutseorganisatsioonina on DVV International pühendunult toetanud elukestvat haridust juba enam kui 45 aastat. DVV International rahastab oma tööd institutsionaalsetelt ja eraanetatatelt saadavatest summadest.

Meie missioon

Haridus on inimõigus. Me võitleme vaesusega läbi hariduse ning toetame arengut. Globaalselt tegutseva täiskasvanuhariduse ja arengukoostöö kutseorganisatsioonina ehitame me säästvaid jätkuhariduse süsteeme, tehes sealjuures koostööd kodanike, haridusasutuste ja valitsustega. Koos partnerriikide elanikega rajame elukestva õppe asukohti.

Meie töö põhifookus:

- Kirjaoskuslik haridus, põhiharidus ja kutseharidus.
- Maailmaharidus, keskkonnavalane haridus ja säästev areng.
- Migratsioon ja lõiming, põgenike töö, terviseõpetus, konfliktide ärahoidmine ja demokraatiaharidus.

Lokaalne tugi

Me korraldame haridusprojekte ebasoodsas olukorras olevatele noortele ja täiskasvanutele, aitame üles ehitada haridusasutusi ning nõustame partnereid ja valitsusi noorte ja täiskasvanuhariduse säästvate struktuuride rajamisel ja välja töötamisel.

Me teeme koostööd üle 200 kodanikuühiskonna, valitsus- ja akadeemiliste partneritega enam kui 35-st Aafrika, Aasia, Ladina-Ameerika ja Euroopa riigist. Meie riiklikud ja piirkondlikud kontorid arendavad kohalikku ja piirkondlikku koostööd ning tagavad meie tegevuse kvaliteedi ja tõhususe.

Globaalsed partnerlussuhted

Üldiselt on noorte ja täiskasvanute kutse-, kultuuri- ja teadus-haridus üleilmse arengu võti. Koos riiklike, piirkondlike ja globaalsete täiskasvanuhariduse ühendustega edendab DVV International lobitööd hariduse kui inimõiguse ja elukestva õppe valdkonnas ning propageerib nimetatud valdkondi. Sealjuures juhindume ÜRO aastatuhande arengueesmärkidest, globaalsest Haridus Kõigile (EFA) programmist ja UNESCO täiskasvanuhariduse teemalistest maailmakonverentsidest (CONFITEA).

DVV on Euroopa Täiskasvanuhariduse Assotsiatsiooni (EAEA), Rahvusvahelise Täiskasvanuhariduse Nõukogu (ICAE) ja UNESCO Saksamaa Komisjoni (DUK) liige.

KÄRNTENI TÄISKASVANUHARIDUSE KESKUSED

Kontaktandmed:

Verein „Die Kärntner Volkshochschulen“

Bahnhofplatz 3, 9020 Klagenfurt, Austria

Tel.: +43 (0) 50 47770 70 / Faks: 0043 (0) 50 47770 20

office@vhsbtn.at / www.vhsbtn.at



Kärnteni liidumaa täiskasvanuhariduse keskuste liit (VHSKTN) on mittetulunduslik liit, kuhu kuulub kaheksa täiskasvanuhariduse keskust Klagenfurtis, Villachis, Spittalis, Wolfsbergis, Feldkirchenis, St. Veitis ja Völkermarktis. VHSKTN asutati ligi 60 aastat tagasi. Traditsioonilise täiskasvanuhariduse keskuste liiduna on VHSKTN ka Austria täiskasvanuhariduse keskuste liidu liige. Kärnteni liidumaa täiskasvanuhariduse keskuste liit peab end haridusasutuseks, mis järgib demokraatia ja inimõiguste põhimõtteid ning on sõltumatu kõikvõimalikest poliitilistest parteidest. Seetõttu on VHSKTN vastu kõikvõimalikku tüüpi demokraatiavastasele, rassistlikule, juudivastasele ja misogüünsele või muule käitumisele, mis diskrimineerib mis tahes inimrühma, ning on pühendunud taoliste suundumuste vastu tegutsema.

Vastavalt Austria täiskasvanuhariduse keskuste liidule suhtub VHSKTN haridusse kui õppeprotsessi, mis toimub kogu elu vältel ning hõlmab nii tunnetuslikke, emotsionaalseid kui füüsilisi mõõtmeid; teisisõnu inimest tervikuna. Liidu töö keskendub õppijate vajadustele ja nõuetele, kuid püüab inimesi teadvustada ka nendest vajadustest ja nõuetest, millele nad ei pruugi igapäevaelus mõelda.

VHSKTN-i koolitusmeeskonda kuulub üle 600 koolitaja, kes viivad igal aastal läbi enam kui 2500 õppetundi üle terve Kärnteni liidumaa. VHSKTN-i juht on Dr. Gerwin Müller ja pedagoogiline direktor on Beate Gfrerer. Lisaks traditsioonilistele tundidele ja kursustele, kus käsitletakse teemasid nagu kultuur ja ühiskond, loodus ja keskkond, majandus ja IT, keeled, loomingulisus ja kokakunst ning ilu ja heaolu, korraldab täiskasvanuhariduse keskuste liit üle 25 kohaliku ja rahvusvahelise projekti. Enamiku nende projektide võtmeaspekt on teise võimaluse andmine alates põhihariduse kursuste läbimisest, keskhariduse tunnistuse saamisest ja ülikooli sisseastumiseksami sooritamistest. Kärnteni liidumaa täiskasvanuhariduse keskuste liit annab võimaluse neile, kes langevad läbi ühiskonna pragude, ning aitab kõigist sotsiaalsetest klassidest pärit inimestel ronida üles mööda sotsiaalset redelit.

SLOVEENIA TÄISKASVANUHARIDUSE INSTITUUT

Kontaktandmed:

Andragoški Center Slovenija

Šmartinska 134, 1000 Ljubljana, Sloveenia

Tel.: +386 1 5842 560 / Faks: +386 1 5842 550

info@acs.si / www.siae.si



Andragoški center Republike Slovenije
Slovenian Institute for Adult Education

Sloveenia Täiskasvanuhariduse Instituut (SIAE, Slovenian Institute for Adult Education) on Sloveenia peamine riiklik instituut, mis tegeleb täiskasvanuhariduse valdkonnas teadus- ja arendustööga, kvaliteedi- ja haridusküsimustega, juhendamise ja valideerimisega ning reklaami- ja teavitustegevustega. SIAE koostab ametialaseid põhimõtteid ja hinnanguid ning seirab täiskasvanuhariduse süsteemi arengut, töötab välja mitmesuguseid mitteformaalseid ja formaalseid õppevorme, koostab programme eesmärgiga parandada täiskasvanute kirjaoskust ning pöörab erilist tähelepanu tundlike täiskasvanurühmade haridusele ja õppimisele juurdepääsu lihtsustamisele. Seda tehes arendab organisatsioon välja õppimise toetamiseks vajalikku taristut, koostab kvaliteedi enesehindamise ja eelneva õppe valideerimise mudelid ning pakub täiskasvanute koolitajale ametialast haridust ja

väljaõpet. SIAE teavitab nii professionaale kui üldsust kõigist nendest protsessidest ja saavutustest ning annab oma panuse täiskasvanuhariduse vajalikkuse ja rolli laiendamise teadvustamisse.

SIAE-i missiooni üksikasjad:

Me usume, et haridus võib aidata inimestel leida vastus eluaegsele küsimusele „Kuidas ma peaksin oma elu elama?“. Seetõttu tuleb õppekava koostamisel arvestada ka õppija häält. Teisest küljest ei saa üksikisikut vaadelda ühiskonnast isoleerituna. Veelgi enam – iga üksikisik paigutub ühiskonnas mingile kohale. Haridus justkui ühendab ühe isiku elus need kaks poolt sildadega. Sõna ühiskond tuleneb ladinakeelsest sõnast *communicare*, mis tähendab muuta paljudele ühiseks ja jagada. Suhtlemine tähendab jagamist – mitte ainult

materiaalsete asjade, vaid ka teadmiste, vaimsete asjade, väärtuste, probleemide jms jagamist. Inimesed peavad suhtlema. Probleeme ja isegi konflikte, mida nad jagavad, on võimalik mõista konstruktiivselt, kui on võimalik pidada dialoogi, mille käigus saadakse avaldada ja arutleda inimeste mõtteid, teadmisi ja oskusi ning voorusi ja väärtusi. Dialoog tähendab seda, et inimesed kuulavad üksteist ning püüavad üksteist mõista. Ning kui inimesed üksteist mõistavad, võivad nad olla nõus looma ühist tegelikkust. Seetõttu keskendub SIAE eriti just õppimisele ja dialoogile ning õppimise isikupärastamisele ühiskonnas. Selles protsessis pöörame erilist tähelepanu täiskasvanutele, kellel on oht jääda dialoogist välja, näiteks madala haridustasemega inimesed, kooli poolelijättnud noored, migrandid, töötud jne. Suurem osa meie tööst on kesken-
dunud mitteformaalsele õppele, mis moodustab olulisima osa inimese elukestvast õppest.

SIAE ja täiskasvanute koolitajad:

Me teame, kui oluline on täiskasvanuhariduses pädevate töötajate olemasolu ning seetõttu koostame õppeprogramme

täiskasvanute koolitajale (õpetajad, tuutorid, nõustajad, hooldajad jne). Nemad kujutavad endast õppeprotsessi kvaliteedi nurgakivi ning seetõttu on nad oluline jõud, mis suudab ühiskonda muuta.

SIAE ja projekt „Tunne oma elustiili“:

Meie jaoks ei olnud keeruline otsustada, kas osaleda projektis „Tunne oma elustiili“ või mitte, sest see tuleneb sarnastest väärtustest ning sellel on väga sarnased eesmärgid nendele, millest me eespool kirjutasime. Säästva tarbimise küsimused on globaalses maailmas üliolulised. Me usume, et suudame levitada säästva tarbimise põhimõtet Sloveenias. Oleme astunud projekti koos PUM-i¹ võrgustiku õpetajatega ja Umanoteraga, mis on antud valdkonnas juba üle kümne aasta tegutsenud mittetulundusühing. Me õpime projekti teiste partneritega kõik üheskoos. Me suhtleme omavahel ja jagame kõiki hüvesid, teadmisi ja mõtteid, püüdes neid üle laia maailma levitada.

EESTI VABAHARIDUSLIIT

Kontaktandmed:

Eesti Vabaharidusliit

J. Vilmsi 55, 10147 Tallinn, Eesti

Tel.: +372 648 8100

evhl@vabaharidus.ee / www.vabaharidus.ee



Eesti Vabaharidusliit (EVHL) on üleriigiline valitsusväline katusorganisatsioon, mis tegutseb mitteformaalse täiskasvanuhariduse valdkonnas, ühendades haridusalaseid mittetulundusühinguid ja rahvakõrgkooli. EVHL-is on 72 liikmesorganisatsiooni.

Meie väärtused:

- Elukestev õpe ja iga üksikisiku aktiivne osalemine nii oma ühiskonna kui ka riigi kui terviku elus on arengu hädavajalik eeltingimus ja ressurss.
- Õppimine mängib võtmerolli vaesuse, ebavõrdsuse ja sotsiaalse kihistatuse vähendamises, kuid ka demokraatia, loovuse ja majanduse arengu toetamises.

EVHL-i seisukoha järgi peab elukestev õpe Eestis tagama õppijate vajadustega arvestamise ja osalejate aktiivse osalemise õppeprotsessis ning hoolitsemise selle eest, et kõigil soovijatel oleks juurdepääs õppimisvõimalustele.

EVHL tegutseb aktiivselt täiskasvanuhariduse poliitikas, toetab oma liikmete tegevust, soodustab nende vastastiku-
seid suhteid, kogub ja avaldab haridusalaseid materjale,

kogub ja levitab teavet, teostab uurimisprojekte, korraldab seminare, kursuseid, konverentse jne, teeb riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil koostööd sarnaste eesmärkidega organisatsioonidega ning teeb koostööd ka valitsusasutustega.

EVHL-il on kogemusi mitmesuguste uurimis- ja võrgustikuprojektidega: Euroopa kvalifikatsiooniraamistik, riiklik kvalifikatsiooniraamistik, täiskasvanute koolitajate elukutse ja kvalifikatsiooni küsimused (nii riiklikul kui rahvusvahelisel tasandil, sealhulgas koolitajate väljaõpe), põhioskused ja kutseharidus, peamised pädevusalad ning mitteformaalne haridus jne.

Liidu pädevusalad on järgmised: täiskasvanuharidus kohalikes piirkondades; mittetulundusühingute juhtide koolitamine; juhendamine ja nõustamine täiskasvanuhariduses; täiskasvanuhariduse kvaliteet (sealhulgas koolitajate väljaõpe); kooli pooleli jättnud inimeste (noored täiskasvanud) kaasamine täiskasvanuhariduse tegevustesse.

¹ PUM on teise-võimaluse-hariduse programmi sloveeniakeelne lühend, s.t. noortele täiskasvanutele suunatud projektiõpe, mis arendati välja SIAE-i poolt 1990-ndatel eesmärgiga aidata kooli pooleli jättnud noortel saada haridus või leida töökoht. Täna on Sloveenias 12 PUM-rühma.

EUROOPA TÄISKASVANUHARIDUSE ASSOTSIATSIOON

Kontaktandmed:

European Association for the Education of Adults (EAEA)

Mundo-J, Rue de l'Industrie 10, 1000 Brüssel, Belgia

Telefon: +32 2 893 25 22

eaea-office@eaea.org / www.eaea.org



EUROPEAN ASSOCIATION FOR
THE EDUCATION OF ADULTS

Euroopa Täiskasvanuhariduse Assotsiatsioon (EAEA, European Association for the Education of Adults) on mitteformaalse täiskasvanuhariduse hääl Euroopas. EAEA on Euroopa valitsusväline organisatsioon, millel on 42 riigis 123 liikmesorganisatsiooni ning mis esindab enam kui 60 miljonit õppijat üle kogu Euroopa.

EAEA eesmärk on ühendada ja esindada Euroopa organisatsioone, mis on otseselt seotud täiskasvanuharidusega. Algselt nime all European Bureau of Adult Education tuntud organisatsiooni asutasid 1953. aastal mitme Euroopa riigi esindajad.

EAEA edendab Euroopa Liidu 2020. aasta strateegia sotsiaalse kaasatuse aspekte; soodustab täiskasvanuharidust ning formaalse ja mitteformaalse täiskasvanuhariduse juurdepääsu ja osavõtu laiendamises kõigile, eriti aga alaesindatud rühmadele. Me edendame õppija-keskseid lähenemisi, mis arvestavad inimeste eludega ning võimaldavad neil omandada kõikvõimalikke kompetentse, pöörates erilist tähelepanu põhi- ja valdkonnaülestele oskustele.

EAEA

- annab teavet ja ülevaadet EL-i poliitika kohta;
- teeb koostööd EL-i institutsioonidega ning riiklike ja piirkondlike valitsustega, nt Euroopa Nõukoguga ja UNESCO-ga;
- teeb koostööd huvirühmadega läbi EUCIS-LLL-i;

- avaldab aruandeid, käsiraamatuid, teavet projektide kohta ning projektide tulemusi;
- annab nõu ja soovitusi meie liikmete poliitikaalase töö kohta;
- aitab liikmetel vahetada häid tavasid, leida partnereid ning levitada projekte ja õppeüritusi.

EAEA eesmärk on toetada ja levitada oma liikmete kaasatust tegevustesse, mis puudutavad partnerlussuhteid, poliitikate ja õppekavade arendamist, sotsiaalse kaasatuse ja kohesiooni-alaseid uuringuid ja määrusi, demokraatias osalemist ning vaesuse ja diskrimineerimise vastu võitlemist. EAEA on seotud täiskasvanuhariduse pakkujate võrgustikuga ning on täiskasvanuhariduse alal uuenduslike käsitluste juhtiv looja. EAEA korraldab regulaarselt Euroopa konverentse täiskasvanuhariduse ja elukestva õppega seotud teemadel ning loob Euroopa tasandil ühendusi teiste Euroopa platvormide ja katusealgaatustega.

Lisaks on EAEA-l pikaajaline kogemus tegevuste levitamises ning tõhusad levitamiskanalid: oma veebisaidi kaudu jõuab see 350 000 üksikkülastajani aastas; selle uudiskirjadel on üle 2000 lugeja ning sotsiaalmeedia leheküljel on üle 800 jälgija.

VÄLJAANDE AUTORID: KATE – KONTAKTSTELLE FÜR UMWELT UND ENTWICKLUNG E.V.

Kontaktandmed:

KATE - Kontaktstelle für Umwelt und Entwicklung e.V.

Greifswalder Straße 4, 10405 Berlin, Saksamaa

Telefon: +49 (0) 30 440531-10 / Faks: +49 (0) 30 440531-09

kate@kateberlin.de / www.kate-berlin.de



1988. aastal asutatud KATE e.V. kandis algselt nime Kohandatud Tehnoloogiate ja Arengu Kontaktpunkt ning kuigi 1990-ndatel nimetati see ümber Keskkonna ja Arengu Kontaktpunktiks, säilitati lühend KATE. Kuna algsest niinimetatud tehnilisest arengukoostööst nihkus ühenduse tegevusvaldkond haridustöö suunas, siis oli nimemuutus igati põhjendatud.

Me oleme heategevusel põhinev organisatsioon, mis paikneb Berliini Prenzlauer Bergi linnaosas asuvas Demokraatia ja Inimõiguste Majas. Meie mitme erialaga tegelev meeskond teeb keskkonna- ja arenguhariduse ning arengukoostöö valdkondades koostööd Kesk-Ameerika projektipartneritega.

Me oleme nii föderaalsete valitsusväliste arenguorganisatsioonide katusorganisatsiooni VENRO kui ka INKOTA-võrgustiku liige. Oleme esindatud Berliini linna senati majandus-, tehnoloogia- ja uuringute osakonna arengualase poliitika nõuandekogus ning Põhja-lõuna Sildade sihtasutuse (Stiftung Nord-Süd-Brücken) nõukogus.

Alates 2010. aastast teeb KATE e.V. kahe EL-i poolt rahastatud projekti raames koostööd nelja Berliinis paikneva partnerorganisatsiooniga, püüdes kaasata maailmaharidust Berliinis õppijate kooliellu. Lisaks osalevad selles projektis teisigi partnerorganisatsioone Inglismaalt, Austriast, Tšehhi Vabariigist ja Ungarist. Praegu koolitab KATE e.V. õppijaid võrdõiguslikeks „kliimahommikusöögikõnelejateks“, kes hakkaksid aktiivselt pühendumisele kliimaõigluse probleemide lahendamisele.

Saksamaal edendab ühendus arendusalast keskkonnaharidust lasteaedades, koolides ja noortasutustes ning rakendab täiskasvanuhariduse meetodeid. Alates 2002.

aastast koordineerib KATE e.V. Berliini arengualase hariduse programmi (benbi), millesse on kaasatud üle 20 Berliini ja Brandenburgi valitsusvälise organisatsiooni. Me algatame ja jälgime lõuna-põhja koolide partnerlussuhteid eesmärgiga parandada partnerriikide sotsiaalset, keskkondlikku ja majanduslikku olukorda ning harida inimesi globaalsete seoste osas. Lisaks juhime haridusprojekte („Sinu maailm fookuses – Tu mundo en el visor 2.0“), milles Nicaragua, El Salvadori ja Saksamaa õpilased vahetavad eakohaseid teemasid puudutavaid ideid otse veebis 2.0. Me pakume nii lastele kui noortele ning nende lapsevanematele ja õpetajatele teemakäsitlust „Kliimahommikusöök – kuidas mõjutab meie toit kliimat“ ning levitame vastavaid haridusmaterjale üle kogu riigi. KATE e.V. poolt koostatud „Säästva tarbimise ja arengu tegevusjuhised“ toetab tegutsemist arenguhariduse valdkonnas.

Kõigi nende projektide eest on KATE e.V. võitnud mitu auhinda Saksamaa UNESCO-komisjonilt ÜRO „Säästva arengu hariduse kümnendi“ (2005–2014) raames. Lisaks on KATE e.V. üks hetkel 36-st rühmast, mida soovib Berliini linna hariduse, noorsoo ja teaduse senat „maailmahariduse valdkonna pädevate partneritena“. Korrapäraselt teostatakse projekte ASA-lõuna-põhja-programmi raames. Sealjuures töötavad neli Nicaraguast ja Saksamaalt pärit noort täiskasvanut kolme kuu vältel mõlemas riigis ühise haridusprojekti kallal. Lisaks organiseerib KATE e.V. Nicaragua, El Salvadori ja Saksamaa õpilaste vahelisi kohtumisi õpilasvahetusprogrammi arengupoliitika (ENSA) osana.

III. VÄLJAANNET PUUDUTAV TEAVE

Metoodika poolest on antud väljaanne koostatud vastavalt maailmahariduse haridusmõistele.

Väljaande kujundus põhineb temaatilises mõttes mobiiltelefoni elutsüklil ning on jaotatud kuueks järgmiseks peatükiks:

- Sissejuhatus
- Toormaterjalide kaevandamise ja kauplemise teema
- Tootmise teema
- Tarbimise ja kasutamise teema
- Ringlussevõtu teema
- Väljapääs

Igast peatükist leiavad õpetajad käsitletavaid küsimusi puudutavat taustateavet ning mitu meetodit, mida oma kursusel osalejatega kasutada. Antud väljaanne võimaldab mitut lähenemist:

Seda võib kasutada mobiiltelefonide/nutitefonide tootmise teemaga seotud meetodite koguna, millest võib sõltuvalt õppetunni teemale, huvile või ajale välja valida üksikuid meetodeid ning neid tavapärasest õppetundidesse sisse viia.

Ent lisaks annab see väljaanne õpetajatele võimaluse iseseisvalt korraldada eriline projektipäev vastavalt osalejate huvidele ja mõtetele või vastavalt mõne käsitletava teema teistele aspektidele (allpool on välja pakutud ka võimalik ajakava). Loomulikult võib meetodeid ühendada ka teiste teemade,

meetodite ja harjutustega, mida ei ole siin välja pakutud. Väljaande näol on tegemist variandiga, mis jätab ruumi laiendamiseks ja improviseerimiseks.

Kõiki meetodeid on kirjeldatud viisil, mis peaks võimaldama õpetajatel neid iseseisvalt ja lihtsasti rakendada. Kuid nagu meetodite rakendamine on juba näidanud, on mõnel juhul edukaks teostuseks ning lõbusaks õppepäevaks soovitatav ja mõnikord isegi vajalik teatud improviseerimine õpetajate poolt.

Iga meetodi juurde on lisatud teave selle rakendamiseks vajaminevate materjalide ja aja kohta (aega puudutav teave on mõeldud suunisena ning võib olenevalt rühma omadustest erineda) ning juhised õppeürituse ettevalmistamise, teostamise ja hindamise kohta. Antud on ka koopiategemise mallid ja kasutatavad töölehed. Kõik need võib kopeerida käesolevast väljaandest, kuid kuna materjalid on üleval ka meie projekti veebisaidil (www.knowyourlifestyle.eu) allalaaditavate materjalide lehel, on võimalik üksikuid osi ka sealt välja printida.

Me loodame, et kõik meie materjalidega töötavad õpetajad ja nende kursustel osalejad naudidavad välja pakutud teemade uurimist, saavad uusi ja huvitavaid teadmisi ja mõtteid ning võtavad oma tulevikku kaasa kindlamad säästvusealased veendumused.



AJAKAVA

Kestus: 7 x 45 minutit

aeg (minutites)	pealkiri	tegevused	sisu	materjalid / dokumendid
35	Sissejuhatus			
05	What's App?!	Projekti tutvustamine		Pabertahvel
15	Kiirvastuste ring	Teema juurde jõudmine	Mobiiltelefonide isikliku tarbimise ja kasutamise teemale keskendumine	
15	Position barometer			
160	Toomaterjalide ammutamine ja kauplemine			
30	Pilguheit mobiiltelefoni sisse – toomaterjalide kontroll	Mobiiltelefoni osadeks võtmine ja kasutatud toomaterjalide pusle	Mobiiltelefonides kasutatavate toomaterjalide töötlemine	Äravisatud mobiilid, väiksed kuuskantkrivikeerajad (Torx), toomaterjalide pusle (koopiate tegemise mall)
160	Tootmine			
30	Toomaterjalist koostisosani	Aktiivne loeng mobiiltelefonide tootmisahela teemal	Ammutamise ja kauplemise teema seostamine tootmisega	Aktiivse loengu tekst (koopiate tegemise mall), materjalide jaoks vt teksti
100	Valmistatud...	Mobiiltelefonide tootmisüksuste tuvastamine	Mobiiltelefonide koostisosade päritolumaade tuvastamine	OV-de mobiiltelefonid, mobiiltelefonide koostisosad, magnetid või nõõpnõelad, maakaart
100	Töötajate aruanne	Tekstianalüüs mobiiltelefonide tootmise töötingimuste teemal ning vestlussaade	Mobiiltelefonide tootmise töötingimuste teemale keskendumine	Pabertahvli paber, vestluskaardid, tööülesanded, nõõpnõelad, pliatsid
160	Tarbimine ja kasutamine			
	Minu mobiiltelefon ja mina	Mobiiltelefonide kasutamise ja tarbimise teemaline punktirada	Isikliku mobiiltelefonide tarbimise ja kasutamise teemale keskendumine	Vt punktide kirjeldust

105

Ringlussevõtt

45

Kuidas vabaneda
vanast mobiiltelefonist?

Kiirvastuste ring

Vanade mobiiltelefonide
ringlussevõtu või edasi-
kasutamise teemale
keskendumineVestluskaardid,
kirjutusvahendid,
pabertahvli paber, graafik

60

Sinu vana mobiiltelefoni
teekondMäng vana mobiili kõrval-
dus- ja kasutusviiside
tuvastamiseksMängulaud ja -kaardid
(koopiate tegemise mall),
täring, mängunupud

105

Väljapääs

45

Lõpp hea, kõik hea?

Projektipäeva meenuta-
mine ja tulemuste
kokkuvõteTeema meenutamine ja
seoste esile toomineProjektipäeva
töömaterjalid

60

Maailmakohvik

Tegevusvõimaluste ja
alternatiivide aruteluErinevate osaliste
tegevusvõimaluste
tuvastamine eesmärgiga
vähendadaKüsimuste kaardid, suu-
pisted, muusika, küün-
lad, pabertahvli paber

>>> WHAT'S APP?! PROJEKTI TUTVUSTAMINE

OV-d (osavõtjad) saavad ülevaate projekti-päeva sisust.

OV-d saavad lühikese esitluse abil ülevaate käsitletavatest põhiteemadest.

Ettevalmistus

Ühele paberilehele kirjutatakse välja valitud teemapealkirjad:

- Toormaterjalid
- Tootmine
- Tarbimine ja kasutamine
- Ringlussevõtt

Iga teema jaoks valitakse klassiruumis oma koht ehk niinimetatud „vaateaken“ ning iga vaateakna juurde asetatakse üks pabertahvel, millele kirjutatakse järgmine küsimus: „What's App?“.

Teostus

Koolitaja tutvustab kronoloogilises järjekorras mõne sõnaga valitud teemat. Pärast tutvustamist riputatakse vastav pealkiri selleks ette nähtud

 **esitus**

 **15 min.**

 **Pabertahvel, kirjutusvahendid**

„vaateaknale“. Koolitaja annab teada, et projekti-päeva jooksul täidetakse see „vaateaken“ OV-de poolt valmistatud materjalidega. Pabertahvlile kirjutavad OV-d teemat puudutavaid märkmeid, küsimusi ja ideesid.

Nõuandeid koolitajale

Enne konkreetse teema lõpetamist peaks koolitaja üle vaatama OV-de kommentaaride, küsimuste ja ideedega pabertahvli paberi ning nendega arvestama.

Võimalusi edasiseks tööks

Üheks võimaluseks on luua projektipäeva lõpus seos meetodiga „Lõpp hea, kõik hea?“.

>>> KIIRVASTUSTE RING - TEEMA JUURDE JÕUDMINE

OV-d saavad väljendada oma mõtteid teema kohta ja tuua näiteid oma igapäevaelust.

OV-d väljendavad teema kohta oma vaateid kiirvastuste sessiooni raames, kommenteerides teemat lühidalt. Koolitajal on võimalus saada esialgne ülevaade OV-de teadmistest ja peamistest huvidest seoses mobiiltelefonide temaga.

Teostus

Koolitaja palub OV-del üksteise järel väljendada spontaanselt mõtteid mobiiltelefonide teema kohta. Esimesena alustab seda teha sooviv OV ning pärast teda kulgeb ring päripäeva. OV-de arvamusi ei kommenteerita.

 **Rühmaarutelu**

 **15 min.**



Hindamine

Pärast kiirvastuste ringi võtab koolitaja käsitletud teemad lühidalt kokku, kasutades sealjuures võimalust üldjoontes kirjeldada projektipäeva edasist kulgu.

>>> ASENDI BAROMEETER

TEEMA JUURDE JÕUDMINE

OV-d saavad väljendada oma seisukohti seoses mobiiltelefonide teemaga ja luua seoseid oma igapäevaeluga.



Rühmaarutelu



15 min



Vastusena mobiiltelefonide teemat puudutavatele ütlustele leiavad OV-d omale asendi baromeetril sobiva koha. Koolitajal on võimalus saada esialgne ülevaade OV-de teadmistest ja peamistest huvidest seoses mobiiltelefonide teemaga.

Teostus

Klassiruumi tõmmatakse kujuteldav joon, mille otstes on kaks posti. Neid poste kirjeldatakse lühidalt:

- 1. post: „Jah“ või „Ma nõustun ütlusega täielikult!“
- 2. post: „Ei“ või „Ma ei nõustu ütlusega mitte üldse!“

OV-del palutakse liikuda kujuteldaval joonel sobivale kohale, olenevalt järgnevate ütlustega nõustumise või mittenõustumise määra. Sealjuures käsitletakse joont pideva ja sujuva baromeetrina. OV-d võivad liikuda nii postidest välja poole kui ka ükskõik millisele kohale postide vahel.

Koolitaja kirjeldab poste ja loeb ükshaaval ette järgmised küsimused:

- „Mu mobiiltelefon on minu jaoks hädavajalik.“
- „Olen alati mobiiltelefoni teel kättesaadav.“
- „Mu mobiiltelefon on tihti mu igapäevaelu lihtsustanud.“
- „Ma oskan selgitada, mis on koltan.“

• „Minu mobiiltelefon on toodetud õiglastes tingimustes.“

• „Ma usun, et ma suudan oma tarbimiskäitumisega maailma osaliselt muuta.“

OV-d peaksid oma asendi valimisel lähtuma oma isiklikest arvamustest.

Hindamine

Kui kõik OV-d on leidunud omale koha, võivad nad soovi korral väga lühidalt selgitada, miks nad valisid just selle koha. See peaks olema aga täielikult vabatahtlik.

Siinkohal liigub koolitaja moodustunud rühmade juurde, et suunata küsimused vastavatele OV-dele.

Veel ühe hindamise vormina võivad erinevatesse baromeetri osadesse koondunud OV-d omaval lühidalt arvamusi vahetada ja seejärel vastata koolitaja küsimustele.

Versioonid

Soovi korral võib kasutada ka enda küsimusi/ütlusi. Sealjuures tuleb veenduda, et küsimused/ütlused on sõnastatud selgelt ja võimalikult lühidalt ning et pärast igat asendi valimist teavad OV-d hästi, et järgneb järgmine ütlus. Kokku ei tohiks olla liiga palju küsimusi/ütlusi (umbes 5–8).

>>> TOORMATERJALIDE AMMUTAMINE JA KAUPLEMININE

Üldteave toormaterjalide teema kohta

Ühes mobiiltelefonis on hulganisti väga erinevaid aineid. Nagu paljudes teisteski tänapäevastes elektroonikatoodetes, leidub neid elemente ühes seadmes väga madalates kontsentratsioonides. Siiski tarbitakse igal aastal masstootmises märkimisväärses koguses ressursse.¹ Enne kui üksikutest koostisosadest pannakse kokku mobiiltelefon, tuleb seadme tootmiseks vajaminevaid materjale kaevandada, sulatada ja ette valmistada. Sealjuures transporditakse tohututes kogustes toormaterjale ja tarbitakse suures koguses energiat, millel on mõnikord rabavad tagajärjed nii inimestele kui keskkonnale.²

Mobiiltelefon: koostisosad ja materjalid

Mobiiltelefon koosneb mitmesugustest koostisosadest, sealhulgas korpusest, klaviatuurist, akust, ekraanist, trükkplaadist, antennist, kõlarist ja mikrofonist. Nende tootmiseks kulub palju kõikvõimalikke toormaterjale, mida kaevandatakse ja töödeldakse erinevates riikides.³

Ühe mobiiltelefoni tootmiseks kasutatakse umbes 60 materjali, nt plastmassi korpuse ja klaviatuuri jaoks, metalle juhtme, kontaktide, trükkplaadi ja akude jaoks ning klaasi ja keraamikat ekraani jaoks.

Mobiiltelefonis leiduvad töödeldud toormaterjalid ei ole jao-
tunud võrdselt. Üksikute töödeldud materjalide kogus võib olla mõnikord väga väike. Sellest hoolimata võivad kaasneda ka väga väikestes kogustes ainetega tõsised ja negatiivsed tagajärjed, sest haruldaste väärismetallide nagu kulla kaevandamiseks kulub väga palju ressursse. Isegi imeväikeses koguses kulla saamiseks tuleb eemaldada mitu tonni pinnast ja kivimeid. Lisaks kasutatakse kulla eraldamiseks teistest ainetest mürgiseid aineid.

2011. aastal müüdi kogu maailmas hinnanguliselt umbes 1,8 miljardit mobiiltelefoni. Kui arvutada kokku selleks kasutatud toormaterjalid, siis ilmneb, et nende mobiiltelefonide tootmiseks kulus näiteks 16 000 tonni vaske, 6800 tonni koobaltit, 450 tonni hõbedat ja 43 tonni kulda.⁴

Element	Keem. tähis	Osakaalmobiil-telefonis	Kasutamine mobiiltelefonis	Peamised tootmisriigid
Vask	Cu	5%	Koos teiste metallidega trükkplaadi kontaktides	Tšiili, Peruu, USA, Indoneesia
Räni	Si	8-15%	Mikrokiipides, ekraani klaasis, klaviatuuris	Ülemaailmselt, sealhulgas Hiina, Venemaa, USA
Alumiinium	Al	4-9%	Õhukestes katetes ja akudes	Hiina, Venemaa, Kanada
Koobalt	Co	ca. 4%	Liitiumakude elektrodides (teist tüüpi akudes on selle osakaal väiksem)	Kanada, Hiina, Venemaa, Kongo, Sambia
Liitium	Li	3-4%	Patareides ja akudes (teist tüüpi akudes on selle osakaal väiksem)	Boliivia, USA, Argentiina, Tšiili, Tiibet
Raud	Fe	ca. 3%	Kruvides ja vedrudes	Brasiilia, Hiina, Austraalia, India
Hõbe	Ag	ca. 0,5%	Klaviatuuris, elektrit juhtivates liimides ja trükkplaadi kontaktribades.	Peruu, Mehhiko, Hiina, Austraalia
Kuld	Au	<0,1%	Kontaktides (trükkplaat, kontaktpinnad, pistiku ühendused)	Lõuna-Aafrika, Austraalia, Hiina, USA
Berüllium	Be	umbes 0,0157%	Kontaktides (sulam koos teiste metallidega)	USA
Tantaal	Ta	umbes 0,004%	Mikrokondensaatorites (mälu)	Brasiilia, Austraalia, Kongo, Mosambiik, Rwanda
Plaatina	Pt	umbes 0,004%	Trükkplaadi kontaktides	Lõuna-Aafrika, Venemaa, Kanada

¹ Vt. SATW 2010, lk. 7
² Vt. BMBF 2012, lk. 12

³ Vt. BMBF 2012, lk. 12
⁴ Vt. Südwind 2012, lk. 5

Allikas: muudetud vastavalt BMBF 2012, lk 14
Täpsed andmed sõltuvad mobiiltelefoni mudelist

Toormaterjalide ammutamine

Toormaterjalide ammutamisprotsess koosneb mitmest etapist nagu vajaminevate algmaterjalide kaevandamine ja tootmine ning transportimine. Kõigepealt tuleb metalle kaevandada, seejärel sulatada ja lõpuks töödelda. Eriti palju ressursse kulub väärismetallide kaevandamiseks, sest neid esineb maa-kides vaid väikestes kogustes. Ka plastmassi tootmine koosneb mitmest etapist. Kõigepealt pumbatakse maa seest toornaftat, mida seejärel naftakeemia protsessidega puhastatakse ja töödeldakse, et valmistada sellest lõpuks plastmassi.⁵

Meie mobiiltelefonide tootmiseks vajaminevaid toormaterjale kaevandatakse erinevates riikides, kusjuures tarbijal on keeruline tuvastada materjalide täpset päritolu.⁶ Viimastel aastatel on toormaterjalide kaevandamine sattunud üldsuse valvsa tähelepanu alla, sest üldjuhul kaasnevad kaevandamisega tõsised tagajärjed keskkonnale ning nii inimõiguste kui rahvusvaheliste sotsiaalsete ja tööstandardite rikkumine. Sealjuures on need tagajärjed riigiti erinevad.⁷ Kuigi probleemi vastu suurenenud tähelepanu ja teadlikkuse tõttu on viimastel aastatel keskkonna- ja sotsiaalsed mõjud märgatavalt paranenud, esineb valdkonnas endiselt suuri probleeme.⁸

>>> TOORMATERJALIDE AMMUTAMISEGA KAASNEVAD KESKKONDLIKUD JA SOTSIAALSED PROBLEEMID

Maapinna hävitamine ja keskkonnakahjude tekitamine

Toormaterjalide kaevandamine hävitab suuri maa-alasid, sest maake kaevandatakse tavaliselt aukkarjääridest. Maaki sisaldavate kihtideni jõudmiseks tuleb üldjuhul eemaldada suures koguses pinnast ja kivimeid, mis põhjustab tohutuid keskkonnakahjusid, eriti madalate keskkonnastandarditega riikides.⁹

Kemikaalide kasutamine ja kõrge energiatarve

Metalle ekstraheeritakse maagist sageli kemikaalidega, mis saastavad keskkonda. Lisaks tarbitakse toormaterjalide kaevandamisel suures koguses energiat.¹⁰

Keskkonna saastumisega kaasnevad terviseriskid

Toormaterjalide kaevandamisest tulenev õhu, vee ja pinnase reostus mõjutab tugevalt kaevanduskoha ümbruses elavate inimeste toimetulekuvõimet ja tervist.¹¹

Inimõiguste ja rahvusvaheliste sotsiaalstandardite rikkumine

Toormaterjalide kaevandamist, eriti väikesemahulist kaevandamist, seostatakse tihti inimõiguste ja rahvusvaheliste sotsiaalstandardite rikkumistega.¹² Kaevanduskohtades ei eksisteeri tavaliselt isegi sotsiaalseid töönorme nagu kaitse vallandamise eest või nädalas tehtavate töötundide arvestamine. Lisaks on väikekaevandajad äärmiselt sõltuvad kaubavahendajatest, kes üritavad jõuliselt alandada hindu ning tõsta nõudmisi ja makse. Enamasti puudub neil igasugune võimalus selle vastu võidelda, sest kaubavahendajad on andnud neile

eelrahastust ja laene. Veel üks probleem on madalad palgad. Näiteks saavad töötajad päevas palka sageli vaid 1–3 dollarit, millega ei ole võimalik rahuldada isegi minimaalseid pere vajadusi. Tihti makstakse eriti vähe palka just naistele, sest nemad teevad vaid abitöösid, ning ka lapstööjõu kasutamine on laialt levinud. Lisaks töötavad töölised sageli ohtlikes tunnelites ja šahtides. Nende tervist ohustab kaitseriiete puudumine, tolmu, aurud, ülepinge ning sanitaar- ja meditsiinivahendite halb kättesaadavus.¹³

Konfliktid maa üle ja kohaliku elanikkonna ümberpaigutamine

Tööstusliku kaevandamise valdkonnas on nõudlus kaevanduspinna järele väga suur, seetõttu toimub mõnikord maa üle konflikte ning vahel aetakse kohalikud elanikud piirkonnast minema.¹⁴

Tantaali ja Kongo kodusõja näide

Tantaal

Üks vastuolulisemaid mobiiltelefonide tootmiseks kasutatavaid aineid on haruldane metall tantaal, mida leidub tänapäeva mobiiltelefonides imeväikestes kogustes. Tantaali kasutatakse eelkõige mobiiltelefonide kondensaatorite ehitamisel, sest see on hea elektri juht ning äärmiselt kuuma- ja happekindel. Tantaali metalli ekstraheeritakse koltani maagist. Koltan on lühend sõnast kolumbiit-tantalit. Maailmaturul kaubeldava tantaali päritolu puudutavad andmed on vastuolulised.¹⁵ Suurimad tootmisriigid on Brasiilia, Mosambiik, Rwanda, Austraalia ja Kongo Demokraatlik Vabariik (Kongo DV).

⁵ Vt. BMBF 2012, lk. 15

⁶ Vt. Südwind 2012, lk. 5

⁷ Vt. Südwind 2012, lk. 5; comp. BMBF 2012, lk. 15

⁸ Vt. Germanwatch 2012, lk. 14

⁹ Vt. BMBF 2012, lk. 15; comp. Germanwatch 2012, lk. 14

¹⁰ Vt. Südwind 2012, lk. 5

¹¹ Vt. BMBF 2012, lk. 15

¹² Vt. BMBF 2012, lk. 15

¹³ Vt. BMBF 2012b, lk. 2

¹⁴ Vt. BMBF 2012a, lk. 1

¹⁵ Vt. SATW 2010, lk. 24

Tantaal ja Kongo kodusõda

Kongo DV-l on suuri väärtuslike toormaterjalide nagu teemandid, vask, koobalt, kuld, tantaal, tsink, hõbe ja süsi maardlaid, mille koguväärtus on hinnanguliselt 100 miljardit dollarit. Kui Kongos puhkes 1996. aastal kodusõda, keskendusid mitmed mässurühmitused ja naaberriikide armeed toormaterjalide kaevandamisele. Nad rahastasid oma võitlust muuhulgas ka nende väärtuslike aaretega kauplemise teel.¹⁶ Riiki tunginud väed ja mässuliste rühmitised rüüstasid esimese sammuna kaubavahendajate laohoonetes olevaid toormaterjalide varusid ning riigist viidi välja mitu tonni koltanit.¹⁷

Koltanit peeti kergesti kättesaadavaks toormaterjaliks, sest seda on võimalik kaevandada lihtsate meetoditega jõgede äärest. Toimus tuhandeid kaevanduste rüüstamisi, tõsiseid inimõiguste rikkumisi, mõrvu, vägistamisi, meelevaldseid vahistamisi, piinamisi ning nii täiskasvanute kui laste sunnitööd.¹⁸ Koltan laaditi väikelenukitele ja transporditi enamjaolt naaberriikidesse, kus seda töödeldi edasi ning ekstraheeriti tantaal. Ajutiselt kõrge turuhinna ja tantaali nappuse tõttu kasutati sellest piirkonnast pärit toormaterjali korduvalt, kuigi teati, et Kongost pärit tantaali ostmisega toetati riigi kodusõja rahastamist.¹⁹ Tänapäevaks on sõda Kongos ametlikult lõppenud, kuid ebaseaduslikult rajatud ekspordistruktuurid on osaliselt siiani kasutuses. Kolmeteistkümnest tantaali suurimast kaevanduskohast kaksteist on endiselt omakaitseüksuste kontrolli all ja osa kaevandatud toormaterjalist veetakse salakaubana riigist välja. Sel teel saadud müügitulu kasutatakse mässuliste ja valitusvägede rühmituste rahastamiseks ning kumbki neist ei ole riigile ega elanikele kasulik.²⁰ Hinnanguliselt oli 2006. aastal Kongo DV-st pärit tantaali ekspordiväärtus 25 miljonit USA dollarit, kuid vaid kolmandik sellest avaldus ametlikus ekspordistatistikas ja ka maksustati vastavalt.²¹ Hoolimata taolistest puudujääkidest kujutab tantaali kaevandamine ja sellega kauplemine endast riigile olulist sissetuleku allikat ja toetab paljude inimeste toimetulekut.²²

Tšiilis asuv Chuquicamata vasekaevandus Vasekaevandus Chuquicamata, mis on maailma suurim tööstuslik vase aukarjäär, asub Tšiilis 120-ruutkilomeetrise maa-alal keset Atacama kõrbe. Enam kui sajandi jooksul, mil siin on vaske kaevandatud, on seda metalli toodetud üle 18 miljoni tonni. Järgmise saja aasta jooksul kaevandatakse seal tõenäoliselt veel 90 miljonit tonni. Kuni 1971. aastani kuulusid vasekaevandused USA ettevõtetele, kuid Allende valitsemise ajal need riigistati. Tänapäevani on kaevandust juhtinud CODELCO nimeline riigiettevõtte.

Toormaterjalide ammutamise protsess

Kõiki protsesse teostatakse kohapeal, alates vase kaevandamisest kuni lõpptooteni välja. Iga päev õhitakse mäest 600 000 tonni kivimeid, laaditakse kaubikutele ja transporditakse kiviveskite juurde. Konveierilindid viivad kivikamakad otse

veskitesse, kus neid järk-järgult peenestatakse, kuni nad on isegi liivateradest väiksemad. Järgmises etapis teostatava flo-tatsiooni ajal segatakse peenestatud kivim vee ja mitmesuguste kemikaalidega. Selle tulemusena saadav leem aetakse õhu abil vahule, et vaseosakesed tõuseksid pinnale, kust need seejärel maha kooritakse. Ekstraheeritud vasegraanulid viiakse kõrgahjudesse ja sulatatakse temperatuuril 1300°C. Pärast sulatamist transporditakse vedel vask valukotta ja valatakse seal vaseplaatideks. Need niimetatud vaseanoodid on juba 99,7%-lise puhtusega. Lõpuks algab vase kaevandamise viimane etapp ehk elektrolüüs. Sealjuures sukeldatakse anoodid väävelhappe lahusesse ja ühendatakse vooluringi. Vask lahustub anoodilt ja liigub katoodile. Lahustumatud elemendid ja metallid eralduvad. Kaheteistkümne päevaga on moodustunud 99,9%-lise puhtusega puhtaim võimalik vask, mida seejärel kaubeldakse ja eksporditakse maailmaturul ning börsidel. Kogu Tšiili majandus sõltub vase ekspordist.²³

Töötingimused kaevanduses

Kaevanduse töös hoidmiseks töötab seal seitsmel päeval nädalas nii päeval kui öösel umbes 15 000 inimest. Nad töötavad ekskavaatori või kaubiku juhtidena sulatus- või elektrolüüsi osakondades. Paljud neist teenivad Tšiili keskmisest palgast üle kahe korra kõrgemat palka ja neil on sotsiaalkindlustus. Lähedalasuva linna haiglas ravitakse kõiki ettevõtte töötajaid ja nende peresid tasuta.²⁴ Kuid kaevandusega ei kaasne ainult heaolu. Näiteks võetakse vajadusel alltöövõtjalt tööle ajutisi töötajaid, kellele makstakse väga madalat palka. Nad ei saa ettevõtte töötajate eeliseid. Ka terviseriske ei tasu alahinnata. Kõik töötajad puutuvad kokku tervistkahjustava mineraaltolmuga. See sisaldab äärmiselt mürgist arseeni, mis jõuab peente tolmuosakestena otse kopsudesse ning võib põhjustada hingamisteede haigusi ja suurendab vähki haigestumise tõenäosust.

Tagajärjed keskkonnale

Vase kaevandamise mõjud keskkonnale on alati olnud tõsised ja on seda ka praegu. Selle mürgist pärandit on tunda veel mitu kümnendit. Näiteks on tänapäeval Tšiilis peaaegu 150 tuhamäge ja üle 700 jäätmeprügila, millest 300 esineb turva-probleeme. Sealt nõrguvad mürgid pinnasesse ja veesoon-tesse. Lisaks kulub vase ekstraheerimiseks vägapalju vett. Antofagastas, mis on Tšiili kõige suurema kaevanduste arvuga piirkond, kulutatakse sekundis kaevandustööstuse poolt üle tuhande liitri pinnavee. Sellel on saatuslikud tagajärjed nii kõrgemal asuvatele rabadele kui märgaladele ning see ohustab Atacama kõrbe põliskogukondade elatusmajandust. Kuna kaevandused paiknevad eelkõige piirkondades, kus on

¹⁶ Vt. Missio 2012, lk. 3

¹⁷ Vt. Missio 2012, lk. 4

¹⁸ Vt. Missio 2012, lk. 4

¹⁹ Vt. Missio 2012, lk. 4

²⁰ Vt. BMBF 2012b, lk. 1; comp. Missio 2012, lk. 5

²¹ Vt. BMBF 2012b, lk. 1

²² Vt. Südwind 2012, lk. 7; comp. Missio 2012, lk. 5

²³ Vt. Wuthe/ Gerriets 2006

²⁴ Vt. Wuthe/ Gerriets 2006

niigi juba veenappus, muutuvad konfliktid vee üle üha teravamaks. Tšiili osaliselt välja töötatud keskkonnaalased õigusaktid, tasuta veevõtmise õigused ja kaevandustegevuse loa odav hind tugevdavad kaevandusettevõtete positsiooni.²⁵

>>> TOORMATERJALIDE SEKTORI LÄBIPAISTVUSE SAAVUTAMISE EESKIRJAD

Tsiviileeskirjad

Kodanikuühiskonna vaatenurgast püütakse toormaterjalide sektorit muuta läbipaistvamaks algatustega nagu „Publish What You Pay“ (PWYP), „Extractive Industries Transparency Initiative“ (EITI) või „International Conference on the Great Lake Region“ (ICGLR).

Publish What You Pay (PWYP)

Läbipaistvuse suurendamiseks toormaterjalide sektoris asutasid valitsusvälised organisatsioonid 2002. aastal PWYP võrgustiku, kuhu kuulub tänaseks juba 650 liikmesorganisatsiooni. Sellega püütakse muuta rahvusvaheliste finantsaruandluse standardeid, mis tuleb kavandada nii, et riikide kaupa oleks avalikustatud nii rahvusvaheliste korporatsioonide bilansid kui ka tulud ja maksud. Lääne aktsiabörsidel registreerunud kaevandusettevõtted peaksid olema kohustatud avaldama riigiti oma sissetulekuid ja maksumakseid. Lisaks nõuab PWYP läbipaistvat mudelit kontsessioonide andmiseks, et saadaval oleks rohkem teavet juba enne kaevanduse rajamist.²⁶

Extractive Industries Transparency Initiative (EITI)

2002. aastal loodi ka „Extractive Industries Transparency Initiative“ (EITI), millesse on kaasatud kaevanduse, nafta ja gaasi sektoritega seotud valitsused, kodanikuühiskonna organisatsioonid ja ettevõtted. Selle eesmärk on toormaterjalide tööstusest saadavate riigitulude avalikustamine, kuid EITI nõudmised ei ole nii ulatuslikud nagu PWYP-i ning suuremat rõhku pannakse vabatahtlikkusele.²⁷

Kesk-Aafrika projekt / International Conference on the Great Lake Region (ICGLR)

Kuna mobiilitööstus sõltub tantaali, tina ja kulla kättesaadavusest, keskenduvad paljud projektid nii Kongo DV idaosa kui selle naaberriikide olukorrale. Sealhulgas on algatusi, millega soovitakse muuta läbipaistvaks Kesk-Aafrika riikide valitsuste tegevust, kes on moodustanud organisatsiooni nimega „International Conference on the Great Lake Region“ (ICGLR). Lisaks on algatusi ja projekte, mis edendavad arengukoostööd ja MTÜ-de tegevust. Nende projektide keskmes on läbipaistvuse loomine eesmärgiga muuta jälgitavaks maakide marsruut alates kaevandustest kuni sulatustehasteni. Üks näide piirkonnas praegu läbiviidavast algatusest on Certified Trading Chains (CTC) projekt, mida toetab Saksa Geoteaduste ja Loodusressursside Föderaalinstituut (BGR), mis püüab kehtestada toormaterjalide ahela sertifitseerimist Kesk-Aafrika suurte järvede piirkonnas. Nimetatud instituut on teinud ettepaneku selgelt märgistada kaevanduses olevad maagiga täidetud kotid ning dokumenteerida nende teekonda kuni sulatustehaseni välja. Taolise sertifitseerimise eesmärk on muuta kaubandusahel läbipaistvaks ja jälgitavaks ning parandada töötingimusi. Sellega on seotud ka teemad nagu õiglasel palgal, tööturvise ja -ohutus, kaevanduste territooriumide ohutus, lapstööjõu kasutamise kaotamine, kogukonna edendamine ja keskkonnajuhtimine. Ühes Rwanda pilootprojekti teeb esialgu kaasa neli kaevandusfirmat, kus kasutatakse tööjõuna lisaks oma töötajatele ka talunikke, kes töötavad alltöövõtjatena koltani, kassiteriidi, volframiidi ja volframi kaevandamisel. Lisaks nõustab BGR Kongo valitsust läbipaistvuse ja kontrolli tugevdamiseks toormaterjalide sektoris, et kehtestada piirkonnas sertifitseerimissüsteem ka koltanile, volframiidile, kassiteriidile ja kullale. Väikesemahulised kaevandustööd mängivad siinkohal olulist rolli.²⁸ Lisaks kaupade füüsilise liikumise jälgimisele võidakse läbipaistvust

²⁵ Vt. Heinrich Böll Stiftung 2013

²⁶ Vt. Südwind 2012, lk.19

²⁷ Vt. Südwind 2012, lk.19

saavutada BGR-i poolt välja töötatud meetodiga, mis hõlmab metallimaakide „sõrmejälje“ loomist eesmärgiga lihtsustada keemiliste tõendite kasutamist. Selleks tuleb analüüsida kaevanduspiirkondade pinnast ja kivimeid, mis on võimalik ainult osaliselt, sest Kongo idaosas on olukord ebakindel. Praegu kasutatavad protseduurid on suhteliselt kallid ja endiselt on oht, et kontrollitakse ainult suuremaid kaevandusi. Väikeste kaevandusfirmade kaevanduste auditeerimine ei ole vaevalt väär.²⁹

Riiklikud eeskirjad

Riikide valitsused on arutanud ja vastu võtnud läbipaistvuse loomise õigusnorme nii USA-s Dodd-Franki seadusega kui ka EL-s asjakohaste õigusaktidega.

USA valitsus

2010. aasta 21. juulil allkirjastati USA-s Dodd-Franki seadus. Selle mahuka õigusaktide paketi paragrahv 1502 sisaldab Kongo DV konfliktipiirkondadest pärit ressursside kasutamisega seotud nõudeid. Seadus nõuab kõigilt USA börsidel registreeritud ettevõtetelt tõendamist, et nende poolt rakendatavaid metalle nagu kuld, tina, tantaal ja volfram ei kasutata kaitsevõgede toetamiseks. Kongo idaosast ja üheksast naaberriigist imporditavate toormaterjali täpse päritolu kohta peavad ettevõtetel olemas olema tõendid. Dodd-Franki seaduse ühes teises lõikes nõutakse ettevõtetelt valitusasutustele tehtavate maksete avalikustamist riikides, kus need ettevõtted

toormaterjale kaevandavad.³⁰ USA Väärtpaberite ja Börsitehingute Komisjon (SEC) rakendas 2012. aasta 22. augustil osa Dodd-Franki seadusest. Aktsiabörsil registreeritud ettevõtted peavad nüüd avalikustama niinimetatud konfliktsete mineraalide kasutamise. Ettevõtjad, keda see nõue puudutab, peavad SEC-i esmakordselt 31. märtsil 2014. teavitama 2013. kalendriaasta kohta, kas ülalnimetatud mineraalid on vajalikud toote funktsioneerimiseks või valmistamiseks. Siinkohal ei ole oluline, kas ettevõtte valmistab toodet ise või laseb seda teha kolmandatel osapooltel.³¹

EL-i komisjon

2011. aasta 25. oktoobril esitas EL ettepaneku uuteks läbipaistvuse reegliteks, mis mõnes punktis ületab isegi Dodd-Franki seadust, sest hõlmab ka puidutööstust ja börsil mitte-registreeritud suurettevõtete tegevusi. Osa Saksamaa tööstusest ja sellega seotud assotsiatsioonidest soovivad avalikustada vaid maksed riigiti, mitte üksikasjalikke nimekirju vastavalt projektidele. Saksamaa Liitvabariigi valitsus toetab Brüsselis leebemaid nõudeid, millega võivad läbipaistvuse reeglid nõrgeneda ja suures osas väärtusetuks muutuda. 2011. aasta 25. oktoobril avaldas EL-i komisjon ettepaneku, et tulevikus võiksid ettevõtted olla kohustatud koostama aruandeid oma sotsiaalse vastutuse tajumisest (ettevõtte ühiskondlik vastutus). Nõutud läbipaistvuse loomine võib olla oluline samm, millega tuvastada vastutust tarneahela anomaaliate osas ja rakendada suunatud meetmeid.³²

>>> ALTERNATIIVSED TEGEVUSKAVAD

Poliitika tasandil

Embargo rakendamine konfliktipiirkondadest pärit toormaterjalidele

Lisaks läbipaistvuse loomisele on arutletud ka embargode rakendamist konfliktipiirkondadest pärit toormaterjalidele. Kuid selle kriitikut kardavad sektori veelgi suurema kriminaliseerumise ning saamatajääva tulu tõttu majandusliku ja sotsiaalse olukorra halvenemise ohtu.³³

Kaevandusettevõtete tasandil

Toormaterjalide säästev kaevandamine

Mobiiltelefonides kasutatavate metallide ning toormaterjalide säästva kaevandamise propageerimist, toetab Rahvusvahelise Kaevanduse ja Metallide Nõukogu (ICMM), mis on 21 suurima kaevandusettevõtte ning 31 piirkondliku, riikliku ja globaalse majandusühenduse algatus. Nõukogu on välja töötanud kümme põhimõtet, mida ettevõtted vabatahtlikult täidavad. Need põhimõtted hõlmavad äri-eetikat, säästva arengu poole püüdlemist, riskijuhtimist, bioloogilist mitmekesisust, ökoloogiat. Alates 2008. aastast on rakendatud ka väliseid kontrolltegevusi, selgitamaks, kas ettevõtted on oma lubadustest kinni pidanud.

²⁸ Vt. BMBF 2012b, lk.3

²⁹ Vt. Südwind 2012, lk.21f

³⁰ Vt. Südwind 2012, lk.19f

³¹ Vt. IHK München und Oberbayer o.J.

³² Vt. Südwind 2012, lk.20f

³³ Vt. BMBF 2012b, lk.3

Kahjuks on tänaseni avaldatud vaid väheseid kontrolltegevuste tulemusi. Paljud nõuded on väga üldised, mis muudab rikkumiste tuvastamise äärmiselt keeruliseks.³⁴

Tootjate tasandil

Läbipaistvuse loomine

Tootjad saavad toetada suuremat läbipaistvust toormaterjalide sektoris ja tagada, et vajaminevad toormaterjalid pärinevad konfliktivabadest piirkondadest ning nende kaevandamine vastab keskkonna- ja sotsiaalstandarditele.

Metallide asendamine

Üks tõhusaimaid, ent ka keerulisemaid rakendatavatest lahendustest on haruldaste metallide asendamine rohelisemate ja kergemini kättesaadavate materjalidega. Näiteks asendati tantaal, mis oli pikalt hädavajalik mikroelektriliste kondensaatrite tootmiseks, järsu hinnatõusu tõttu nioobiumiga, mille hind oli mõnda aega madal.³⁵

Tarbijate tasandil

Fairphone'i ostmine

Tarbijatel on võimalik osta mobiiltelefon, mille tootmiseks ei ole kasutatud kriisipiirkondadest pärit haruldasi metalle ning mille toormaterjalide kaevandamisel järgiti nii inimõigusi kui sotsiaalstandardeid.

Vanade seadmete ringlussevõtt

Seadmetes sisalduvaid toormaterjale on võimalik vanade mobiiltelefonide ringlussevõttuga tagasi saada ja korduvalt kasutada. Teiseste toormaterjalide ekstraheerimine aitab vähendada esmaste toormaterjalide tarbimist ning seeläbi ka toormaterjalide kaevandamise negatiivseid tagajärgi.

Kasutatud allikad

- BMBF (Saksamaa Liitvabariigi Keskkonna, Looduskaitse ja Reaktorihutuse Ministeerium) 2012: Die Rohstoff-Expedition. Entdecke was in (d)einem Handy steckt! Lern- und Arbeitsmateriall.
- BMBF (Saksamaa Liitvabariigi Keskkonna, Looduskaitse ja Reaktorihutuse Ministeerium) 2012a: Teabeleht 5. Soziale Auswirkungen entlang des Lebenszyklus von Mobiltelefonen.
- BMBF (Saksamaa Liitvabariigi Keskkonna, Looduskaitse ja Reaktorihutuse Ministeerium) 2012b: Teabeleht 5a. Soziale Auswirkungen bei der Gewinnung von Tantal.
- BMBF (Saksamaa Liitvabariigi Keskkonna, Looduskaitse ja Reaktorihutuse Ministeerium) 2012c: Teabeleht 6. Nachhaltige Produktion von Mobiltelefonen.
- Germanwatch 2012: Noch keine fairen Handys. Folgestudie zur Unternehmensverantwortung von deutschen Mobilfunkanbietern.

- Missio (Hrsg.) 2012: Kongo, Krieg und unsere Handys.
- SATW (Šveitsi Tehnikateaduste Akadeemia) 2010: Seltene Metalle. Rohstoffe für Zukunftstechnologien, SATW Schrift Nr. 41.
- Südwind 2012: Von der Mine bis zum Konsumenten,
- Die Wertschöpfungskette von Mobiltelefonen.
- Wuthe, Birgit / Gerriets, Bernd 2006: 360° – Die GEO-Reportage: Chile - Segen und Fluch einer Kupfermine. Veebilehel http://www.geo.de/_components/GEO/_static/geo_tv/2006/12/kupfermine.pdf (viimati külastatud 19.02.2014)

Internet

- Müncheni ja Ülem-Baieri kaubandus- ja tööstuskoda: www.muenchen.ihk.de (viimati külastatud 19.02.2014)
- Saksamaa roheliste sihtasutus (Heinrich-Böll-Stiftung) 2013: <http://www.boell.de/de/2013/09/24/40-jahre-militaerputsch-wie-chile-mit-seinem-oekologischen-erbumgeht> (viimati külastatud 19.02.2014)

³⁴Vt. Südwind 2012, lk.21

³⁵Vt. BMBF 2012c, lk.6

>>> PILGUHEIT MOBIILTELEFONI SISSE TOORMATERJALIDE KONTROLL: MOBIILTELEFONI OSADEKS VÕTMINE JA KASUTATUD TOORMATERJALIDE PUSLE

OV-d saavad teada, milliseid töödeldud toormaterjale on kasutatud nende mobiiltelefonides.

OV-d saavad täpselt teada, milliseid toormaterjale kasutatakse konkreetsetes koostisosades, võttes lahti mobiiltelefone ja kaardistades koostisosi pusle abil.

Ettevalmistus

Koolitaja palub õigeaegselt võtta OV-del oma vanad mobiiltelefonid projektipäevale kaasa, et see osadeks võtta. Selleks hangib koolitaja sobivad vahendid, näiteks väikseid kuuskantkruvikeerajaid (Torx kruvikeeraja).

Välja printitakse toormaterjalide pusle koopiategemise mallid (vt 3. koopiategemise malli) ja iga rühma jaoks pannakse valmis üks pusle.

Teostus

OV-dele esitatakse küsimused, mida nad peaksid harjutuse ajal silmas pidama:

- „Mitut toormaterjali sisaldab üks mobiiltelefon?“

- „Kust võiksid need toormaterjalid pärineda?“

Seejärel saavad OV-d ühe mobiiltelefoni ning nad võtavad selle võimalikult paljudeks osadeks. Siinkohal tuleb kindlasti silmas pidada, et nad eemaldaksid esimesena aku. Lisaks palutakse OV-del mobiiltelefoni osadeks võtmisel olla ettevaatlik, sest koostisosade teravad servad võivad põhjustada vigastusi. Eemaldada peaks olema võimalik järgmisi koostisosi:

- Aku: liitium (Li), koobalt (Co)
- Korpus: plastmass või alumiinium (Al)
- Ekraan: indium (In), räni (Si), haruldased muld-elemendid (HM)
- Klaviatuur: plastmass
- Trükkplaat: kuld (Au), berüllium (Be), vask (Cu), gallium (Ga), plaatina (Pt), tantaal (Ta), räni (Si)



Rühmatöö, rühmaarutelu



45 min



Toormaterjalide pusle (koopiategemise mall), vanad, kasutatud mobiiltelefonid, väikesed kuuskantkruvikeerajad (Torx kruvikeerajad)

Seejärel proovivad OV-d ära arvata, millistest materjalidest on valmistatud mobiiltelefoni erinevad osad. Seda tehes paigutavad nad mobiiltelefoni iga osa juurde ühe pusletüki, mis viitab toormaterjalile, millest on mobiiltelefoni vastav osa valmistatud.

Selleks, et OV-d saaksid kontrollida, kas nad on tükid õigete osade juurde asetanud, võivad nad viimase sammuna pusled kokku panna, s.t ühendada toormaterjalide pusle tüki vastava mobiiltelefoni pusle tükiga.

Hindamine

Hindamine toimub puslede kokkupanemise ajal. Kui osad sobivad kokku, siis on kaardistamine õige. Kui osad ei sobi kokku, siis nuputavad OV-d edasi, kuni kõik tükid on õiges kohas. Lõpus käsitletakse alguses püstitatud küsimusi ning arutletakse võimalike vastuste üle.

Versioonid

Juhul kui lahti võtmiseks ei suudeta leida mitte ühtegi mobiiltelefoni, siis on võimalik kasutada ka ainult puslet.

Selleks printitakse mobiiltelefoni koostisosad välja kaks korda. Ühel kahest koopiast lõigatakse juhtmed ära. Neid koopiaid kasutatakse tegelike mobiiltelefoni koostisosade asemel.



KOOPIA
TEGEMISE
MALL

PILGUHEIT MOBIILTELEFONI SISSE - TOORMATERJALIDE KONTROLL: EKRAAN



Nokia E7 Smartphone: Nokia Connect
[www.flickr.com/photos/41118175@N05/]

>>>

KOOPIA
TEGEMISE
MALL

PILGUHEIT MOBIILTELEFONI SISSE - TOORMATERJALIDE KONTROLL: AKU



Produktbilder OPPO_12: TechStage
[www.flickr.com/photos/bestboyzd/]



PILGUHEIT MOBIILTELEFONI SISSE - TOORMATERJALIDE KONTROLL: KORPUS



Phones, Phones & Phones: TechStage
[www.flickr.com/photos/bestboyzd/]



KOOPIAE
TEGEMISE
MALL

PILGUHEIT MOBIILTELEFONI SISSE - TOORMATERJALIDE KONTROLL: KLAVIATUUR

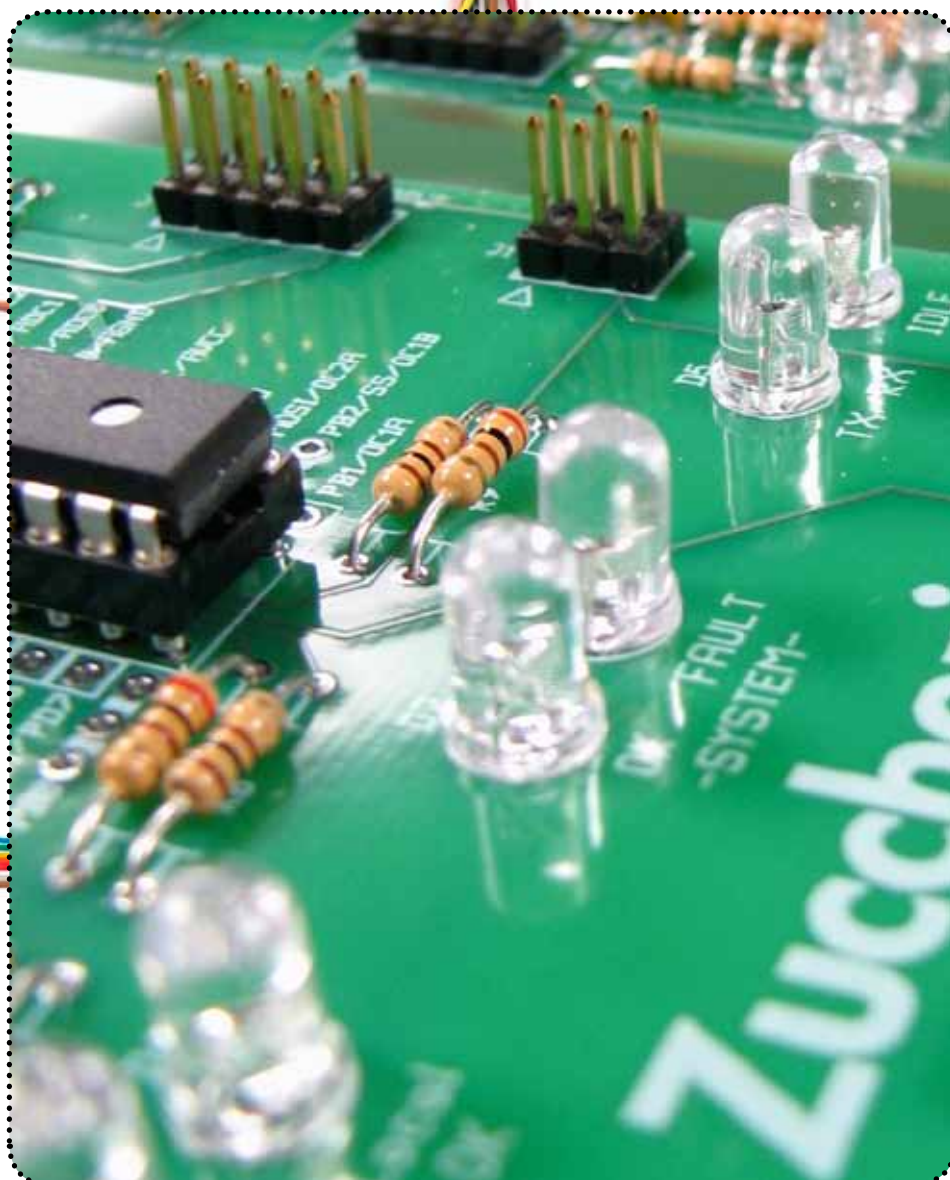


Handy-Tastatur :Tobias Abel
[www.flickr.com/photos/lennox_mcdough/45569804/]



KOOPIA
TEGEMISE
MALL

PILGUHEIT MOBIILTELEFONI SISSE - TÕORMATERJALIDE KONTROLL: TRÜKIPLAAT

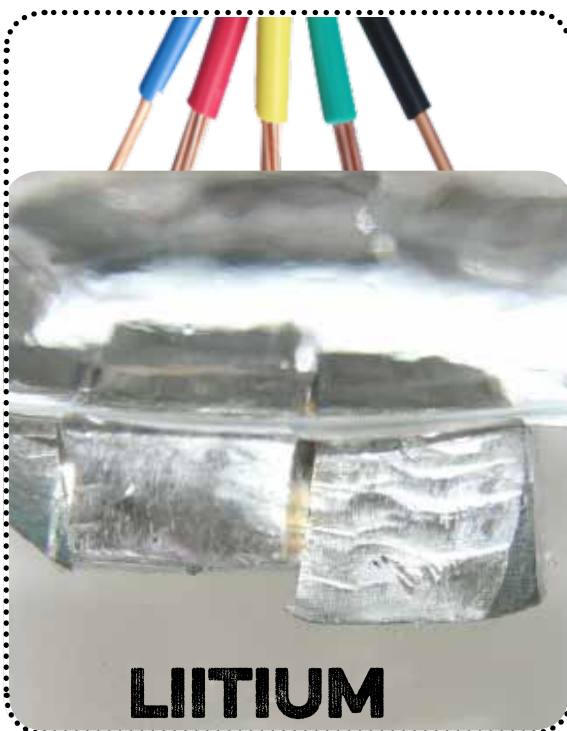


zuccherino-v2 CandyFab Control Sys-
tem: Windell Oskay [www.flickr.com/
photos/oskay]

>>>

KOOPATE
TEGEMISE
MALL

PILGUHEIT MOBIILTELEFONI SISSE - TOORMATERJALIDE KONTROLL



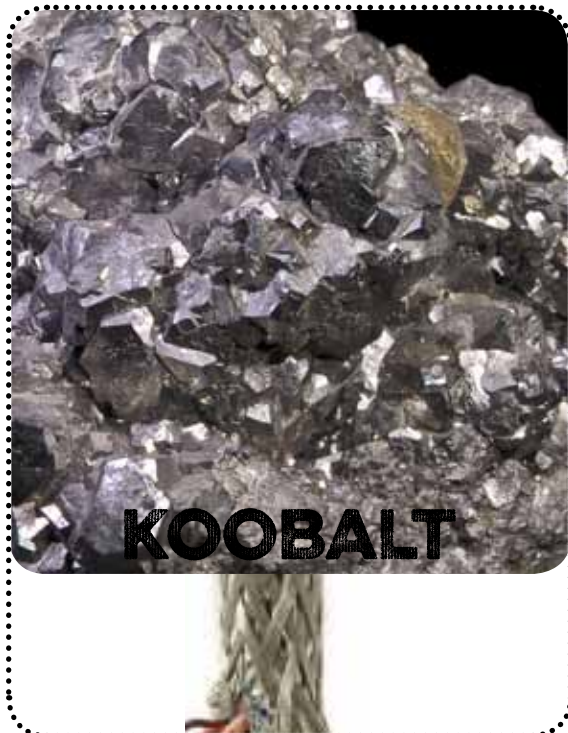
Pilt plastmassist: Scrap Plastic Bits: George Thomas [www.flickr.com/photos/hz536n]

Pilt kullast: „250g Goldbarren“ von Apollo2005 - Eigenes Werk. Lizenziert unter GFDL über Wikimedia Commons - http://commons.wikimedia.org/wiki/File:250g_Goldbarren.JPG#mediaviewer/File:250g_Goldbarren.JPG

Pilt liitiumist: „Lithium paraffin“ von Original uploader was Tomihahndorf at de.wikipedia - Originally from de.wikipedia; description page is/was here.. Lizenziert unter Gemeinfrei über Wikimedia Commons - http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lithium_paraffin.jpg#mediaviewer/File:Lithium_paraffin.jpg



PILGUHEIT MOBIILTELEFONI SISSE - TOORMATERJALIDE KONTROLL

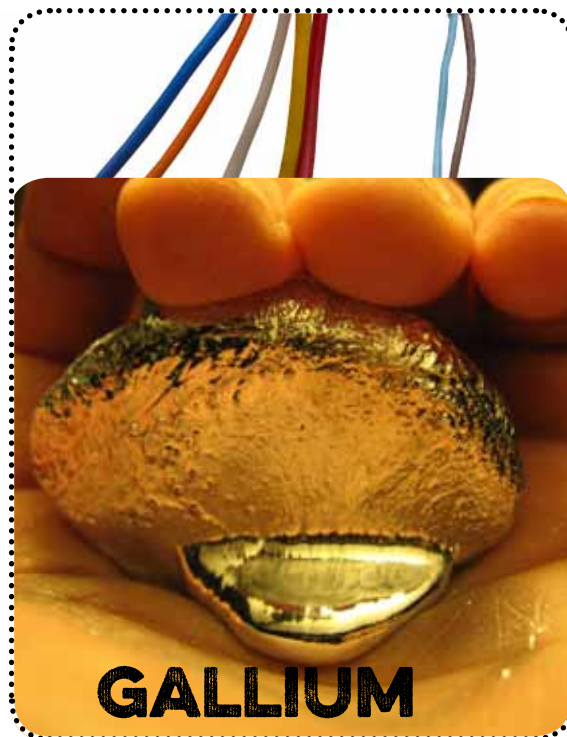


Pilt vaseest: Kupfer-Nugget: Jurii [commons.wikimedia.org/wiki/File:Copper.jpg; images-of-elements.com/copper.php
Pilt plaatinast: „Platinum-nugget“ von Alchemist-hp (talk) (www.pse-mendejew.de) - Eigenes Werk. Lizenziert unter FAL über Wikimedia Commons
- <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Platinum-nugget.jpg#mediaviewer/File:Platinum-nugget.jpg>
Pilt koobaltist: „Skutterudite“ by Didier Descouens - Own work. Licensed under GFDL via Wikimedia Commons - <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Skutt%C3%A9rudite.jpg#mediaviewer/File:Skutt%C3%A9rudite.jpg>

>>>

KOOPIA
TEGEMISE
MALL

PILGUHEIT MOBIILTELEFONI SISSE - TOORMATERJALIDE KONTROLL

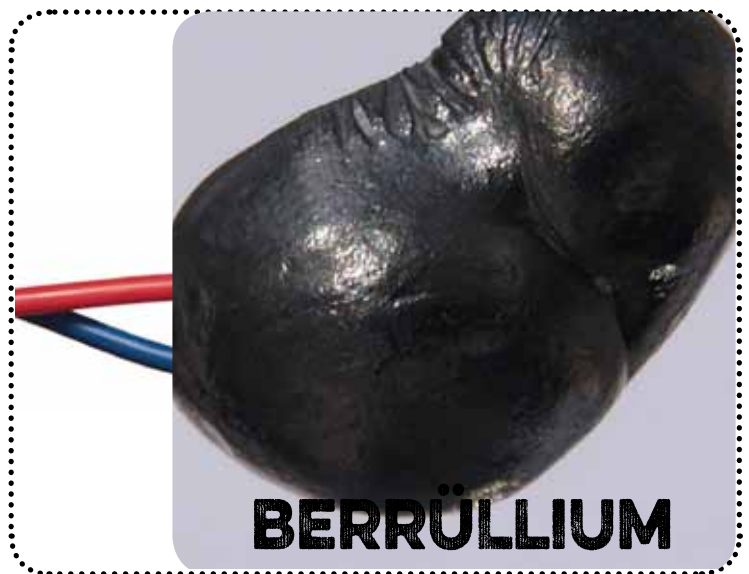
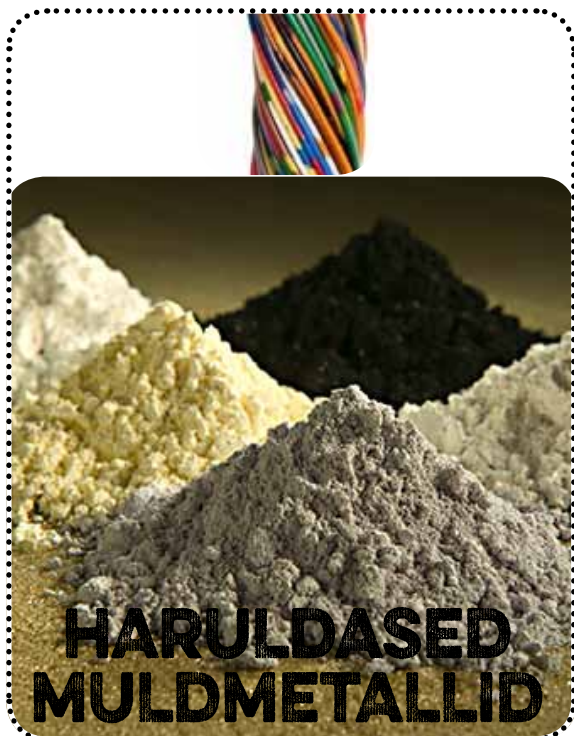
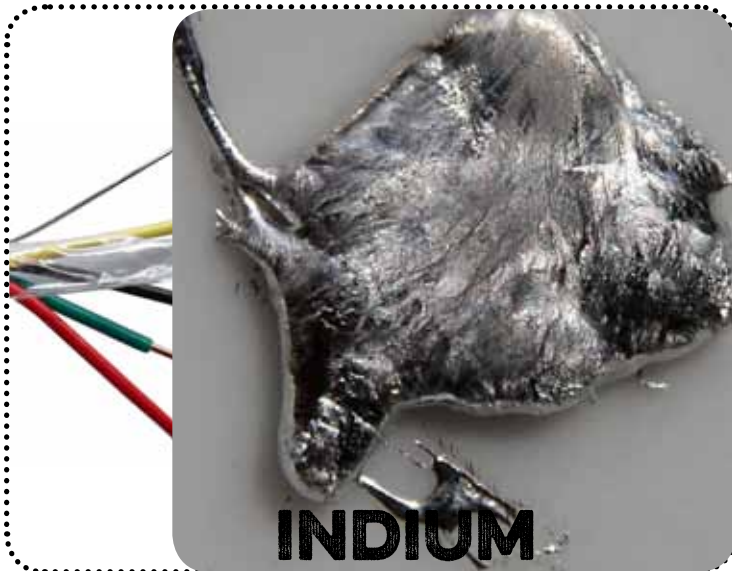


Pilt galliumist: Melted Gallium: Tor Paulin [www.flickr.com/photos/thorius/]
 „Aluminium-4“ by Unknown - <http://images-of-elements.com/>. Licensed under CC BY 3.0 via Wikimedia Commons - <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Aluminium-4.jpg#mediaviewer/File:Aluminium-4.jpg>
 Pilt räni: „Quartz Brésil“ von Didier Descouens - Eigenes Werk. Lizenziert unter CC BY 3.0 über Wikimedia Commons - http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Quartz_Br%C3%A9sil.jpg#mediaviewer/File:Quartz_Br%C3%A9sil.jpg

>>>

KOOPIATE
TEGEMISE
MALL

PILGUHEIT MOBIILTELEFONI SISSE - TOORMATERJALIDE KONTROLL



Pilt haruldastest muldelementidest: „Rareearthoxides“ by Peggy Greb, US department of agriculture. Original uploader was Materialschemist at en.wikipedia – Bild Indium: Transferred from en.wikipedia(Original text : <http://www.ars.usda.gov/is/graphics/photos/jun05/d115-1.htm>). Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons - <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rareearthoxides.jpg#mediaviewer/File:Rareearthoxides.jpg>
Pilt indiumist: <http://images-of-elements.com/pse/indium.php>
Pilt berülliumist: „Beryllium (Be)“ by Hi-Res Images of Chemical Elements - <http://images-of-elements.com/beryllium.php>. Licensed under CC BY 3.0 via Wikimedia Commons - [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Beryllium_\(Be\).jpg#mediaviewer/File:Beryllium_\(Be\).jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Beryllium_(Be).jpg#mediaviewer/File:Beryllium_(Be).jpg)

>>> TOORMATERJALIDE TEEKOND

TOORMATERJALIDE KAEVANDUSPIIRKONDADE VISUALISEERIMINE

OV-d saavad teada, kust on kaevandatud nende mobiiltelefonides olevad toormaterjalid.

Rühmaarutelu ajal arutlevad OV-d teemasid üheskoos ning kontrollivad väljapakutud ideid väikestes rühmades kaartide abil. Tulemused visualiseeritakse maakaardil.

Ettevalmistus

Koopiate tegemise malli juhiste järgi valmistatakse toormaterjalide kaardid (vt koopiate tegemise malli).

Klassiruumi riputatakse hästi nähtavasse kohta suur maakaart.

Teostus

OV-d mõtlevad rühmaarutelu käigus, millistest riikidest võiksid pärineda nende mobiiltelefonides kasutatud toormaterjalid.

Seejärel jagunevad OV-d rühmadesse. Nad kasutavad toormaterjalide kaartide esi- ja tagakülge, et kontrollida, kas nad arvasid õigesti.

Rühmaarutelu juurde naastes otsivad OV-d maakaardilt päritoluriike ja tähistavad need vastavate toormaterjalide kaartidega.

Hindamine

Hindamiseks kasutatakse toormaterjalide kaarte, mis võimaldavad toormaterjalid ja päritoluriigid omavahel õigesti kokku viia. Seeläbi tuleb ilmsiks, et mobiiltelefonides kasutatavad toormaterjalid pärinevad erinevatest riikidest. Peamised tootmisriigid on järgmised:

- Alumiinium (Al) – Hiina, Venemaa, Kanada, Brasiilia



Rühmaarutelu, rühmatöö



15 min



Toormaterjalide kaardid (koopiate tegemise mall), maakaart, magnetid või nõõpnõelad

- Berüllium (Be) – USA
- Koobalt (Co) – Kongo, Kanada, Hiina, Venemaa, Sambia
- Gallium (Ga) – Hiina, Kasahstan, Ukraina
- Kuld (Au) – Hiina, USA, Austraalia, Lõuna-Aafrika, Ghana
- Indium (In) – Hiina, Jaapan, Kanada, Korea
- Vask (Cu) – Tšiili, Peruu, USA, Indoneesia
- Liitium (Li) – Tšiili, Boliivia, USA, Argentiina, Tiibet
- Plaatina (Pt) – Lõuna-Aafrika, Venemaa, Kanada
- Haruldased muldelemendid (HM) – Hiina, India, Brasiilia
- Räni (Si) – Hiina, Venemaa, USA
- Tantaal (Ta) – Brasiilia, Austraalia, Kongo, Mosambiik, Rwanda

Võimalusi edasiseks tööks

Igati mõttekas on ergutada mõtteid, mis tulevad OV-del esimesena pähe seoses toormaterjalide kaevandamisega erinevates riikides. Selle teemaspekti süvendamiseks sobivad meetodid nagu „Vask, koltan ja teised“ või „aktiivne loeng“: „Toormaterjalist koostisosani“.



KOOPIA
TEGEMISE
MALL

TOORMATERJALIDE TEEKOND

ALUMIINIUM (AL)	HIINA, VENEMAA, KANADA, BRASIILIA
BERÜLLIUM (BE)	USA
KOOBALT (CO)	KONGO, KANADA, HIINA, VENEMAA, SAMBIA
GALLIUM (GA)	HIINA, KASAHSTAN, UKRAINA
KULD (AU)	LÕUNA-AAFRIKA, HIINA, USA, AUSTRALIA, GHANA
INDIUM (IN)	HIINA, JAAPAN, KANADA, KOREA



**KOOPIAE
TEGEMISE
MALL**

TOORMATERJALIDE TEEKOND

VASK (CU)	TŠIILI, PERUU, USA, INDONEESIA
LIITIUM (LI)	TŠIILI, BOLIIVIA, USA, ARGENTIINA, TIIBET
PLAATINA (PT)	LÕUNA-AAFRIKA
HARULDASED MUL- DELEMENDID (HM)	HIINA, INDIA, BRASIILIA
RÄNI (SI)	HIINA, VENEMAA, USA
TANTAAL (TA)	BRASIILIA, AUSTRALIA, KONGO, MOSAMBIK, RUANDA

>>> VASK, KOLTAN JA TEISED RÜHMATÖÖ JA INTERNETIOTSING TOORMATERJALIDE KAEVANDUSTINGIMUSTE KOHTA

OV-d saavad teada, kuidas ja millistes tingimustes kaevandatakse toormaterjali nimega vask. Nad oskavad nimetada sama toormaterjali kaevandustingimuste erinevusi erinevates riikides ning saavad seeläbi teada, kui olulised on toormaterjalide päritolumärgid.

OV-d moodustavad rühmad ja viivad läbi uuringu, mille eesmärk on otsida teavet vase kaevandamise kohta Tšiilis ja Indoneesias, ning seejärel kirjutavad nad saadud teadmised andmelehele ja esitlevad neid kogu klassile.

Ettevalmistus

Välja tuleb printida nii tööülesanded (vt 5. koopiategemise malli) kui ka rühmatöö andmelehtede blanketid (vt 6. koopiategemise malli). Kui OV-d ei saa internetiotsingu tegemiseks kasutada nutitelefone, siis tuleb hankida internetiühendusega arvutid.

Teostus

OV-d jaotatakse nelja rühma:

- 1. rühm: vask/Tšiili
- 2. rühm: vask/Tšiili
- 3. rühm: vask/Indoneesia
- 4. rühm: vask/Indoneesia


Iga rühm saab endale vastava tööülesande ja andmelehe. Kui koolitaja on vastanud OV-de kõikvõimalikele küsimustele, hakkavad rühmad oma tööülesannetega tööle ja täidavad ära andmelehed.

Umbes 30 minuti pärast kogunevad rühmad 1 ja 3 ning 2 ja 4 klassiruumi erinevatesse nurkadesse. Nad esitlevad üksteisele oma andmelehti ja seejärel võrdlevad Tšiilis esinevaid vase kaevandustingimusi Indoneesia vase kaevandustingimustega. Selleks annab koolitaja rühmadele järgmised küsimused:

- Kus on näha erinevusi ja sarnasusi?
- Millised mõjud on kaevandustingimustel kaevandustes töötavatele inimestele,

 Rühmatöö, rühmaarutelu

 75 min

 Tööülesanded, andmelehtede blanketid (koopiategemise mallid), internetiühendusega arvutid või mobiiltelefonid, pabertahvel, kirjutusvahendid

kaevanduste läheduses elavatele inimestele ja keskkonnale?

Mõlemad rühmad jäädvustavad oma leiud punktidenäpabertahvlile ning seejärel naasevad kogu klassi arutellu.

Hindamine

OV-d esitlevad koolitaja palvel oma rühmatöö tulemusi. Koolitaja kirjutab need üles. Seejärel arutlevad nad järgmiste küsimuste üle:

- Kas teie arvates on toormaterjalide päritolu kohustuslik näitamine mõttekas/teostatav?
- Valmistatud materjalid võib seejärel riputada vaateaknale „toormaterjalid“ (vt meetodit „What’s App?!“).

Nõuandeid koolitajale

Kuna töölehtedel olevaid otsingulinke on võimalik kasutada ainult saksakeelsetes riikides, on soovitatav ka teiste töökeelte puhul otsida välja asjakohaseid veebilinke ning anda need OV-dele enne meetodi rakendamist.

Lisaks on mõistlik suunduda arutelust otse ühele meetodile valdkonnast „Alternatiivsed tegevusvõimalused“.

Versioonid

Kui aega on piisavalt, võib otsinguid laiendada ka muudele toormaterjalidele/kaevandusriikidele. Koopiategemise mallina on saadaval ka koltan/Kongo ja kuld/Ghana teemade tööülesanded (vt koopiategemise malli).



VAŠK, KOLTAN JA TEISED TÖÖÜLESANDED

1. JA 3. RÜHMA TÖÖÜLESANDED: VASE KAEVANDAMINE TSIILIS

Ühes mobiiltelefonis leidub umbes 60 erinevat ainet. Enne kui üksikutest koostisosadest pannakse kokku mobiiltelefon, tuleb seadme tootmiseks vajaminevaid materjale kaevandada, sulatada ja ette valmistada. Sealjuures transporditakse tohututes kogustes toormaterjale ja tarbitakse tohututes kogustes energiat, millel on mõnikord rabavad tagajärjed nii inimestele kui keskkonnale. 2011. aastal kasutati mobiiltelefonide tootmiseks hinnanguliselt umbes 16 000 tonni vaske.

Rühmatöö tööülesanne

Nüüd täitke oma väikese rühmaga ära Tšiili vasekaevandust puudutav andmeleht. Esmalt mõelge, kes teist soovib käsitleda ja uurida millist teema aspekti. Seejärel võite otsinguks kasutada oma mobiiltelefoni või arvutit.

Esitluse tööülesanne

Lõpuks koostage oma tulemuste põhjal esitlus. Sealjuures võite suunisena kasutada andmelehte. Veenduge, et esitlusse on kaasatud kõik rühma liikmed.

Otsingulingid saksakeelsetele riikidele:

Vask:

de.wikipedia.org/wiki/Kupfer

Tšiili:

de.wikipedia.org/wiki/Chile

de.wikipedia.org/wiki/Chuquicamata

glokal.rgeo.de/cms/p/boden_global_kupfer01_kupfertagebaue/

Töötingimused:

de.wikipedia.org/wiki/Chuquicamata

welt.de/print-welt/article658070/Wer-das-Kupfer-hat.html

Tagajärjed inimestele ja

keskkonnale

de.wikipedia.org/wiki/Chuquicamata

welt.de/print-welt/article658070/Wer-das-Kupfer-hat.html

2. JA 4. RÜHMA TÖÖÜLESANDED: VASE KAEVANDAMINE INDONEESIAS

Ühes mobiiltelefonis leidub umbes 60 erinevat ainet. Enne kui üksikutest koostisosadest pannakse kokku mobiiltelefon, tuleb seadme tootmiseks vajaminevaid materjale kaevandada, sulatada ja ette valmistada. Sealjuures transporditakse tohututes kogustes toormaterjale ja tarbitakse tohututes kogustes energiat, millel on mõnikord rabavad tagajärjed nii inimestele kui keskkonnale. 2011. aastal kasutati mobiiltelefonide tootmiseks hinnanguliselt umbes 16 000 tonni vaske.

Rühmatöö tööülesanne

Nüüd täitke oma väikese rühmaga ära Indoneesia vasekaevandust puudutav andmeleht. Esmalt mõelge, kes teist soovib käsitleda ja uurida millist teema aspekti. Seejärel võite otsinguks kasutada oma mobiiltelefoni või arvutit.

Esitluse tööülesanne

Lõpuks koostage oma tulemuste põhjal esitlus. Sealjuures võite suunisena kasutada andmelehte. Veenduge, et esitlusse on kaasatud kõik rühma liikmed.

Otsingulingid saksakeelsetele riikidele

Vask:

de.wikipedia.org/wiki/Kupfer

Indoneesia:

de.wikipedia.org/wiki/Indonesien

de.wikipedia.org/wiki/Grasberg-Mine

de.wikipedia.org/wiki/Grasberg-Mine

Töötingimused:

[www.proge.at/servlet/ContentServer?pagename=P01/](http://www.proge.at/servlet/ContentServer?pagename=P01/Page/Index&n=P01_5.b.a&cid=1324476442410)

[Page/Index&n=P01_5.b.a&cid=1324476442410](http://www.proge.at/servlet/ContentServer?pagename=P01/Page/Index&n=P01_5.b.a&cid=1324476442410)

Töötingimused ja tagajärjed inimestele ja keskkonnale

faz.net/aktuell/finanzen/devisen-rohstoffe/indonesien-groesste-mine-der-welt-geschlossen-12213483.html

2.klett.de/sixcms/list.php?page=miniinfothek&miniinfothek=g

eographie%20infothek&node=Rohstoffe&article=Ressource

nfluch+-+Die+Grasberg-Mine+in+West-Papua

Tagajärjed inimestele ja keskkonnale

www.west-papua-netz.de/index.php/mID/3.4/lan/de

de.wikipedia.org/wiki/Grasberg-Mine



VAŠK, KOLTAN JA TEISED TÖÖÜLESANDED

>>> TÖÖÜLESANDED: KOLTANI KAEVANDAMINE KONGOS

Ühes mobiiltelefonis leidub umbes 60 erinevat ainet. Enne kui üksikutest koostisosadest pannakse kokku mobiiltelefon, tuleb seadme tootmiseks vajaminevaid materjale kaevandada, sulatada ja ette valmistada. Sealjuures transporditakse tohututes kogustes toormaterjale ja tarbitakse tohututes kogustes energiat, millel on mõnikord rabavad tagajärjed nii inimestele kui keskkonnale.

Rühmatöö tööülesanne

Nüüd täitke oma väikese rühmaga ära Kongo koltani kaevandust puudutav andmeleht. Esmalt mõelge, kes teist soovib käsitleda ja uurida millist teema aspekti. Seejärel võite otsinguks kasutada oma mobiiltelefoni või arvutit.

Esitluse tööülesanne

Lõpuks koostage oma tulemuste põhjal esitlus. Sealjuures võite suunisena kasutada andmelehte. Palun veenduge, et esitlusesse on kaasatud kõik rühma liikmed.

Otsingulingid saksakeelsetele riikidele: Koltan/tantaal:

de.wikipedia.org/wiki/Coltan
gesichter-afrikas.de/rohstoffe-ressourcen-in-afrika/metallische-rohstoffe/coltan.html

Kongo

de.wikipedia.org/wiki/Kongo
gesichter-afrikas.de/rohstoffe-ressourcen-in-afrika/metallische-rohstoffe/coltan.html

Töötingimused

gesichter-afrikas.de/rohstoffe-ressourcen-in-afrika/metallische-rohstoffe/coltan.html
scinexx.de/dossier-detail-443-7.html

Tagajärjed inimestele ja keskkonnale

oroverde.de/regenwald-wissen/regenwaldprodukte/coltan-handy.html
gesichter-afrikas.de/rohstoffe-ressourcen-in-afrika/metallische-rohstoffe/coltan.html

>>> TÖÖÜLESANDED: KULLA KAEVANDAMINE GHANAS

Ühes mobiiltelefonis leidub umbes 60 erinevat ainet. Enne kui üksikutest koostisosadest pannakse kokku mobiiltelefon, tuleb seadme tootmiseks vajaminevaid materjale kaevandada, sulatada ja ette valmistada. Sealjuures transporditakse tohututes kogustes toormaterjale ja tarbitakse tohututes kogustes energiat, millel on mõnikord rabavad tagajärjed nii inimestele kui keskkonnale. 2011. aastal kasutati mobiiltelefonide tootmiseks hinnanguliselt umbes 43 tonni kulda.

Rühmatöö tööülesanne

Nüüd täitke oma väikese rühmaga ära Ghana kullakaevandust puudutav andmeleht. Esmalt mõelge, kes teist soovib käsitleda ja uurida millist teema aspekti. Seejärel võite otsinguks kasutada oma mobiiltelefoni või arvutit.

Esitluse tööülesanne

Lõpuks koostage oma tulemuste põhjal esitlus. Sealjuures võite suunisena kasutada andmelehte. Veenduge, et esitlusesse on kaasatud kõik rühma liikmed.

Otsingulingid saksakeelsetele riikidele: Kuld:

de.wikipedia.org/wiki/Gold

Ghana

de.wikipedia.org/wiki/Ghana

Töötingimused

gesichter-afrikas.de/rohstoffe-ressourcen-in-afrika/metallische-rohstoffe/gold.html
aktiv-gegen-kinderarbeit.de/2013/11/fair-handeln-in-der-goldproduktion-ein-ding-der-unmoeglichkeit/

Tagajärjed inimestele ja keskkonnale

germanwatch.org/zeitung/2006-2-ghana.htm magazin.cultura21.de/gesellschaft/welt/der-fluch-des-goldes.html



VASK, KOLTAN JA TEISED ANDMELEHT

1. TOORMATERJALI NIMETUS _____
2. KEEMILINE SÜMBOL _____
3. OMADUSED _____
4. KASUTAMINE MOBIILTELEFONIS _____
5. KAALU OSAKAAL MOBIILTELEFONIS _____
6. ESINEMINE / RIIGID _____
7. HIND MAAILMATURUL _____
8. RINGLUSSEVÕETAVUSE % _____

- TÖÖTINGIMUSED KAEVANDUSES _____

9. TÖÖSTUSLIK VÕI VÄIKESEMAHULINE KAEVANDAMINE? _____

10. KAEVURITE TEGEVUS _____

11. TÖÖKOHT _____

12. TÖÖAEG _____
13. TÖÖTASU _____
14. ÕIGUS PUHKUSELE _____
15. HAIGUSHÜVITIS _____
16. TÖÖSUHTE LÕPETAMISE TÄHTAJAD _____
17. TÖÖOHUTUS JA -TERVISHOID _____
18. AMETIÜHINGUD _____



VASK, KOLTAN JA TEISED ANDMELEHT

RIIKIDE ANDMELEHT

1. RIIGI NIMI _____
2. LIPP _____
3. PEALINN _____
4. MANNER _____
5. ELANIKE ARV MILJONITES _____
6. PINDALA RUUTKILOMETRITES _____
7. KEELED _____
8. GEOGRAAFILISED ERIPÄRAD _____
9. KAEVANDUSTE ASUKOHT _____

TAGAJÄRJED INIMESTE LE JA KESKKONNALE

10. TERVISEGA SEOTUD TAGAJÄRJED _____
11. SOTSIAALSED TAGAJÄRJED _____
12. ÖKOLOOGILISED TAGAJÄRJED _____

LISAKS:

13. MIDA PEETAKSE SILMAS TOORMATERJALIDE PÄRITOLU NÄITAMISE KOHUSTUSE ALL? _____
14. MILLISED ALGATUSED TEGELEVAD SUUREMA LÄBIPAISTVUSE LOOMISEGA TOORMATERJALIDE SEKTORIS? _____

>>> TOOTMINE

Üldteave tootmise teema kohta

Väga keeruline on kirjeldada, kuidas töödeldakse toormaterjale mobiiltelefoni üksikuteks koostisosadeks, sest toormaterjalide kaevandamise ja töötlemise valdkond on endiselt läbi paistmatu. Enamjaolt toimub eraldiseisvate koostisosade nagu korpus, kiibid või ekraan tootmine ning lõpliku toote kokupanemine Aasias. Sealjuures ei tegele tootmisega otseselt tootjad, sest nemad keskenduvad endiselt üha enam uuringutele, toodete väljaarendamisele ja turundusstrateegiatele. Tootmine tellitakse varustajatelt, mis on viimastel aastatel ka

ise arenenud rahvusvahelisteks korporatsioonideks. Suurim varustaja on Foxconn, valdkonna teisteks suurettevõteteks on Salcomp, Qualcomm ja Flextronics. Kuna varustajate vahel esineb tugev konkurents, üritavad nad hoida tootmiskulusid võimalikult madalatena. Tootmiskoha atraktiivsuse tõstmiseks alandatakse sageli töötajate palku või seatakse sisse tasuta eksporditsoonid, nagu seda tehti Ida-Indias asuvas Chennai linnas. Nendes tsoonides toimub koostisosade tollilõivuvaba importimine ja valmistoodete täielikult või suures osas maksuvaba eksportimine.³⁶

>>> MOBIILTELEFONIDE TOOTMISE TÖÖTINGIMUSED

Madal palgatase

Tootmishased tegutsevad peamiselt väga madala palgatasemega riikides. Peaaegu 50% kogu maailmas kasutatavatest mobiiltelefonidest on kokku pandud Hiinas. Kasvavate tööjõukulude tõttu toimub praegu tootmise nihkumine riikidesse, kus on veelgi madalamad palgad, nagu Vietnam ja India.³⁷ Sageli ei saa nende riikide töötajad ettenähtud miinimumpalka ning kui saavadki, siis ei piisa sellest tihti isegi nende põhivajaduste rahuldamiseks.³⁸ Lisaks võetakse sageli palgast maha toidu- ja majutuskulud. Kõige meelsamini palgatakse tööle noori naisi, kes on tihti võõrtöölised ja saavad kõige madalamat palka.³⁹

Pikad ja ebakorrapärased tööajad

Äärmiselt pikad ja ebakorrapärased tööajad, mis ületavad seadusnorme, on varustustehastes sageli tavaline nähtus.⁴⁰ Tipphetkedel on tavaline, et töötajad töötavad kuni 12 tundi päevas ja kuus kuni seitse päeva nädalas. Sageli ei peeta kinni ka seadusega kehtestatud puhkeaegadest.⁴¹

Puudulik tööohutus

Muuhulgas ohustab töötajate tervist kemikaalidega ja mürgiste materjalidega nagu vask, nikkel ja kroom töötamine.⁴² Lisaks sellele on tehastes suur õnnetuste tekkimise oht, sest kinni ei peeta ohutuseeskirjadest. Töötajatele antakse vaid mõned kaitseriided või ei anta üldse.⁴³ Õnnetuste tekkimise korral vaikitakse need sageli maha, sest seetõttu väheneksid juhatajate preemiad. Töötajatele tähendab see, et nad on

sunnitud laskma end haigetena tööle kirja panna. Seetõttu ei rakendu nende kindlustuskaitse ning nad saavad vähem palka.⁴⁴

Töötajate õiguste piiramine

Töötajate õigusi, näiteks õigus sotsiaalkindlustushüvitisele ja kindlustusele, piiratakse paljudel töötajatel, kes on tööle võetud ajutiste töötajatena või praktikantidena ning kellel puudub korralik tööleping.⁴⁵ Lisaks saavad ajutised töötajad sageli ka madalamat palka kui nende püsivalt tööle võetud kolleegid, sest värbamisagentuurid jätavad osa töötasust endale.⁴⁶ Koolitamise ajal makstakse praktikantidele töö eest äärmiselt vähe või üldse mitte. Kuna Hiinas ja mõnes teises tootmisriikides olevas Aasia riigis puuduvad ametiühingud, on töötajatel väga keeruline või isegi võimatu nõuda oma tööandjalt õigusi.⁴⁷

Foxconni ja Apple'i juhtum Foxconn

Taiwani ettevõtte Hon Hai Precision Industry tütarettevõtte Foxconn on maailma suurim elektroonika ja arvutiosade lepinguline tootja. 2011. aastal tootis Foxconn ligikaudu 50% kogu maailma elektroonikatoodetest. Seda 1,3 miljoni töötajaga ettevõtet peetakse maailma suurimaks tööstuslikuks tööandjaks. Valdav osa tootmisest toimub Hiinas, kuid selle tootmistehaseid leidub muuhulgas ka USA-s, Indias, Suurbritannias ja Brasiilias. Foxconni klientide hulka kuuluvad ka Apple, Amazon, Dell ja Hewlett-Packard.⁴⁸

³⁶Vt. Südwind 2012, S.15f

³⁷Vt. Südwind 2012, S.12

³⁸Vt. Südwind 2012, S.14

³⁹Vt. BMBF 2012, S.18

⁴⁰Vt. Südwind 2012, S.13

⁴¹Vt. Südwind 2012, S.13

⁴²Vt. Germanwatch 2008

⁴³Vt. Südwind 2012, S.13

⁴⁴Vt. Südwind 2012, S.14

⁴⁵Vt. Südwind 2012, S.14

⁴⁶Vt. Germanwatch 2008

⁴⁷Vt. BMBF 2012, S.18

⁴⁸Vt. Südwind 2012, S.15

Apple

Apple on arvutitööstuses ülemaailmselt tegutsev ettevõtte, mille peakontor asub USA-s California osariigis. Firma Euroopa peakontor asub Iirimaa. Apple asutati 1976. aastal.⁴⁹ Tänapäeval on see USA ettevõtte majandusnäitajate poolest üks maailma edukamaid ettevõtteid ning oma uuendusmeelsete toodete tõttu püsib avalikkuse huvi keskmises.⁵⁰

Kriitika Apple'i ja Foxconni kohta

Apple ja Foxconn on saanud korduvalt kritiseerida nende tehastes esinevate töötingimuste tõttu. Kahe Foxconni tehase töötingimusi kritiseeriti juba 2006. aastal Briti ajalehe „Mail on Sunday“ artiklis.⁵¹ Lisaks 15-tunnistele tööpäevadele ja palgale, mis on võrreldav 40 euroga kuus, kritiseeriti nende poolmilitaarset ehitisi, töötajate järelevalvet ja kitsaid elamistingimusi. Töötingimused ilmusid pealkirjadesse taas seoses 2010. aastal Foxconni töötajate hulgas toimunud enesetappude lainega, kus endalt võttis elu 14 inimest vanuses 18–24 eluaastat, ning mis sundis Apple'it ja Foxconni reageerima.⁵²

Apple'i reaktsioon

2011. aastal reageeris Apple avalikkuse survele, avaldades ulatusliku tegevusjuhendi ja oma varustajate majandusaasta aruanded.⁵³ 2012. aastal tegi Apple lisaks oma varustajate aruannetele avalikuks⁵⁴ ka oma tarneahela. Lisaks ühines ettevõtte ühendusega Fair Labour Association (FLA), mis asutati 1999. aastal ning esindab ühinenud ülikoole, valitsusväliseid organisatsioone ja ettevõtteid, mis tegutsevad maailma eri paigus paremate töötingimuste loomise nimel. Apple nõustus kolme Foxconni tehase ülevaatuslega FLA poolt ning andis teada, et ülevaatusse kaasatakse teisigi varustajaid.⁵⁵ Selle ülevaatus tulemused näitasid tööaegade osas selgeid rikkumisi Hiina tööõiguse vastu ning ka FLA poolt määratletud suuniste vastu. Palgataseme osas leiti, et kuigi see on üle Hiina miinimumpalga, ei makstud mõnele töötajale ületundide eest korrektset. Seoses töösuhete ja töötajate lõimimuga märgiti, et ametiühingute komiteed koosnevad peamiselt inimestest, kes töötavad antud ettevõttes kõrgetel kohtadel ja et sinna saab valida vaid juhtkonna poolt nimetatud töötajaid. Ülevaatus tuvastas ka võõrtööliste probleeme seoses nende tööga seotud õnnetustega ja sotsiaalkindlustushüvitiste saamisega, sest need tugiteenused sõlmitakse provintsi tasandil ning neid pole endiselt võimalik üle kanda. Ülevaatus aruanne käsitles ka praktikantide kasutamist. Nad pidid tegema ületunde ja öövahetusi, mis on Hiina tööõiguse rikkumine. Lisaks ei saanud nad sotsiaalkindlustust, sest nad ei lähe Hiina seaduste kohaselt arvesse töötajatena.⁵⁶

Vastusena ülevaatus aruandele leppisid nii Apple kui Foxconn kokku FLA-ga kõrvaldada kuritarvitamised 2013. aasta juuli alguseks.⁵⁷

FLA 2012. aasta augusti ja 2013. aasta mai uuringute aruanded kinnitasid, et Apple ja Foxconn olid tööpoolest rakendanud peaaegu kõiki abinõusid⁵⁸. Ent vastukaaluks sellele positiivsele hinnangule tuleb mainida, et uurimisse oli kaasatud vaid kolm Apple'i umbes 150-st varustajast ja valdavat osa Apple'i tootmisest ei ole tänaseni uuritud. Apple'i lubadust laiendada uurimist 2012. aasta kevadel ka teistele varustajatele rakendati alles 2013. aasta lõpus. 2013. aasta mais teatati hoopis, et Apple viib üle suure osa oma tootmisest Foxconnist Pegatroni, sest see ettevõtte on nõus tootma madalama hinnaga. Ent selle ettevõtte vabrikute uuringud, mille teostas 2013. aastal China Labour Watch (CLW), paljastasid veelgi rängemaid kuritarvitamisi kui Foxconni tehastes.⁵⁹

Foxconni reaktsioon

Foxconn reageeris enesetappu lained sellega, et kinnitas tehasehoonetele kaitseabinõuna võrgud. Töötingimuste parandamiseks tõsteti palku ja vähendati ületundide arvu⁶⁰. Lisaks kiirendati kontserni ümberstruktureerimist, et vähendada võõrtööliste kasutamist ja nendega seotud probleeme. Tehased paigutati ümber rannikualadelt võõrtööliste kodupiirkondadesse, mis asusid sisemaal⁶¹.

Palkade tõstmine ja ületundide vähendamine tõstis ka tootmisnõudlust, ega parandanud seetõttu alati töötajate olukorda.⁶² Lisaks tuleb mainida, et tootmistehaste ümberpaigutamise tõttu riigi sisepiirkondadesse on Foxconn saanud kasu sealsetest madalamatest palgadest ning et töötajaid sunniti sageli ümber kolima ja uues kohas madalama palgaga töötama, ähvardades neid vastasel juhul töösuhte lõpetamisega⁶³.

Kriitika liigitamine

Ülalnimetatud etteheited ei keskendu ainult Foxconnile ja Apple'ile, vaid on omistatavad ka teistele varustajatele ja tootjatele. Eriti just väiksemate tarnijate puhul paistavad töötingimused veel halvemad olevat. Selle põhjuseks võib olla asjaolu, et konkurentsivõimelisena püsimiseks peavad varustajad vastupidiselt tootjatele tegutsema väga madalate kasumimarginaalidega ning kannavad seetõttu tekkiva surve oma töötajatele üle. Tootjatele suunatud kriitika keskendub sageli Apple'ile, sest see on hetkel jõuliselt laienev ettevõtte ning lisaks on tema kasumimarginaalid kõrgemad tööstuse keskmisest⁶⁴.

⁴⁹Vt. Apfel Wiki 2013

⁵⁰Vt. Germanwatch 2013, S.4

⁵¹Vt. Mail online o.J.

⁵²Vt. Germanwatch 2013, S.4

⁵³Vt. Germanwatch 2013, S.11

⁵⁴Vt. Apple 2014

⁵⁵Vt. Germanwatch 2013, S.11

⁵⁶Vt. Fair Labor Association o.J.

⁵⁷Vt. Germanwatch 2013, S.17

⁵⁸Vt. Germanwatch 2013, S.14

⁵⁹Vt. Germanwatch 2013, S.17

⁶⁰Vt. Germanwatch 2013, S.18

⁶¹Vt. Südwind 2012, S.15

⁶²Vt. Germanwatch 2013, S.18

⁶³Vt. Gongchao 2013

>>> TÖÖTINGIMUSTE PARANDAMISE EESKIRJAD

Riiklikud eeskirjad

Töötingimusi reguleeritakse peamiselt riiklike õigusaktidega. Näiteks sätestab Hiina tööseadus maksimaalseks nädalaseks tööajaks 40 tundi ja maksimaalseks ületööks 36 tundi kuus.⁶⁵ Riikliku tööseaduse rikkumise eest on praeguseni olnud võimalik kohtusse kaevata vaid kohalikke tehaseid. Vastutuse laiendamiseks kõigile tootmisprotsessi kaasatud osalistele otsitakse hetkel rahvusvahelisel tasandil lahendust võimaldavaid lähenemisi⁶⁶.

Rahvusvahelised eeskirjad

Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

2011. aastal võttis Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni inimõiguste nõukogu vastu suunised, ühe ettevõtluse ja inimõiguste eriesindaja hr John Ruggie poolt kirjutatud aruande juurde⁶⁷. Selles nõuab ta, et ettevõtteid pühenduksid oma „nõuetekohasele hoolsusele“ ning tagaksid, et kõigis nende igapäevase äritegevuse protsessides tunnustatakse riiklikke seadusi ja põhilisi inimõigusi.⁶⁸ Kuid need suunised ei ole siduvad seadused, vaid toimivad juhistena inimõiguste kaitseks vajalike miinimumnõudeid käsitlevatel läbirääkimistel⁶⁹.

Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD)

OECD, mis on praegu 34-st arenenud ja arenevast turumajanduslikust riigist koosnev ühendus, võttis 2011. aastal rahvusvahelistele ettevõtetele mõeldud OECD suuniste uue versiooni tarbeks kasutusele termini „nõuetekohane hoolsus“. Lisaks kannustab ühendus ettevõtteid tagama inimõiguste rakendamise oma ärisuhetes⁷⁰. Ka OECD sätted on vaid soovituselised liikmeriikide ettevõtetele. Praeguseni ei ole olemas ulatuslikku sanktsioonide mehhanismi, mida saaks kasutada juhul, kui konkreetsetes kontsernis avastatakse rikkumisi⁷¹.

Rahvusvaheline Tööorganisatsioon (ILO)

ILO on määranud põhiliste töönormide kujul miinimumnõueteena mitu konventsiooni, mis on siduvad kõigile liikmesriikidele. Kuid ka ILO-l ei ole mitte mingit võimalust karistada konventsioonide rikkujaid⁷².

Tööstuslikud eeskirjad

Global e-Sustainability Initiative (GeSI)

2001. aastal asutasid info- ja telekommunikatsioonitehnoloogia rahvusvahelised tootjad algatuse Global e-Sustainability

Initiative (GeSI) vastusena nende tööstuses kehtestatud suurema säästvuse nõudmistele⁷⁴. Ühenduse eesmärk on sektori säästva arengu soodustamine.⁷⁵

Electronic Industry Citizenship Coalition (EICC)

Veel üks tuntud ühendus on Electronic Industry Citizenship Coalition (EICC)⁷⁶. See asutati 2004. aastal eesmärgiga parandada elektroonikatoodete tootmisega kaasnevaid sotsiaalseid, majanduslikke ja ökoloogilisi tingimusi. Selleks koostati tegevusjuhend, mis peaks rakenduma kogu väärtusahelale. Praegu kuulub EICC-sse üle 60 suure rahvusvahelise elektroonikaettevõtte. Muuhulgas kehtestatakse selles tegevusjuhendis ohutumad töötingimused tervele tarneahelale, töötajate väärikas kohtlemine ning keskkonnasõbralikud ja eetilised vastuvõetavad äriprotsessid.⁷⁷

Alternatiivsed tegevusvõimalused Tootjate tasandil

Ühiku hinna tõstmine

Üks oluline põhjus, miks varustajad ei kehtesta töötingimuste miinimumnõudeid, on tootjate poolt nõutud ühiku hinnad. Näiteks on 2012. aasta sügisel turule lastud iPhone 5 tootmiskulu ainult 160 eurot, millest 6,23 eurot moodustab mobiiltelefoni kokkupanek. Isegi juhul, kui arvesse võetakse asjaolu, et 679 euro suurusesse jaehinda ei ole arvestatud seadme tarkvara, reklaami ja jaemüüki, jääb ikkagi alles märkimisväärne kasumimarginaal, mida saaks kasutada tootmisahela täiustamise rahastamiseks⁷⁸.

Võrguettevõtjate tasandil

Uute lepingumudelite pakkumine (SIM only)

Esmapilgul ei ole võimalik seostada mobiilsideoperaatoreid tootmises esinevate kuritarvitamistega, kuid nende äripraktikad siiski aitavad kaasa mobiiltelefonide müügi kasvule ja toetavad seega praeguseid tootmistingimusi. Näiteks annavad paljud mobiiltelefonide lepingud võimaluse saada mobiiltelefoni uue mudeli vaid lühikese aja järel pärast ostu. Säästev ärimudel, milles tarbijaid tasustatakse vana mobiiltelefoni (SIM only) kasutamise jätkamise eest, võimaldaks vähendada nõudlust uute seadmete järele⁸⁰.

64Vt Südwind 2012, lk 14
65Vt Germanwatch 2013, lk 13
66Vt Südwind 2012, lk 23
67Vt Südwind 2012, lk 18
68Vt Südwind 2012, lk 4

69Vt Südwind 2012, lk 18
70Vt OECD 2011
71Vt Südwind 2012, lk 18
72Vt Rahvusvaheline Tööorganisatsioon 2006

73Vt Südwind 2012, lk 19
74Vt Global e-Sustainability Initiative 2014
75Vt Südwind 2012, lk 23
76Vt Electronic Industry Citizenship Coalition 2012
77comp. Südwind 2012, S.23

Säästvusosalaseid püüdlusi puudutava teabe esitamine

Lisaks saavad võrguettevõtjad avaldada varasemast enam survet varustajatele, käsitledes avalikult tootmisega kaasnevaid sotsiaalseid ja keskkonnaprobleeme. Näiteks võiksid nad oma poodides avaldada teavet tootja säästvusosalaste püüdluste kohta, et tarbijad saaksid selle teabega ostuotsuse tegemisel arvestada⁸¹.

Tarbijate tasandil

Nõudlus mobiiltelefoni kasutamise jätkamise premeerimise järele

Tarbijad saavad oma mobiiltelefoni lepingu lõppemisel või lepingu muutmisel julgustada võrguettevõtjaid neid premeerima mobiiltelefonide kasutamise jätkamise eest⁸².

Tootjatele surve avaldamine

Lisaks saavad võrguettevõtjad avaldada survet tootjatele, et viimased aitaksid kaasa õiglastele töötingimustele. Võrguettevõtjad võiksid esitada oma nõudmised otse tootjatele või toetada seda eesmärki soodustavaid algatusi ja kampaaniaid.

Kasutatud allikad

- BMBF (Saksamaa Liitvabariigi Keskkonna, Looduskaitse ja Reaktorihutuse Ministeerium) 2012: Die Rohstoff-Expedition. Entdecke was in (d)einem Handy steckt! Lern- und Arbeitsmaterial.
- Germanwatch 2008: Schweigen und Produzieren: Handyproduktion in China und auf den Philippinen. Veebilehel: <http://germanwatch.org/de/download/2249.pdf> (viimati külastatud 04.03.2014).
- Germanwatch 2013: Das Fallbeispiel Apple, Noch keine fairen Arbeitsbedingungen in China- eine Bestandsaufnahme. Bonn.
- OECD 2011: OECD-Leitsätze für multinationale Unternehmen, OECD Publishing. Veebilehel: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264122352-de> (viimati külastatud 04.03.2014)
- Südwind 2012: Von der Mine bis zum Konsumenten. Die Wertschöpfungskette von Mobiltelefonen. Siegburg.
- Internet
- Apple 2014: <http://www.apple.com/de/supplierresponsibility/reports.html> (viimati külastatud 04.03.2014).
- Apfel Wiki 2013: <http://www.apfelwiki.de/Main/Apple> (viimati külastatud 04.03.2014).
- Electronic Industry Citizenship Coalition 2012: <http://www.eicc.info/> (viimati külastatud 04.03.2014).
- Fair Labor Association o.J.: <http://www.fairlabor.org/report/foxconn-invetigation-report>, (viimati külastatud 20.11.2013).

• Global e-Sustainability Initiative 2014: <http://gesi.org/> (viimati külastatud 04.03.2014).

• Gongchao 2013: <http://www.gongchao.org/de/islaves-buch/ein-foxconn-manager-erzaehlt> (viimati külastatud 04.03.2014).

• Rahvusvaheline Tööorganisatsioon 2006: <http://www.ilo.org/berlin/arbeits-und-standards/lang--de/index.htm> (viimati külastatud 04.03.2014).

• Mail online o.J.: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-401234/The-stark-reality-iPods-Chinese-factories.html> (viimati külastatud 04.03.2014).

⁷⁸Võib eeldada, et ka teiste tootjate puhul moodustab palgakulu lõpphinnast sarnase osa. (Vt Südwind 2012, lk 25)

⁷⁹Vt Südwind 2012, lk 25

⁸⁰Vt Südwind 2012, lk 25

⁸¹Vt Südwind 2012, lk 25

⁸²Vt Südwind 2012, lk 26

>>> TOORMATERJALIST KOOSTISOSANI: AKTIIVNE LOENG MOBIILTELEFONIDE TOOTMISAHELA TEEMAL

OV-d saavad teada, kuidas valmistatakse erinevatest toormaterjalidest mobiiltelefoni koostisosi. Interaktiivse esitluse raames tutvuvad OV-d toormaterjalide teekonnaga kuni kohani, kus materjalid on töödeldud üksikuteks koostisosadeks.

Ettevalmistus


Välja tuleb printida aktiivse loengu tekst (vt 7. koopiategemise malli). Valitakse välja ja seatakse kasutusvalmis visualiseerimiseks vajalikud materjalid.

Teostus

Teksti alusel kirjeldab koolitaja lühidalt, kuidas valmistatakse erinevatest toormaterjalidest mobiiltelefoni koostisosi. Visualiseerimiseks kasutatakse mitmesuguseid vahendeid (toormaterjale, pilte, mobiiliseadmeid). Siinkohal tuleb ilmsiks, et toormaterjalide sektoris valdava läbipaistmatuse tõttu ei ole võimalik iga tööetappi jälgida ja tõestada.

 Loeng

 10 min

 Aktiivse loengu tekst ja pildid (koopiategemise mall), koopiategemise mallil kirjeldatud materjalid

Nõuandeid koolitajale

Aktiivne loeng peaks toimuma võimalikult vabalt ja krapsakalt.

OV-d peaksid ootama oma küsimuste ja kommentaaridega kuni aktiivse loengu lõpuni.

Võimalusi edasiseks tööks

Pärast loengut võib arutleda toormaterjalide sektoris valdava läbipaistmatuse või selle tagajärgede ja võimalike lahenduste üle.

>>> VALMISTATUD... MOBIILTELEFONIDE TOOTMISÜKSUSTE TUVASTAMINE

OV-d saavad teada, millistes riikides toodetakse mobiiltelefonide koostisosi. OV-d uurivad oma isiklikke mobiiltelefone või üksikuid koostisosi ja püüaval leida tootmisriikidele viitavaid andmeid.

Ettevalmistus

Valmis pannakse üksikud mobiiltelefonide koostisosad. Klassiruumi riputatakse nähtavale kohale suur maakaart.

Teostus

OV-d uurivad enda mobiiltelefoni või neile antavate mobiiltelefonide koostisosi ning proovivad leida vihjeid nende tootmisriikide kohta. Nad visualiseerivad koostisosade päritoluriike maakaardil, kinnitades sellele nõõpnõelu.

 Iseseisev töö, rühmaarutelu

 5 min

 OV-de mobiiltelefonid, mobiiltelefonide koostisosad, magnetid või nõõpnõelad, maakaart

Hindamine

Uuringutulemusi analüüsitakse rühmaarutelu käigus. Arutelu võib kulgeda järgmiste küsimuste põhjal:

- Millistes riikides on toodetud enamik mobiiltelefone?
 - Millised peamised piirkonnad tulevad esile?
 - Millised riigid ei tule tootmiskohtadena esile?
- Tootmiskoha tuvastamiseks võib kasutada ka mobiiltelefoni osadeks võtmise harjutusest pärit koostisosi.



TOORMATERJALIST KOOSTISOSANI

Ülevaade toormaterjalide transpordiahelast

Tööstuslik kaevandamine

- 1) Toormaterjal
- 2a) Tööstuslik kaevandustegevus
- 3a) Transport/veoautoga
- 6) Töötlemine
- 7) Sulatamine
- 8) Valmis metall
- 9) Müümine maailmaturul
- 10) Transport varustusevõttesse
- 11) Edasi töötlemine mobiiltelefoni osaks

Väikesemahuline kaevandamine

- 1) Toormaterjal
- 2b) Väikesemahuline kaevandustegevus
- 3b) Transport/jalgsi
- 4) Müümine vahendajatele
- 5) Transport / veoautoga, lennukiga, laevaga
- 6) Töötlemine
- 7) Sulatamine
- 8) Valmis metall
- 9) Müümine maailmaturul
- 10) Transport varustusevõttesse
- 11) Edasi töötlemine mobiiltelefoni osaks

Näidatavad materjalid

Maaki, nt vaske, sisaldav kivim

Foto nt Tšiili Chuquicamata vasekaevandusest

Foto nt Kongos asuvast koltanikaevandusest

Asetage maaki sisaldav kivim mänguveoautodele ja lükake need veerema

Asetage maaki sisaldav kivim kotti

Asetage kotid kõrvale ja näidake mõnda mängumünti

Laadige kivimeid sisaldavad kotid mängulaevale, sõitke minema, näidake paljusid mängumünti ja hoidke üleval küsimärgiga silti

Foto nt vase töötlemisest

Tekst aktiivseks loenguks „Toormaterjalist koostisosani“

Sissejuhatus: „Mobiiltelefonide väärtusahel on keeruline, hõlmates toormaterjali kaevandamist ja töötlemist, koostisosadega kauplemist ja mobiiltelefoni turustamist ning seadme ostmist, kasutamist ja lõpuks äraviskamist või ringlussevõttu. Järgmised 10 minutit keskendume ühele osale sellest ahelast pealkirjaga: „Toormaterjalist koostisosani“.

1) Toormaterjal on kivimis kas peenelt jaotunud või esineb kihina.

2a) Tööstuslikult kaevandatakse toormaterjali aukkarjäärist. Kõigepealt vabastatakse kivimid lõhkamise teel. Suurte ekskavaatoritega, mille kopad on suvilate suurusel, laaditakse maaki sisaldav kivim veoautodele.

2b) Väikesemahulistest kaevandustest kaevandavad toormaterjali maavarade otsijad. Seal töötavad töölised sageli rasketes oludes ja ebapiisavalt ohutuks muudetud keskkonnas. Nad kaevavad tunneldid ja eemaldavad maaki lihtsate töövahendite või paljaste kätega. Õnnetused ja tervisekahjustused on äärmiselt sagedased.

3a) Ühe veoauto koormatäiega suudetakse transportida kuni 400 tonni kivimit mööda käänulisi teid kaevandusest lähedalasuva tööstustehaseni.

3b) Väikesemahulistest kaevandustest transpordivad kivimeid töölised jalgsi kaevandustest välja ja vahel kannavad neid mitu päeva läbi sõidukõlbamatute alade.

4) Väikesemahuliste kaevanduste töötajad on sunnitud kivimeid vahendajatele müüma väga madala hinnaga.

5) Vahendajad transpordivad kivimid riigist välja ja müüvad need suure vaheltkasuga maha. Vahendajate tegevuse tõttu on toormaterjali täpset päritolu peaaegu võimatu kindlaks teha. Nii muutub ahel läbipaistmatuks.

6) Töötlemise käigus purustatakse maaki sisaldav kivim suurteks ja väikesteks osadeks, sõelutakse läbi ja puhastatakse.



TOORMATERJALIST KOOSTISOSANI

Näidatavad materjalid

Foto nt vase sulatamisest

Näidake metalli, nt vaske

Näidake silti, millel on börsigraafik, metalli nimi ja hetkel kehtiv hind, nt vase puhul

Asetage metall laevale ja saatke see tee

Näidake vaske sisaldavaid mobiiltelefonide koostisosi, nt trükkplaati

Aktiivse loengu tekst

7) Järgneva sulatamise käigus töödeldakse kivimit keemiliselt ja sulatatakse väga kõrge temperatuuri juures.

8) Selle tulemusena saadakse peaaegu täiesti puhas metall.

9) Seda pakutakse müügiks maailmaturul.

10) Metall transporditakse ostja juurde.

11) Varustajad ostavad metalli ja töötlevad selle mobiiltelefoni komponentideks nagu korpus, kiibid ja ekraanid. Sealjuures ei teosta tegelikku tootmist otseselt tootja, sest nemad keskenduvad endiselt üha enam uuringutele, toodete arendamisele ja turundusstrateegiatele. Tootmine tellitakse varustajatelt, mis on viimastel aastatel ka ise arenenud rahvusvahelisteks korporatsioonideks. Kaugelt maailma suurim varustaja on Foxconn.

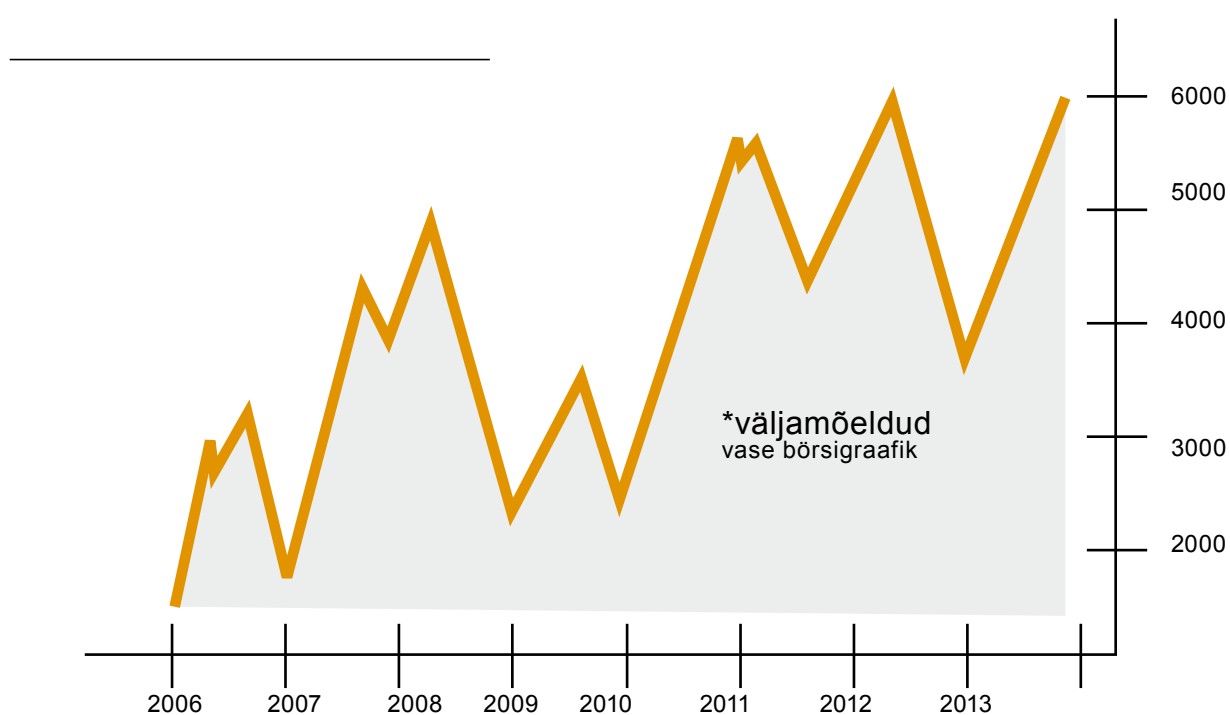


TOORMATERJALIST KOOSTISOSANI



VASE HETKEHIND

\$/TONNI VASKE





Mina Sur de Chuquicamata (no es la mina Principal, Chile) Modified by Tennen-Gas, license: GFDL and cc-by-sa-2.5,2.0,1.0: [es.wikipedia.org/wiki/Chuquicamata]



Demorcratic Republic of the Congo (DRC) Colton/Tantalum: Responsible Sourcing Network [www.flickr.com/photos/sourcingnetwork]



Mina Sur de Chuquicamata (no es la mina Principal, Chile) Modified by Tennen-Gas, license: GFDL and cc-by-sa-2.5,2.0,1.0: [es.wikipedia.org/wiki/Chuquicamata]



„SchmelzofenArbeiter“ von Giesserei Heunisch. Original uploader: Heunisch at de.wikipedia - Transferred from de.wikipedia; transferred to Commons by User:Wdwd using CommonsHelper.(Original text : Giesserei Heunisch). Lizenziert unter Gemeinfrei über Wikimedia Commons - [commons.wikimedia.org/wiki/File:SchmelzofenArbeiter.jpg#mediaviewer/File:SchmelzofenArbeiter.jpg]

>>> TÖÖTAJATE ARUANNE... TEKSTIANALÜÜS MOBIILTELEFONIDE TOOTMISE TÖÖTINGIMUSTE TEEMAL NING VESTLUSSAADE

OV-d oskavad nimetada puudusi mobiiltelefonide tootmises ning sõnastada lahen-dusi. Nad saavad võrrelda omandatud teadmisi isikliku ettekujutusega täiusli-kust tööpäevast

OV-d sõnastavad ajurünnaku raames oma ette-kujutuse täiuslikust tööpäevast. Nad saavad tekstide põhjal teadmisi mobiiltelefonide tootmi-ses valdavate töötingimuste teemal ja arutlevad selle erinevaid aspekte rühmades. Vestlussaate raames koondavad nad rühmatöö tulemused kokku ja saavad seeläbi ülevaate nii teemast kui ka võimalikest lahendustest.

Ettevalmistus, ajurünnak

Vestluskaartidele on kirjutatud pealkirjadena järgmised kategooriad:

- Tööaeg
- Töötasu
- Tööohutus ja -tervishoid

Pabertahvlile kirjutatakse järgmised küsimused:

- Keskmiselt kui kaua te sooviksite töötada ühes päevas?
- Kui kõrge peaks olema teie keskmine töötasu?
- Kui palju puhkusepäevi te aastas sooviksite saada?
- Kui palju ületunde oleksite te nõus tegema ning millistel tingimustel?
- Mis on teie jaoks oluline seoses tööohutuse ja -tervishoiu teemaga?

Ettevalmistus, rühmatöö

Rühmatööks tuleb välja printida nii tööülesanded (vt 8. koopiategemise malli) kui ka vestluskaar-did (vt 9. koopiategemise malli).

Teostus, ajurünnak

OV-d vastavad pabertahvli paberile kirjutatud küsimustele. Koolitaja kirjutab tulemused vest-luskaartidele ja jaotab need töötaja, töötasu ning tööohutuse ja -tervishoiu kategooriatesse.



Rühmaarutelu, rühmatöö



75 min



Tööülesanded, tekstid ja vestluskaart (koopiategemise mallid), pabertahvli paber, vestluskaardid, nõopnõelad, kirjutusvahendid

Teostus, rühmatöö

OV-d jaotatakse nelja rühma:

- 1. rühm: töötasu
- 2. rühm: tööohutus ja -tervishoid
- 3. rühm: juhtimisstiil
- 4. rühm: vastuhakk

Iga rühm saab endale vastava tööülesande. Iga rühm loeb läbi neile mõeldud tekstid.

Koolitaja liigub klassiruumis ringi ja vastab üles-andest arusaamisega seotud küsimustele.

Pärast lugude läbilugemist tegelevad OV-d oma väikestes rühmades küsimustega ja kirjutavad tulemused vestluskaartidele. Nad valivad välja ühe rühma liikme, kes osaleb vestlussaates.

Hindamine

Rühmatöö tulemused koondatakse kokku ja esi-tatakse vestlussaate raames. Vestlussaate küla-listele paigutatakse klaasiruumi keskele toolid. Koolitaja võtab endale saatejuhi rolli. Sissejuha-tusena peab saatejuht esmalt lühikese sisse-juhatuskõne. Vestlussaade toimub saatejuhi vestluskaartidel olevate teemade põhjal. Vest-lussaate lõpetab saatejuht, esitades lühikokku-võtte kõigist ütlustest.

Valmistatud materjalid võib seejärel riputada vaateaknale „Tootmine“ (vt meetodit „What’s App?!“).

Võimalusi edasiseks tööks

Rühmatöö tulemused võetakse kokku kogu rühma arutluse käigus. Koolitaja kirjutab tule-mused vestluskaartidele ja neid võrreldakse ajurünnaku tulemustega. Nimetatakse sarnasusi ja erinevusi.



TÖÖTAJATE ARUANNE TÖÖÜLESANDED

1. RÜHMA TÖÖÜLESANNE VESTLUSSAATEKS

Teie tekst räägib töötasude teemast. Nüüd palutakse teil kui ekspertidel esitleda seda teemat Yongi nimel ühes vestlussaates. Vestlussaateks valmistumiseks vastake oma rühmaga järgmistele küsimustele ning kirjutage oma vastused märksõnadena selleks ettenähtud vestluskaardile.

Seejärel valige oma rühmast välja üks liige, kes osaleb vestlussaates ja esindab teie seisukohta.

- Mis teid teksti lugedes ärritas/kõnetas/üllatas?
- Millega tegeleb Yong Foxconnis?
- Kuidas ta oma tegevust kirjeldab?
- Kui suur on tema töötasu?
- Kui rahul on Yong oma palgaga ja miks?
- Mida ta ütleb tootmistööliste palgatõusu kohta?
- Milliseid tegureid tuleks teie arvates õiglase palgatõusu puhul silmas pidada ja kuidas peaks see olema korraldatud?

2. RÜHMA TÖÖÜLESANNE VESTLUSSAATEKS

Teie tekst räägib tööohutusest ja -tervishoiust. Nüüd palutakse teil kui ekspertidel esitleda seda teemat Zhengi nimel ühes vestlussaates. Vestlussaateks valmistumiseks vastake oma rühmaga järgmistele küsimustele ning kirjutage oma vastused märksõnadena selleks ettenähtud vestluskaardile.

Seejärel valige oma rühmast välja üks liige, kes osaleb vestlussaates ja esindab teie seisukohta. Sealjuures on teile abiks teie täidetud vestluskaart.

- Mis teid teksti lugedes ärritas/kõnetas/üllatas?
- Millega tegeleb Zheng Foxconnis?
- Kui suur on tema töötasu?
- Mis oli tema õnnetuse põhjus? Kes on selles süüdi?
- Kuidas reageeris ettevõtte Zhengi tööõnnetusele?
- Kuidas on üldiselt tagatud ohutus tehastes?
- Miks teavitatakse nii vähestest tööõnnetustest?
- Mida tuleks teie arvates muuta, et töötajatega käitutaks õiglaselt ka pärast õnnetust?

3. RÜHMA TÖÖÜLESANNE VESTLUSSAATEKS

Teie tekst räägib juhtimisstiilist. Nüüd palutakse teil kui ekspertidel esitleda seda teemat Li ja Zhangi nimel ühes vestlussaates. Vestlussaateks valmistumiseks vastake oma rühmaga järgmistele küsimustele ning kirjutage oma vastused märksõnadena selleks ettenähtud vestluskaardile.

Seejärel valige oma rühmast välja üks liige, kes osaleb vestlussaates ja esindab teie seisukohta.

- Mis teid teksti lugedes ärritas/kõnetas/üllatas?
- Millega tegelevad Li ja Zhang Foxconnis?
- Kuidas nad kirjeldavad tööõhkkonda?
- Milliste vahenditega ja miks püütakse saavutada paremaid töötingimusi?
- Kui kaua nad keskmiselt töötavad?
- Kuidas oleks teie arvates võimalik tagada, et ettenähtud tööajast peetaks kinni?
- Kuidas oleks teie arvates võimalik parandada tehaste tööõhkkonda?

4. RÜHMA TÖÖÜLESANNE VESTLUSSAATEKS

Teie tekst räägib vastuhakust. Nüüd palutakse teil kui ekspertidel esitleda seda teemat Yangi nimel ühes vestlussaates. Vestlussaateks valmistumiseks vastake oma rühmaga järgmistele küsimustele ning kirjutage oma vastused märksõnadena selleks ettenähtud vestluskaardile.

Seejärel valige oma rühmast välja üks liige, kes osaleb vestlussaates ja esindab teie seisukohta.

- Mis teid teksti lugedes ärritas/kõnetas/üllatas?
- Kuidas kirjeldab Yang tööõhkkonda tehastes?
- Mis on töötajatele eriti kurnav?
- Milliseid vastuhakuvorme ta kirjeldab?
- Milliseid vastuhakku esile kutsuvaid tegureid nimetatakse?
- Kuidas oleks teie arvates võimalik parandada töötajate tööolukorda?

SAATEJUHI VESTLUSKAART

Küsimused 1. rühmale: tööohutus ja -tervishoid:

- Mis teiega juhtus?
- Milline oli ettevõtte reaktsioon?
- Mida tehakse ohutuse tagamiseks?
- Kuidas tegeletakse tavaliselt tööõnnetustega?
- Mis on sellise käitumise põhjus?
- Milliseid võimalusi leidub õnnetusse sattunud töötajate olukorra parandamiseks?

Küsimused 2. rühmale: töötasu:

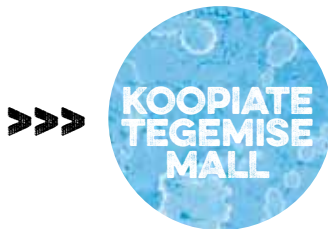
- Kui palju te palka saate?
- Kui rahul te oma palgaga olete?
- Miks te ei ole rahul oma palgatõusuga?
- Milline on tootmistööliste olukord?
- Milliseid tegureid tuleb silmas pidada õiglase töötasu tagamise puhul?

Küsimused 3. rühmale: juhtimisstiil:

- Kuidas te tajute tööõhkkonda tehastes?
- Milliseid vahendeid kasutatakse paremate töötulemuste saamiseks?
- Kui kaua te keskmiselt töötate?
- Kuidas on võimalik tagada ettenähtud tööaegadest kinnipidamine?
- Kuidas on võimalik parandada tööõhkkonda?

Küsimused 4. rühmale: vastuhakk:

- Kuidas te tajute tööõhkkonda?
- Kuidas võitlevad töötajad selle vastu?
- Miks töötajad streigivad?
- Mida tuleks parandada, et vastuhakku ei tekiks?



TÖÖTAJATE ARUANNE

1. RÜHMA TEKST: TÖÖTASU

Teile on antud väljavõtte intervjuust, mis on tehtud ühe mobiiltelefonide tootmise valdkonnas töötava töölisega. Intervjuud lugedes pöörake erilist tähelepanu töötasudega seotud teabele

YONG – EHITUSPLATSILT FOXCONNI

Y- Autorid Wang Wei ja Dong Junyan

Üles põhja, alla lõunasse

Yong on pärit Henani provintsis asuvast Zhoukou linnast. Ta tegeles Pekingi ehitusplatsidel krohvimis- ja viimistlustöödega. [...] Pärast aastaid kestnud rasket tööd ehitusplatsidel otsustas ta kolida lõunasse. Ta asus elama Shenzheni linna ja pidi kohe hakkama mitme probleemiga tegelema. Hiljem sai ta aga tööd Foxconnis ning on tänaseks juba kolm või neli aastat siin töötanud. [...]

Foxconnis töötamine

Olles Foxconnis aastaid tööd rüganud, tõusis Yong karjääririndel lihtsast tootmistöolisest liinijuhiks. Stress oli iga-päevane probleem. Vastupidiselt tootmistöolisena töötatud ajale avaldati talle liinijuhina survet kahelt poolt: ülevalt ja alt. Ühest küljest tundis Yong range rühmahierarhia survet. Kui midagi läheks valesti, siis võidakse liinijuht vallandada: „Saavutuste eest oli keeruline preemiat saada, seevastu väiksemaid või suuremaid õnnetusi juhtus üsna kergesti.“ [...] Liinijuhina ei olnud ta mitte ainult suure surve all, vaid lisaks oli ka töö raske ja väsitav. Sageli sai Yong alles pärast kella 21 tööl lahti. Kuid palk oli sealjuures kõike muud kui kõrge. Pärast viimast palgatõusu hakkas Yong

saama põhipalgaks 2200 jüaani¹³⁵, kuid ka hinnad olid tõusnud.

„Eriti kõrge oli nüüdseks üür. See oli üle kahe korra tõusnud algsest 140 jüaanist kuni üle 300 jüaanini! Ma kulutan kaks kolmandikku oma kuupalgast järgmiselt: kuuüür ning vee- ja elektrikulud on 400 kuni 500 jüaani, mobiiltelefonide tasud on 200 kuni 300 jüaani, üks paar pükse on 100 jüaani, kingad 100 kuni 200 jüaani ja üks terve riidekomplekt on 700 kuni 800 jüaani. See on kaugelt üle 1000 jüaani. Kui ma tahan ka sõpradega välja sööma minna, siis jääb mul kuus...“ ohkab ta. „Nende arvutuste järgi ei jäägi mul enam raha üle.“

„Kuidas on lood lihtsate tootmistööliste palgatõusuga?“ küsisime me järgmiseks. Yong vastas: „Lihtsate tootmistööliste põhipalk tõstetakse nüüd 2000 jüaanile, kuid esmalt peavad nad läbima tulemuslikkuse hindamise. Kolme kuu pärast hinnatakse neid uuesti. Kui keegi ei suuda töötada oodatud tasemel, langeb ta tagasi 1200-jüaanisele palgale. Isegi kui mõni tööline on eksami läbinud, jälgitakse tema igapäevast tulemuslikkust. Neid hindamisi teostamegi meie, liinijuhid.“

Allikas: käesolevad väljavõtted on osa Foxconni uurimisprojektist, vt: Pun Ngai, Lu Huilin, Guo Yuhua, Shen Yuan (2012): Wo Zai Foxconn (Me at Foxconn), Beijing. Saksakeelne versioon avaldati 2013. aasta märtsis: iSlaves – Ausbeutung und Widerstand in Chinas Foxconn-Fabriken; vt <http://www.gongchao.org/de/slaves-buch>
135 1 euro võrdub 8,50 Hiina jüaaniga (2014. aasta märtsi seisuga)



TÖÖTAJATE ARUANNE 2. RÜHMA TEKST: TÖÖOHUTUS JA -TERVISHOID

Teile on antud väljavõtte intervjuust, mis on tehtud ühe mobiiltelefonide tootmise valdkonnas töötava töölisega. Intervjuud lugedes pöörake erilist tähelepanu tööohutuse ja töötervishoiuga seotud teabele.

ZHENG – TALUMATU VALU

- Autor Li Changjiang

Me külastasime Zhengi ühel augustikuu pärastlõunal, kui päike veel eredalt paistis. Ta lebas haigevoodis ning pidi veel taastuma äsja toimunud teisest operatsioonist. Ettevõtte oli saatnud kellegi teda vaatama, kuid nad ei olnud tuttavad ning seetõttu rääkisid nad omavahel väga vähe. Ent intervjuu ajal oli Zheng jutukas ja rääkis meile oma Foxconni loo. Zheng on pärit Hunani provintsist ning Foxconni CMMSG kontsernis hakkas ta tööle kolm aastat tagasi. [...] Tööl tegeles ta mitmesuguste planeerimis- ja arendusülesannetega ning masinate hooldamisega. Kuigi see kõlab juba tehniku ameti moodi, oli ta palk veel väike. Põhipalk oli pisut üle 1000 jüaani 136 ning koos majutus- ja toidupreemia ning teiste taoliste boonustega sai ta kokku veidi üle 2000 jüaani. Ületundide eest talle ei makstud. [...] Kui me tal õnnetuse kohta küsisime, kinnitas Zheng, et see ei olnud tema süü. Kui saabusid uued masinad, siis ei viidud läbi täpseid ohutusteste ega kasutamiskoolitust. Ta pani käe masinasse, et keerata üht kruvi, ja „siis liikus üks osa masina sees ja muljus mu kätt.“ [...] Pärast seda juhtumit kontrollis ettevõtte uued masinad veelkord üle, vaatas läbi ohutusekirjad ja koolitas töötajaid. Nad tegid seda „ettevõtteülese ohutusosakonna“ surve all. „Kui ettevõtteülene ohutusosakond tellib uurimise, siis kiirustavad nad ohutuskoolitust tagantjärele korraldama.“ [...] Ettevõtteülene ohutusosakond hoolitseb kõigi ohutusküsimuste eest. Tööõnnetuse korral lähevad nad kohale ja uurivad seda. Nad kontrollivad kõigi Foxconni kontsernide ohutusküsimusi. Kui nad teevad kindlaks, et

mingis osakonnas on tõsiseid puudjääke, vähendatakse selle osakonna iga-aastast boonust või siis tühistatakse üldse. [...] Kui õnnetustest teavitatakse ülemusi, siis võib osakonna bonus olla isegi oluliselt madalam. Tavaliselt saab osakonna juht iga-aastase bonusena 30 000 kuni 40 000 jüaani, direktor ja tema asetäitja vähemalt 70 000 või 80 000 jüaani. Kui neile tehakse tööõnnetuse tõttu märkus, saavad nad vaid umbes poole sellest. Seetõttu maksavad nad tööõnnetusega kaasnevad ravikulud parem enda taskust. [...]

Kuid Zhengi õnnetusest anti ülespoole teada ning kohe saadi aru, et tegemist on tööõnnetusega. Selleks kulus kaks nädalat, mida peetakse äärmiselt lühikeseks ajaks. Ka kirjalik kinnitus, et tegemist on tööõnnetusega, tuli suhteliselt kiiresti. Zheng usub, et kõik käis kiiresti peamiselt seetõttu, et ta ise seda järjepidevalt ja tungivalt kordas. „Sellisel juhul pead ise peale käima, et midagi juhtuks. Ma helistasin sinna iga päev.“

[...] See on täiesti vastuvõetamatu, et töötajaid, kes satuvad Foxconnis tööõnnetusse, lisaks veel karistatakse. Zhengil vedas, sest ta sai vaid väikese karistuse. „Ma ei saanud noomida, vaid mind pigem hoiatati. Kui minu juhtum oleks suure kella külge pandud, siis oleks see algatanud distsipliinaarmeetmeid kolmele tasandile – liinijuhile, rühmajuhile ja osakonna juhile. Liinijuht oleks viivitamatult „vallandatud“ ning rühma- ja osakonna juht oleksid ilma jäänud oma boonustest.“ Zheng on Foxconnis veedetud aja jooksul näinud päris mitut tööõnnetust või neist kuulnud. „Foxconnis juhtub tööõnnetusi iga päev.“ Kuid eelnevalt nimetatud põhjustel antakse vaid vähestest neist ülespoole teada. Ülemused hoiavad enamikku tööõnnetustest vaka all.“

Allikas: käesolevad väljavõtted on osa Foxconni uurimisprojektist, vt: Pun Ngai, Lu Huilin, Guo Yuhua, Shen Yuan (2012): Wo Zai Foxconn (Me at Foxconn), Beijing. Saksakeelne versioon avaldati 2013. aasta märtsis: iSlaves – Ausbeutung und Widerstand in Chinas Foxconn-Fabriken; vt <http://www.gongchao.org/de/slaves-buch>
136 1 euro võrdub 8,50 Hiina jüaaniga (2014. aasta märtsi seisuga)



TÖÖTAJATE ARUANNE 3. RÜHMA TEKST: JUHTIMISSTIIL

Teile on antud väljavõtte intervjuust, mis on tehtud ühe mobiiltelefonide tootmise valdkonnas töötava töölisega. Intervjuud lugedes pöörake erilist tähelepanu töökoha õhkkonnaga seotud teabele.

LI & ZHANG – MA TAHAN EHTSAT IPHONE 4

- Autorid Han Yuchen ja Ren Yan

Me tutvusime Li ja Zhangiga ühes väikeses mobiiltelefonide ja elektroonikaseadmete poekeses, mis asub Foxconni Shenzhen-Guanlani kompleksi lähedal. Juhuslikult kandsid nad mõlemad Foxconni Apple'i toodete valmistamisega tegeleva osakonna töörüetust. Parasjagu mängisid nad ühe võltsi iPhone 4-ga. Olime uudishimulikud ning lähenesime neile. Tuli välja, et nad mõlemad tööpoolest tegelevadki iPhone 4 tootmisega. Praeguseks olid neist saanud liinijuhid. [...]

Pöörates pilgud juhtimisstiilile

[...] Li ütles: „Juhtimisstiil ei tohiks jääda saladuseks. Avalikkus peaks sellest teada saama, sest see pakuks meile mõningast kaitset. Igal juhul on tegemist poolmilitaarsete juhtimismeetoditega. Kui me siin tööle hakkasime, ei tundnud me veel reegleid. Kodus tehti kõike aeglaselt ja rahulikult, kuid siin on kõik reglementeeritud. Ükskord jäin ma tualetti kauemaks kui kümneks minutiks ja pidin välja tulles karistuseks „valvel“ seisma ning mu tulemuslikkuse boonuseid kui ka üldboonust vähendati. Ma ei unusta seda iialgi. (...) Toon ühe näite: iga Foxconni kontsern korraldab igal hommikul „juhtimiskeskuses“ koosoleku, kus käsitletakse eelmise päeva aruannet. Ükskord asendasin ma seal oma järelevalverühma juhti. See oli väga õpetlik. Koosolekuruum meenutas tööpoolest sõjaliste operatsioonide keskust. Suurel ekraanil näidati

kõiki eelmise päeva tootmist puudutavaid arve. Nendes kohtades, kus nõudeid ei suudetud täita, vilkus punane tuluke. Esimees – tavaliselt osakonnajuht või direktor – osutas infrapuna laserpointeriga tootmisliinidele, mis ei saavutanud oma eesmäärke. Seejärel osutas ta nende tootmisliinide rühma- ja liinijuhtidele ning solvas neid. Kui tema arvates olid nende esitatud selgitused ebapiisavad, siis sattusid nad ebakindlasse olukorda. Ma nägin, kuidas solvati ühte osakonnajuhti, kes oli kolmanda järgu juhtivtöötaja. Direktor küsis temalt: „Kui kaua sa oled siin töötanud?“ Ta vastas: „Kümme aastat.“ Seejärel ütles direktor: „Kurat küll, sa raiskad mu raha!“ Ma annan sulle kaks päeva. Kui seejärel su tuli ikka veel punaselt vilgub, siis hakkad sa mulle aru andma, kuidas sa kavatsed seda muuta. Kui tuli ka pärast järgmist kahte päeva punaselt vilgub, siis lahkud sa kas vabatahtlikult või ma viskan su välja!“ Järgmisel päeval vilkusid selle osakonnajuhi tootmisliinide tuled endiselt punaselt, mistõttu tõi ta kontoris terve kastitäie kiirnuudleid, et teha kõigile selgeks, et ta ei kavatse vabatahtlikult lahkuda. Kõik tema alluvad töötasid järjest 18 tundi ning kõik masinaoperaatorid tulid tagasi. Eeldati, et probleemi põhjus on alamjuhid, kes ei juhtinud tootmisliine hästi. Sellises olukorras ületunnitööd ei tasustata, kuid ikkagi peavad kõik kell 8 hommikul ja kell 20 õhtul sisse ja välja registreerima, et näidata, nagu alustaksid ja lõpetaksid nad tööd graafiku alusel. Rühma- ja liinijuhid kohtlevad töötajaid halvasti. Ühe tasandi töötajad survestavad järgmise omi jne, nii see lihtsalt on.“ [...]

Allikas: käesolevad väljavõtted on osa Foxconni uurimisprojektist, vt: Pun Ngai, Lu Huilin, Guo Yuhua, Shen Yuan (2012): Wo Zai Foxconn (Me at Foxconn), Beijing. Saksakeelne versioon avaldati 2013. aasta märtsis: iSlaves – Ausbeutung und Widerstand in Chinas Foxconn-Fabriken; vt <http://www.gongchao.org/de/slaves-buch>



TÖÖTAJATE ARUANNE 4. RÜHMA TEKST: VASTUHAKK

Teile on antud väljavõtte intervjuust, mis on tehtud ühe mobiiltelefonide tootmise valdkonnas töötava töölisega. Intervjuud lugedes pöörake erilist tähelepanu vastuhakuga seotud teabele.

„MASIN ON ISAND JA KÄSKIJA“

Autor Yang – üliõpilane ja tootmistööline Hiina Foxconnis

Tootmiskvoodid ja kvaliteedikontrollid rõhuvad töötajaid samamoodi nagu suulise vägivalda tarvitamine. Kõige ilmsam oli see igahommikuste koosolekute ajal. Kõigepealt nimetati kõigi nimesid. Seejärel selgitas liinijuht pooleliolevaid tööülesandeid ning rääkis probleemidest nagu töökoha puhtuse puudumine, praht tööpinkidel, jutustamine tööajal ja lohakas töö. Igal hommikul pidime esimese asjana kuulama laitsusi. [...] Ülemused rõhuvad töötajaid ning masinad võtavad neilt elu mõtte ja tunde, et neid väärtustatakse. Sealne töö ei vaja kaasamõtlemist. Iga päev korraldakse samu lihtsaid kehaliigutusi, nii et inimesed muutuvad järk-järgult tundetuks ja apaatseks. Nad ei viibi mõtetega enam käesolevas hetkes. Ma panin tähele, et mul tekkisid töö ajal pidevalt mõttelüngad. Ma olin omandanud juba kõik tööliigutused, kuid võpatasin tihti järsku üles ega teadnud, kas ma olin juba eelmist detaili töödelnud või mitte. Siis pidin ma seda küsima oma kolleegilt. [...]

Mul oli sageli tunne, et masin oli minu isand ja käskija, kelle juukseid pidin ma orja kombel kammima. Ma ei tohtinud kammida liiga kiiresti ega liiga aeglaselt. Ma pidin kammima puhtalt ja korralikult, ükski juuksekarv ei tohtinud katkeda, kamm ei tohtinud maha kukkuda ja kui ma ei teinud seda hästi, siis sain ma noomida. [...]

Ühel päeval ütles mulle üks töötaja, et sama aasta jaanuaris tehtud ületundide eest jäeti maksmata ning seetõttu keeldusid töötajad töötamast. [...] Mitu inimest olid haaranud ohjad enda kätte ning keeldusid sel päeval

ületunde tegemast. Sellega liitusid kohe ka teised tehasehoone töötajad ning tavapärase vahetuse lõpus ei teinud suur osa neist mingeid ületunde, vaid lahkusid tehast. Mõned neist, kes olid esimestena ohjad endale haaranud, lahkusid firmast hiljem või viidi üle teistesse osakondadesse.

Tootmistehastes oli tihti näha, kuidas töötajad otsisid võimalusi, et laiselda. Ühel päeval tuli minu juurde mu kolleeg Ming. Me oleme head sõbrad, kuid ma imestasin, miks tal ei olnud tööajal midagi teha. „Masin läks katki,“ ütles ta. Ma vastasin: „See on ju suurepärane.“ Ta jäi mõneks ajaks minu juurde ja sosistas mulle: „Ma kahjustasin masinat meelega. Ma pidin vaid hädalüliti vajutama ja masin jäi seisma. Siis liigutasin ma toitelüliti tagasi algasendisse, et keegi ei saaks aru, mis oli juhtunud.“ Üks teine töötaja ütles mulle, et aeg-ajalt, kui on liiga kiire või kui ta tahab natuke lõõgastuda, käsitleb ta õigesti toodetud detaile nõuetele mittevastavatena või teeb need katki, et ta peaks need uuesti tootma. Seeläbi saab ta vähendada ettenähtud tootmismahu ja töökiirust. Ta ütles: „Minu kolleeg öövahetusest viskas kaks kasti nõuetele vastavaid detaile isegi minema.“ Loomulikult kasutatakse ka kõige lihtsamat ja otsest vastuhaku vormi, milleks on jalgadega hääletamine: lihtsalt lahu. Ükskord sain ma vahetuse lõppedes ühelt töötajalt järgmise SMS-i: „Ma ütlen töökoha üles! Midagi muud ei ole valesti, aga ma ei suuda enam taluda seda igaõist piinamist.“ Ta oli Foxconnis töötanud ainult 35 päeva.

Allikas: käesolevad väljavõtted on osa Foxconni uurimisprojektist, vt: Pun Ngai, Lu Huilin, Guo Yuhua, Shen Yuan (2012): Wo Zai Foxconn (Me at Foxconn), Beijing. Saksakeelne versioon avaldati 2013. aasta märtsis: iSlaves – Ausbeutung und Widerstand in Chinas Foxconn-Fabriken; vt <http://www.gongchao.org/de/slaves-buch>
1 euro võrdub 8,50 Hiina jüaaniga (2014. aasta märtsi seisuga)

>>> MINU AASTAD FOXCONNIS...

INTERVJUU ANALÜÜS TÖÖTINGIMUSTE TEEMAL

OV-d oskavad nimetada mobiiltelefonide tootmises esinevaid puudusi. Nad saavad võrrelda saadud teadmisi isiklike ettekujutustega täiuslikust tööpäevast.



Rühmaarutelu, rühmatöö



45 min



Film, tööülesanded (koopiate tegemise mall), internetiühendusega sülearvuti, projektor, vestluskaardid, pabertahvli paber, nõõpnõelad

OV-d sõnastavad ajurünnaku raames oma ettekujutused täiuslikust tööpäevast. Nad saavad intervjuu põhjal teadmisi mobiiltelefonide tootmises esinevatest töötingimustest ning arutlevad selle erinevaid aspekte rühmades. OV-d võrdlevad saadud teadmisi isiklike ettekujutustega täiuslikust tööpäevast.

Ettevalmistus, ajurünnak

Vestluskaartidele on kirjutatud pealkirjadena järgmised kategooriad:

- Tööaeg
- Töötasu
- Tööohutus ja -tervishoid

Pabertahvli paberile kirjutatakse järgmised küsimused:

- Keskmiselt mitu tundi sooviksite töötada ühes päevas?
- Kui kõrge peaks olema teie keskmine töötasu?
- Kui palju puhkusepäevi te aastas sooviksite saada?
- Kui palju ületunde oleksite te nõus tegema ja millistel tingimustel?
- Mis on teie jaoks oluline seoses tööohutuse ja -tervishoiu temaga?

Ettevalmistus, rühmatöö

Hankida tuleb internetiühendusega sülearvuti, projektor ning film pealkirjaga „Minu aastad Foxconnis“. Film on kättesaadav aadressilt www.youtube.com/watch?v=vGaSXswQCMk, ingliskeelne versioon on saadaval aadressilt <http://en.labournet.tv/video/6587/those-were-my-years-foxconn>. Välja tuleb printida rühmatöö tööülesanded (vt koopiate tegemise malli).

Teostus, ajurünnak

Koolitaja küsib OV-delt üksteise järel pabertahvlile kirjutatud küsimusi. Ta kirjutab vastused vestluskaartidele ja jaotab need tööaja, töötasu ja tööohutuse kategooriatesse.

Teostus, rühmatöö

Kõigepealt vaatavad OV-d üheskoos filmi ning seejärel antakse neile võimalus küsida selle mõistmist puudutavaid küsimusi.

OV-d jaotatakse kolme rühma:

- 1. rühm: töökirjelduse ja palkade teema
- 2. rühm: tööohutuse ja -tervishoiu teema
- 3. rühm: ettevõtte tööõnnetustega tegelemise teema

Iga rühm saab endale vastava tööülesande. Seejärel vaatavad rühmad intervjuud veelkord oma mobiiltelefonidest. Pärast intervjuu vaatamist vastavad rühmad üheskoos oma tööülesande küsimustele ning kirjutavad tulemused pabertahvlile.

Hindamine

Rühmatöö tulemused võetakse kokku kogu rühma arutluse käigus. Koolitaja kirjutab tulemused vestluskaartidele ning neid võrreldakse ajurünnaku tulemustega. OV-d nimetavad sarnasusi ja erinevusi.

Valmistatud materjalid võib seejärel riputada vaateaknale „Tootmine“ (vt meetodit „What's App?!“).

Versioonid

Juhul kui OV-del ei ole filmi vaatamiseks kaasas mobiiltelefoni, võib intervjuud suuremale rühmale veelkord näidata



MINU AASTAD FOXCONNIS... TÖÖÜLESANDED

1. RÜHM: TÖÖKIRJELDUS JA TÖÖTASU

Järgmised 5 minutit näete te intervjuud naisega, kes töötas varem mobiiltelefonide tootmise valdkonnas. Intervjuud vaadates pöörake erilist tähelepanu töökirjelduse ja töötasuga seotud teabele. Seejärel vastake lühidalt järgmistele küsimustele.

Intervjuud puudutavad küsimused

- Mis teid intervjuud vaadates ärritas/kõnetas/üllatas?
- Kus töötas Liu Xing?
- Kui kaua ta keskmiselt töötas?
- Mis tööd ta seal tegi? Mida ta tootis?
- Kui kõrge oli tema palk?

2. RÜHM: TÖÖOHUTUS JA -TERVISHOID

Järgmised 5 minutit näete te intervjuud naisega, kes töötas varem mobiiltelefonide tootmise valdkonnas. Intervjuud vaadates pöörake erilist tähelepanu tööohutuse ja töötervishoiuga seotud teabele. Seejärel vastake lühidalt järgmistele küsimustele.

Intervjuud puudutavad küsimused

- Mis teid intervjuud vaadates ärritas/kõnetas/üllatas?
- Mitu protsenti ühe iPhone'i müügihinnast sai palgana endale Liu Xing?
- Milliseid ohte ta kirjeldab?
- Kuidas ta kirjeldab tehases kasutatavaid ohutusmeetmeid?
- Milliseid ohutusmeetmete seisukorra põhjuseid ta nimetab?

3. RÜHM: ETTEVÕTTE TEGELEMINE TÖÖONNETUSTEGA

Järgmised 5 minutit näete te intervjuud naisega, kes töötas varem mobiiltelefonide tootmise valdkonnas. Intervjuud vaadates pöörake erilist tähelepanu tööõnnetustega seotud teabele. Seejärel vastake lühidalt järgmistele küsimustele.

Intervjuud puudutavad küsimused

- Mis teid intervjuud vaadates ärritas/kõnetas/üllatas?
- Millisena kirjeldab Liu Xing ettevõtte tööõnnetustega tegelemise viisi?
- Milliseid tagajärgi töötajatele näidatakse?
- Milliseid selle lähenemise põhjuseid nimetatakse?
- Mida soovib Liu Xing?

>>> TEHA ON VEEL VÄGA PALJU! INTERVJUU ANALÜÜS NING TEGEVUSVÕIMALUSTE JA AL- TERNATIIVIDE ARUTELU

OV-d uurivad välja, miks on nii keeruline jõustada miinimumnõudeid mobiiltelefonide tootmise töötingimustele. Nad saavad teada, millised on erinevate huvirühmade mõjutamisvõimalused ning tuvastavad iseendi kui tarbijate positsiooni.



Iseseisev töö, rühmatöö, rühmaarutelu



45 min



Intervjuu, tööülesanded (koopiate tegemise mallid), pabertahvli paber, kirjutusvahendid

OV-d loevad/vaatavad ühte intervjuud ja arutlevad rühmatöö vormis huvirühmade erinevate vaatenurkade üle. Tulemusi esitletakse rühmaarutelus.

Ettevalmistus

Kõigile OV-dele prinditakse välja intervjuu (vt 11. koopiate tegemise malli).
Välja tuleb printida ka rühmatöö tööülesanded (vt 12. koopiate tegemise malli).

Teostus

OV-dele antakse intervjuu ning nad loevad selle üksi läbi. Seejärel jagunevad OV-d kolme rühma.

- 1. rühm: töötajate vaatenurk
- 2. rühm: varustajate vaatenurk
- 3. rühm: mobiiltelefonide tootjate vaatenurk

Iga rühm saab endale vastava tööülesande. Nad loevad intervjuu veelkord läbi, pöörates tähelepanu üksikute osalejate vaatenurkadele. Seejärel vastavad nad küsimustele ja kirjutavad vastused üles.

Hindamine

Rühmad esitlevad oma tulemusi rühmaarutelu käigus. Üheskoos järgitakse tootmisahelat ning käsitletakse kaebusi, mis tulenevad töötingimustes leiduvatest tõsistest puudustest. OV-d saavad aru, kui suurt võimu omavad tarbijad selles struktuuris.

Hindamine võib keskenduda järgmistele küsimustele:

- Miks töötavad töölised madalate palkade eest ja teevad ületunde?
- Miks on varustajatel nii keeruline jõustada miinimumnõudeid?
- Miks reageerivad tootjad nüüd puudustele?
- Millist mõju omavad tarbijad?
- Kuidas saavad tarbijad tootjatele survet avaldada?

Valmistatud materjalid võib seejärel riputada vaateaknale „Tootmine“ (vt meetodit „What's App?!“).

Versioonid

Saksakeelsetes riikides võib kirjaliku intervjuu asemel kasutada ka videosalvestist. Filmi leiate järgmise lingi alt: <http://www.zdf.de/ZDFmedia-thek/beitrag/video/1910080/#/beitrag/video/1910080/Da-ist-noch-viel-zu-tun>



TEHA ON VEEL VÄGA PALJU! TÖÖÜLESANDED

1. RÜHM: TÖÖTAJAD

Palun lugege veelkord läbi intervjuu Germanwatchi Cornelia Heydenreichiga. Seekord pöörake erilist tähelepanu töötajaid puudutavatele ütlustele. Seejärel vastake lühidalt järgmistele küsimustele.

Intervjuud puudutavad küsimused

- Mis teid intervjuud lugedes/vaadates ärritas/kõnetas/üllatas?
- Milliseid ületundide tegemise põhjuseid nimetati?
- Milliseid lisapõhjuseid oskate te veel nimetada?
- Millises vormis avaldavad varustajad kui tööandjad survet?
- Mis peaks teie arvates muutuma, et parandada töötajate olukorda?

2. RÜHM: VARUSTAJAD

Palun lugege veelkord läbi intervjuu Germanwatchi Cornelia Heydenreichiga. Seekord pöörake erilist tähelepanu mobiiltelefonide tootjate varustajaid puudutavatele ütlustele. Seejärel vastake lühidalt järgmistele küsimustele.

Intervjuud puudutavad küsimused

- Mis teid intervjuud lugedes/vaadates ärritas/kõnetas/üllatas?
- Milliseid raskusi mainitakse seoses riiklike tööstandardite jõustamisega, näiteks seoses Hiina 40-tunnise töönädala standardiga?
- Mis on tööstandardite jõustamise raskuse põhjused?
- Milliseid lisapõhjusi oskate te nimetada, miks tööstandarditest ei peeta kinni?
- Mis peaks teie arvates muutuma, et varustajad oleksid võimelised tööstandardeid järgima?

3. RÜHM: MOBIILTELEFONIDE TOOTJAD

Palun lugege veelkord läbi intervjuu Germanwatchi Cornelia Heydenreichiga. Seekord pöörake erilist tähelepanu mobiiltelefonide tootjaid puudutavatele ütlustele. Seejärel vastake lühidalt järgmistele küsimustele.

Intervjuud puudutavad küsimused

- Mis teid intervjuud lugedes/vaadates ärritas/kõnetas/üllatas?
- Mida te saite teada Apple'i puuduste vastu võitlemise püüdluste kohta?
- Milliseid nende püüdluste rakendamise põhjusi nimetatakse?
- Milliseid lisapõhjuseid oskate te nimetada, miks võidelda aktiivselt tööstandardite rikkumise vastu?
- Millist mõju omavad tarbijad tööstandarditest kinni pidamise tagamisel?



TEHA ON VEEL VÄGA PALJU! INTERVJU

„TEHA ON VEEL VÄGA PALJU!“ FRONTAL 21 INTERVJU GERMANWATCHI COR- NELIA HEYDENREICHIGA

Intervjueerija:

Paljudel inimestel pole aimugi, millistes oludes valmistatakse iPhone'i telefone, iPad'e ja muid tooteid. Kuidas ma peaksin seda endale ette kujutama? Kes neid tooteid valmistab ja mida see nendele tähendab?

Cornelia H.:

Maapiirkondades elavad inimesed tulevad linnadesse tööle, sest maapiirkondades ei teeni nad piisavalt, ning nad ei pea ülal pidama mitte ainult ennast, vaid ka oma perekondi, mis teeb nad sõltuvaks teatud palgatasemest. Teisest küljest on Hiina miinimumpalk liiga madal, et inimesed suudaksid sellest ära elada, mis sunnib neid rohkemal või vähemal määral töötama pikki tunde, ning seejuures saavad ettevõtted väita, et töötajad tahavadki teha ületunde. Kuid see ei tulene ilmtingimata asjaolust, et nad soovivad nii palju töötada, vaid pigem sellest, et nad lihtsalt ei suudaks elus püsida tavalise tööpäeva eest makstava palgaga.

Intervjueerija:

Mitu tundi töötavad Apple'i varustajate töötajad?

Cornelia H.:

Töötajad töötavad liiga kaua, sageli kümme kuni kaksteist tundi päevas ja vahel isegi kauem. Meie Hiina partnerite üks hiljuti tehtud uuring näitas, et neliteist töötundi päevas oli ühes ettevõttes tipphooajal väga tavaline. See teeb 70 kuni 100 tundi nädalas ning kolme kuu jooksul tohtisid töötajad võtta vaid ühe kuni kaks vaba päeva.

Intervjueerija:

Apple on palganud Õiglase Tööjõu Assotsiatsiooni (Fair Labour Association (FLA)), mis tegi ühe testi teise järel ning lubab nüüd, et vähemalt Foxconn viiakse 2013. aasta 1. juuliks vastavusse Hiina tööseadusega, kasvõi ainult töötundide osas. See tähendab 40 tundi nädalas ning maksimaalselt 36 ületundi kuus – kas te usute, et see tõesti juhtub?

Cornelia H.:

See saab olema äärmiselt keeruline, sest meie tänased kogemused näitavad, et ületunnid on tohutu probleem, eriti jõuludele eelneval tipphooajal, mil tootmisurve on väga suur. Seetõttu ootan ma põnevusega, kuidas Apple ning vastavalt sellele ka tema varustajad suudavad sellest kinni pidada.

Intervjueerija:

Nii et tõenäoliselt ei suudeta 2013. aasta 1. juuliks Foxconnis Hiina tööseadustest kinni pidada?

Cornelia H.:

Seda ma veel ei usu.

Intervjueerija:

Miks on see nii keeruline?

Cornelia H.:

Meile on jäänud mulje, et see tuleneb peamiselt ettevõtete ostupõhimõtetest: et nad nõuavad väga lühikesi tarneaegu, väga lühiaegseid ja kõrgeid tootmiseesmärke ja oma toodete teatud tähtpäeval kättesaamist, ning kui see ei ole saavutatav, siis avaldavad nad veel rohkem survet ja nõuavad varustajatelt ületundide tegemist, et tootmiseesmärke ikkagi saavutada.

Intervjueerija:

Kas Apple'i püüdlused on ehtsad või on tegemist puru silmaajamisega?

Cornelia H.:

Ma usun küll, et praeguseks püüab Apple tõepoolest parandusi jõustada. Hoopis teine küsimus on see, kas neist püüdlustest piisab. Kuid ma usun, et Apple'ile on piisavalt kaua survet avaldatud ning firma peab nüüd lõpuks midagi selles osas ette võtma. Näiteks on viimastel aastatel toimunud sellega seoses väga palju skandaale. Ja teisest küljest saab Apple endale seda rahanduslikus mõttes ka vabalt lubada, nii et kui üldse mingi firma seda teha suudab, siis on see Apple. Ning Apple väidab: meie oleme nii suurepärased ja me ei tee mitte ainult suurepäraseid tooteid, vaid ka tootmine ise on suurepärane. Kuid et seda tõepoolest mõistlikul viisil tõendada, selleks tuleb minu arvates veel päris palju ära teha. Mulle ei ole jäänud muljet, et Apple tõesti peaks inimõigusi ja töötajate õigusi oma ettevõtte poliitikas esmatähtsaks, sest neile on esmatähtis toota kasumit, mis kajastub nende kvartalinäitajates ning seega ka ettevõtte tajumise viisis. Nüüdseks ei saa nad endale lubada inimõiguste ja töötajate õiguste täielikku eiramist, kuid meie vaatenurgast ei tulene see ettevõtte veendumusest, vaid pigem avalikkuse survest. Just siinkohal saabki ettevõtte palju enam ära teha, et saada ka selles osas valdkonna meistriks.

>>> TARBIMINE JA KASUTAMINE

Üldteave tarbimise ja kasutamise teema kohta

Tänapäeval kasutab mobiiltelefone enam kui 4 miljardit inimest kogu maailmas.⁸³ Kõigest seitsme aastaga on mobiiltelefonide omanike osakaal EL-is kasvanud 692 miljonist 2005. aastal üle ühe miljardini 2012. aastal.⁸⁴ EL-is kasutas juba 2009. aastal mobiiltelefoni keskmiselt 96% 16–24-aastastest. Statistika põhjal ei olnudki Soomes enam noori inimesi, kes ei kasutaks mobiiltelefoni. Saksamaal oli kasutajate osakaal 97%. Isegi Rumeenias, mis on madalaima mobiiltelefonide kasutamise määraga EL-i riik, kasutas mobiiltelefone juba 83% noortest inimestest.⁸⁵

Tänapäeval asendavad kõikjal Euroopas tavapäraseid mobiiltelefone nutitelefonid. Näiteks moodustasid 2012. aasta detsembris esmakordselt kõigis EL-i riikides nutitelefonid üle poole kasutatavatest mobiiltelefonidest. Seejuures ilmnisid olulised piirkondlikud erinevused: kui UK-s on juba 64% kõigist kasutatavatest mobiiltelefonidest nutitelefonid, siis praeguseeni moodustavad need arvutitelefonid Saksamaal vaid 51% kasutatavatest mobiiltelefonidest. Ent nüüdseks on üle kolme neljandiku kõigist uutena ostetavatest mobiiliseadmetest nutitelefonid.⁸⁶ 2011. aastal oli kasutajate osakaal tõusnud juba 40% protsendile.⁸⁷ Eeldati, et 2012. aastaks müüakse esmakordselt rohkem nutitelefone kui tavalisi mobiiltelefone.⁸⁸

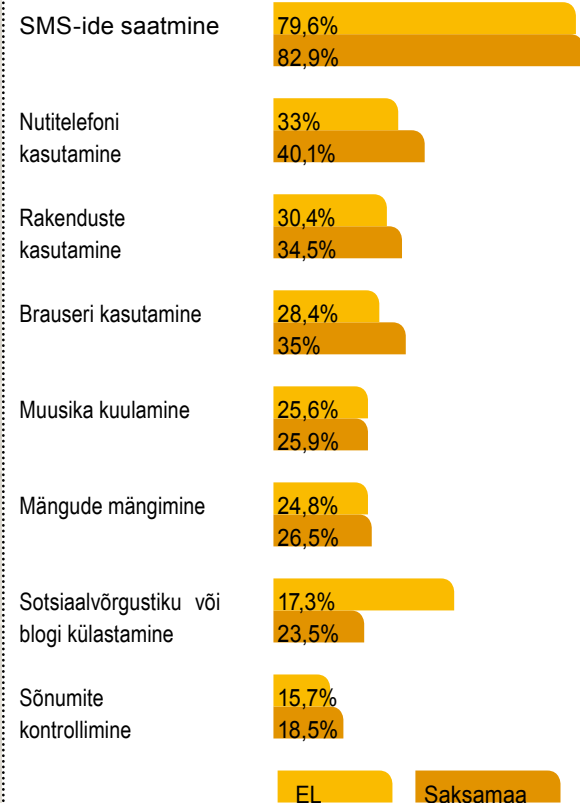
Mobiiltelefonide olulisus

Tänapäeval on mobiiltelefonid paljude noorte seas äärmiselt tähtsal kohal. Üha olulisemat rolli mängib eelkõige selle valmistaja tootemark. Näiteks viitas 37% EL-i noortest, et neile on oluline valmistaja populaarsus.⁸⁹ Teatud tingimustel võib mobiiltelefoni tootemark olla isegi kiusamise põhjuseks ning põhjustada gruppidest välja jätmist.

Mobiiltelefonide kasutamine

Nutitelefonid on mitmekülgsete funktsioonide tõttu tegelikult väikesed kaasaskantavad arvutid. Nad on andnud uue tähenduse terminile suhtlemine ning on oluliselt mõjutanud paljude inimeste sotsiaalelu.⁹⁰ Multifunktsionaalsed mobiiltelefonid on muutunud elu lahutamatuks osaks paljude noorte jaoks.⁹¹ Suurem osa EL-i noortest kasutab mobiiltelefoni SMS-ide saatmiseks. Lisaks kasutatakse nutitelefonit tihti sotsiaalvõrgustikule ligipääsemiseks interneti teel. Samuti kasutatakse mobiili tihti muusika kuulamiseks ja mängude mängimiseks.

Mobiiltelefoni funktsioonide kasutamine Saksamaal ja Euroopas



Alternatiivsed tegevusvõimalused Tarbijate tasandil

Mobiiltelefoni säästev kasutamine

Toodete tarbimine mõjutab üha enam mitte ainult inimeste majanduslikku ja sotsiaalset olukorda, vaid ka keskkonda. Keskkonna koormamist on aga võimalik oluliselt vähendada läbi tarbimiskäitumise ja toodete valmistamise.⁹² Säästev tarbimiskäitumine on osa säästvast eluviisist, mis hõlmab keskkondlike ja sotsiaalsete aspektide arvestamist toodete ostmisel ja kasutamisel ning samuti ressursside äraviskamise kriteeriumidega arvestamist.⁹³ Säästev tarbimiskäitumine võib mõjutada väärtusahela kõiki etappe ning seda tuleks silmas pidada toote kogu elutsükli vältel.⁹⁴ Ingliskeelsetes riikides on välja töötatud selgelt määratletud juhised säästvaks tarbimiskäitumiseks igapäevaelus: niinimetatud „R-reeglid“:⁹⁵

- Rethink: mõtle, kas sa saaksid mõnest tarbekaubast isegi loobuda!

⁸³Vt. Germanwatch 2012, lk. 5

⁸⁴Vt. Statista o.J.

⁸⁵Vt. Statista o.J.

⁸⁶Vt. Techfieber o.J.

⁸⁷Vt. BMBF 2012, lk. 34

⁸⁸Vt. BMBF 2012, lk. 34

⁸⁹Vt. Statista o.J.

⁹⁰Vt. BMBF 2012a, lk. 4

⁹¹Vt. BMBF 2012b, lk. 1

⁹²Vt. BMUB 2013

⁹³Vt. BMUB 2013

⁹⁴Vt. BMUB 2013

⁹⁵Vt. BMBF 2012, lk. 39

⁹⁶Vt. BMBF 2012, lk. 38

- Reduce: tarbekaupu ostes pööra tähelepanu sellele, et nad tarbiksid vähe ning on toodetud õiglaselt!
- Repair: hoolda ja paranda tarbekaupu, et need oleksid võimalikult kaua kasutatavad!
- Refuse: keeldu tarbekaupu esimese asjana alati ostmast: laena, vaheta, jaga!
- Re-use: kasuta tarbekaupu nii kaua kui võimalik või kuni nad saavad otsa!

• Recycle: väldi jäätmete tekitamist ja asjade äraviskamist – anna tarbekaupu teistele edasi või vii need ringlussevõttu!

Need reeglid on ülekantavad ka mobiiltelefonide kasutamisele. Keskmiselt kasutatakse ühte mobiiltelefoni ainult 18 kuni 24 kuud, kuigi enamik seadmeid töötab palju kauem.⁹⁶ Kasutusaega pikendades on võimalik kokku hoida ressursse ja kaitsta keskkonda. Mobiiltelefoni kasutusea pikendamiseks on mitu võimalust, mis hõlmavad ka mobiiliseadme hoolsat käsitlemist. Katteümbrisega on võimalik kaitsta mobiili kriimustuste, niiskuse ja löökide eest. Ka aku õige laadimine pikendab eeldatavat kasutusiga.⁹⁷ Sisselülitatud mobiiltelefon tarbib energiat isegi ooterežiimis. Seetõttu on äärmiselt kasulik lülitada mobiiltelefon ööseks välja või lennurežiimile. Kasutusega on võimalik pikendada ka defektide parandamisega.

Fairphone'i ostmine

Fairphone on Hollandis asuv sotsiaalne ettevõtte, mille eesmärk on teha toodete väärtus läbipaistvaks ja mõisteta- vaks ning luua ühendus inimeste ja nende toodete vahele.⁹⁸

Seetõttu on ettevõtte välja arendanud oma nimele au tegeva Fairphone'i, mis on nutitelefoni, mille puhul ei ole kesksel kohal mitte seadme tehnoloogilised uuendused, vaid eelkõige tootmisprotsessi sotsiaalsed ja keskkondlikud mõjud.⁹⁹ See õiglaselt toodetud nutitelefoni on välja töötatud eesmärgiga juhtida tähelepanu mobiiltelefonide tarneahela puudustele ja tuvastada nendele probleemidele sobivaid lahendusi. Nutite- lefonide turul alternatiivi loomise teel soovib ettevõtte tõsta kõrgemale kogu antud tööstusala latti.¹⁰⁰ Fairphone on toode- tud ilma inimeste ärakasutamiseta ja väikese keskkonnamõ- juga. Tootmisprotsessis arvestatakse järgmiste aspektidega:

- Seadme kasutusea pikendamine ja remondivõimaluste lihtsustamine.
- Konfliktivabadest piirkondadest pärit toormaterjalide kasu- tamine, näiteks kontrollitud kaevandustest pärit tina ja koltan.
- Õiglased tootmistingimused, mille tagamiseks tehakse koostööd Hiina varustajatega.

Avalikkus on kritiseerinud mitut Fairphone'i aspekti. Nimeta- tud on järgmisi vastuväiteid:

- Puudub täpne määratlus, mida peab ettevõtte silmas õiglaste töötingimuste all.

- Termin „konfliktivabad“ toormaterjalid ei tähenda seda, et neid toormaterjale on kaevandatud õiglastes töötingimustes.

- Tarbijate eksitamine nimega Fairphone, sest nutitelefoni ei ole võimalik toota 100% õiglaselt.

Ka see Hollandi sotsiaalne ettevõtte ise tunnustab, et võimatu on välja töötada ja toota täiesti õiglast nutitelefoni, sest toot- misahel on äärmiselt keeruline.¹⁰¹

Nendest vastuväidetest hoolimata tuleb tõdeda, et Fairphone kujutab endast olulist sammu, tõmmates tähelepanu mobiilte- lefonide väärtusahela puudustele.

Kasutatud allikad

- BMBF (Saksamaa Liitvabariigi Keskkonna, Looduskaitse ja Reaktorihutuse Ministeerium) 2012: „Die Rohstoff-Expedi- tion“ (Toormaterjalide ekspeditsioon). Entdecke was in (d) einem Handy steckt! Lern- und Arbeitsmateriall.

- BMBF (Saksamaa Liitvabariigi Keskkonna, Looduskaitse ja Reaktorihutuse Ministeerium) 2012a: Teabeleht 8. Das Mobiltelefon im Alltag von Jugendlichen.

- BMBF (Saksamaa Liitvabariigi Keskkonna, Looduskaitse ja Reaktorihutuse Ministeerium) 2012b: Teabeleht 9. Nachhaltige Nutzung der Mobiltelefone.

- Germanwatch 2012: Noch keine fairen Handys. Folgestudie

zur Unternehmensverantwortung von deutschen Mobilfunkanbietern.

Internet

- BMUB 2013: [http://www.bmub.bund.de/themen/wirtschaft- produkte-ressourcen/produkte-und-umwelt/produktberei- che/nachhaltiger-konsum/](http://www.bmub.bund.de/themen/wirtschaft-produkte-ressourcen/produkte-und-umwelt/produktberei- che/nachhaltiger-konsum/) (viimati külastatud 15.02.2015)

- Fairphone 2013: <http://www.fairphone.com/> (viimati külas- tatud 15.02.2015)

- Statista: <http://de.statista.com/> (viimati külastatud 15.02.2015)

- Süddeutsche Zeitung digital 2013: <http://www.sueddeut- sche.de/digital/gerechtes-smartphone-das-kann-das-fair- phone-1.1690428> (viimati külastatud 15.02.2015)

- Techfieber: <http://www.techfieber.de/> (viimati külastatud 15.02.2015)

- Techfieber o.J.: <http://www.techfieber.de/> (viimati külasta- tud 15.02.2015)

⁹⁷Vt. BMBF 2012, lk. 40

⁹⁸Vt. Fairphone 2013

⁹⁹Vt. Fairphone 2013

¹⁰⁰Vt. Fairphone 2013

¹⁰¹Vt. Süddeutsche Zeitung digital 2013

>>> MINU MOBIILTELEFON JA MINA

MOBIILTELEFONIDE KASUTAMISE JA TARBIMISE

TEEMALINE PUNKTIRADA

OV-d saavad väljendada oma seisukohti seoses isikliku mobiiltelefoni tarbimis- ja kasutamiskäitumisega.

OV-d läbivad erinevaid punkte, mis keskenduvad tarbimise ja mobiiltelefonide kasutamise teemadele. Seeläbi visualiseerivad nad oma tarbimiskäitumist, saavad teada, millist rolli mängib mobiiltelefon nende igapäevaelus ning mõistavad isikliku mobiiltelefoni kasutamise ulatust.

Ettevalmistus

Valmis tuleb seada kõigi punktide plakatid ning nende juurde tuleb valmis panna vajaminevad materjalid (vt punktide kirjeldusi).

Ettevalmistamise ja hindamise lihtsustamiseks võivad OV-d enne punktirajaga alustamist minna punktide juurde „sponsoriteks“, et need ette valmistada ja neid lõpus hinnata.

Teostus

OV-d läbivad üksikult kõik ruumi paigutatud punktid. Nad määravad ise oma töösammude järjekorra ja erinevates õppepunktides veedetava aja.

Hindamine

Kui punktirada on läbitud, hinnatakse üheskoos üksikuid punkte.



Iseseisev töö, rühmaarutelu



45 min



Vt erinevate punktide kirjeldust

Punktide tulemusi või punktides loodud rühmapilte esitleb kas koolitaja või vastav „sponsor“ väikese ringkäigu raames või otse lühikese suulise kokkuvõtte vormis. Punktide hindamisel võib keskenduda järgmistele võtmeküsimustele:

- Kui paljud OV-d on punktis toimetanud?
- Mis paistab tulemuste juures eriti hästi silma?
- Mis on vaigse arutelu kõige olulisemad ütlused?
- Mis on vaigse arutelu kõige üllatavamad ütlused?

Valmistatud materjalid võib seejärel riputada vaateaknale „Tarbimine/kasutamine“ (vt meetodit „What's App?!“).

Nõuandeid koolitajale

Veenduge, et OV-d ei jääks igasse punkti liiga kauaks pidama, sest neile peab jääma piisavalt aega kõigi punktide läbimiseks. Selleks on soovitatav kasutada poole aja möödumisel helisignaali või mõnda sarnast märguannet, et anda teada järelejäanud ajast.

Kui on juba ette näha, et rühmad toimetavad ühes punktis kauem kui 5 minutit, siis on soovitatav üles seada vaid kolm punkti.

>>> PUNKT „ÜKS EI OLE ÜHTEGI?“

OV-d saavad väljendada isikliku mobiiltelefonide tarbimise seisukohti. OV-d näitavad plakatil, mitu mobiili on nad juba omanud, mitu on neil praegu ning mitu neist on kasutuses.



Iseseisev töö



Umbes 5 min



Plakatid, 3 templit, templipadjad või 4 läbipaistvat anumad, kivikesed ja kohakaardid

Ettevalmistus

Koostada tuleb kolm plakati, millel on kujutatud anumad ja ühte järgmistest küsimustest (vt punkti „Üks ei ole ühtegi“ visandit):

- Mitu mobiiltelefoni olete te elu jooksul omanud?
- Mitut mobiiltelefoni omate te hetkel?
- Mitu mobiiltelefoni on teil kasutamata kodus?

Plakatid riputatakse klassiruumi nähtavale kohale. Plakatite ette asetatakse templid ja templipadjad.

Plakatile kirjutatakse tööülesanne (vt plakati visandit).

Vaikselt aruteluks valmistatakse ette plakati pooliku lausega „Ma hangin uue mobiiltelefoni, kui...“.

Teostus

OV-d vastavad küsimustele etteantud järjekorras, visualiseerides templitega nende kohta käivat arvu.

Seejärel osalevad OV-d vaikselt arutelus, lõpetades pabertahvli paberile kirjutatud pooliku lause „Ma hangin uue mobiiltelefoni, kui...“.

Hindamine

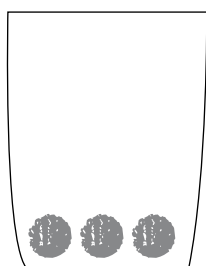
Hindamine toimub punktiraja lõpus ning selle viib läbi kas vastav „sponsor“ või koolitaja. Põhjalkuma selgituse leiab punktiraja meetodi kirjeldusest.

Versioonid

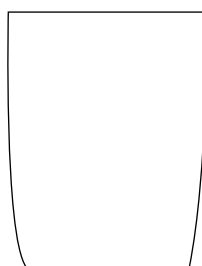
Templite asemel võib küsimustele vastata ka kivikeste abil. Selleks seatakse ettevalmistusena üles neli läbipaistvat anumad ja nende juurde paigutatakse nähtavasse kohta kohakaartidele kirjutatud küsimused. Anumate ette asetatakse kivikesed. OV-d vastavad küsimustele etteantud järjekorras, asetades anumatesse sobiva arvu kivikesi.

Palun vastake nendele kolmele küsimusele, tehes plakatitele iga mobiili kohta ühe templijälje!

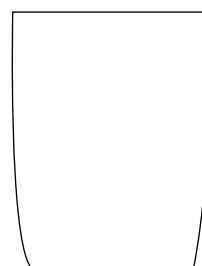
Mitu mobiiltelefoni olete te elu jooksul omanud?



Mitut mobiiltelefoni omate te hetkel?



Mitu mobiiltelefoni on teil kasutamata kodus?



>>> PUNKT „TŠÄTTIMINE, SURFAMINE, SÕNUMINEERIMINE“

OV-d selgitavad, milleks nad oma mobiil-telefoni igapäevaselt kasutavad.

OV-d esitlevad oma seisukohti seoses mobiiltelefonide kasutusvõimalustega.

Ettevalmistus

Valmistatakse suur plakat, millel on mobiiltelefonide kasutamist hõlmavad järgmised ütlused:

- Ma kasutan oma mobiiltelefoni selleks, et...
- helistada
- SMS-e saata
- tšättida
- mängida
- lasta ennast üles äratada
- muusikat kuulata
- kohtumisi korraldada
- internetis surfata
- muid asju teha ...

Nende ütluste taustal on näidatud mobiiltelefoni akut, millel on eraldatud väljad (Vt punkti „Tšättimine, surfamine, sõnumineerimine“ visandit).

Plakatile kirjutatakse tööülesanne (vt plakati visandit).

Vaikselt aruteluks valmistatakse ette plakat pooliku lausega „Ma ei kasutaks oma mobiiltelefoni kunagi selleks, et...“.

Teostus

Nüüd värvivad OV-d ära ütluste taga olevad väljad ning annavad seeläbi teada, kui olulised on nende jaoks konkreetsed kasutusvõimalused. Sealjuures võib ühele väitele eraldada üle ühe kasti. Kokku võib värvida kümme kastikest.



Iseseisev töö



Umbes 5 min



Plakatid, kirjutusvahendid
või 10 kleepriba igale OV-le

Teksti „muid asju teha...“ juurde võivad OV-d täiendavaid kasutusvõimalusi lisada.

Seejärel osalevad OV-d vaikselt arutelus, lõpetades pabertahvli paberile kirjutatud pooliku lause „Ma ei kasutaks oma mobiiltelefoni kunagi selleks, et...“.

Hindamine

Hindamine toimub punktiraja lõpus ning selle viib läbi kas punkti „sponsor“ või koolitaja. Põhjalikuma selgituse leiab punktiraja meetodi kirjeldusest.

Versioonid

Üksikute väljade värvimise asemel võib visualiseerimist läbi viia ka kleepribade abil. Sel juhul näitavad OV-d oma seisukohta seoses ütlustega kümne kleepriba abil. Ka siin võib ühele ütlusele eraldada rohkem ribasid.

Nõuandeid koolitajale

Kleepribasid kasutades on oluline veenduda, et kleepribad kleebitakse külg külje kõrvale, et luua erineva suurusega tulpasid, mida on võimalik üksteisega võrrelda.

Milleks te oma mobiiltelefoni kasutate?

Te võite ära värvida 10 välja!

Ma kasutan oma mobiiltelefoni selleks, et...helistada jne.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

>>> PUNKT „MOBIILTELEFON, ARVUTI JA TEISED“

OV-d saavad näidata, kui oluline on neile mobiiltelefon võrreldes muude elektrooniliste tarbekaupadega. Nad määratlevad erinevate tarbekaupade tähtsust visuaalsete sümbolite abil.

Ettevalmistus

Valmistada tuleb poodiumipildiga plakat (vt punkti „Mobiiltelefon, arvuti ja teised“ visandit). Vastavalt OV-de arvule prinditakse välja sümbolitega koopiategemise mall ning asetatakse plakati kõrvale.

Poodiumikohtadele saab paigutada järgmisi sümboleid:

- mobiiltelefon
- PlayStation
- MP3-mängija
- televiisor
- raadio
- arvuti

Plakatile kirjutatakse tööülesanne (vt plakati visandit). Vaikseks aruteluks valmistatakse ette plakat pooliku lausega „Päev ilma mobiiltelefonita oleks minu jaoks nagu...“.



Iseseisev töö



Umbes 5 min



Sümbolid (koopiategemise mall), plakatid, käärid, nõõpnõelad või liim

Teostus

OV-d valivad välja kolm mallil näidatud tarbekaupa, lõikavad need välja ja riputavad nõõpnõeladega tähtsuse järgi vastavatele poodiumikohtadele.

Seejärel osalevad OV-d vaikselt arutelu, lõpetades pabertahvli paberile kirjutatud pooliku lause „Päev ilma mobiiltelefonita oleks minu jaoks nagu...“.

Hindamine

Hindamine toimub punktiraja lõpus ning selle viib läbi kas punkti „sponsor“ või koolitaja. Põhjallikuma selgituse leiab punktiraja meetodi kirjeldusest.

Versioonid

Selle asemel, et valmistada üks poodium, kuhu kõik OV-d paigutavad oma meelitarbekaubad, võib valmistada ka iga OV jaoks eraldi poodiumi.

Millised kolm seadet on sinu jaoks kõige tähtsamad?

Palun lõigake välja vastavad seadmed ja kinnitage need poodiumi esimesele, teisele ja kolmandale kohale.

1. KOHT

2. KOHT

3. KOHT

>>> PUNKT „TUNDMATU TERRITÓORIUM“

OV-d saavad näidata, kui kaua on nad mobiiltelefone juba kasutanud ja kui kaua on nad omanud isiklikku mobiiltelefoni. OV-d paigutavad end selle teema kohta käivate küsimuste põhjal ajajoonele.

Ettevalmistus

Valmistatakse kaks plakati, millel on nii ajajoon kui üks järgmistest küsimustest (vt punkti „Tundmatu territoorium“ visandit):

- „Kui vana te olite, kui te kasutasite esimest korda mobiiltelefoni?“
- „Kui vana te olite, kui te saite/ostsite oma esimese mobiiltelefoni?“


Plakatile kirjutatakse tööülesanne (vt plakati visandit).

Vaikseks aruteluks valmistatakse ette plakat pooliku lausega „Igaüks peaks saama oma mobiiltelefoni kohe kui...“.

Teostus

OV-d paigutavad oma vastused kahele aja-
joonele kleepmummude või ristikeste abil.


Iseseisev töö Umbes 5 min

 **Plakatid, kleepmummud või kirjutusvahendid**

Seejärel osalevad OV-d väikeses arutelus, lõpetades pabertahvli paberile kirjutatud pooliku lause „Igaüks peaks saama oma mobiiltelefoni kohe kui...“.

Hindamine

Hindamine toimub punktiraja lõpus ning selle viib läbi kas punkti „sponsor“ või koolitaja. Põhjalkuma selgituse leiate punktiraja meetodi kirjeldusest.

Versioonid

Valmistada võib ka ainult ühe plakati, millel on mõlemad ajajooned.

**Palun vastake järgmistele küsimustele, joonistades ristikese mõlema aja-
joone vastavasse kohta!**

„Kui vana te olite, kui te kasutasite esimest korda mobiiltelefoni?“

5 6 7 8 9 10 11... aastaste sammudega kuni tänaseni

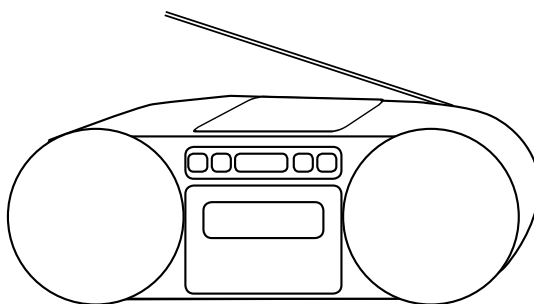
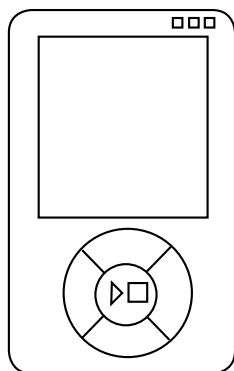
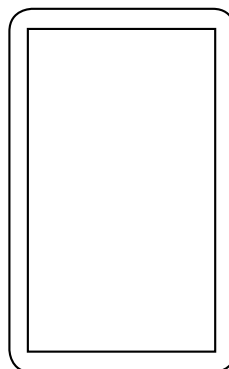
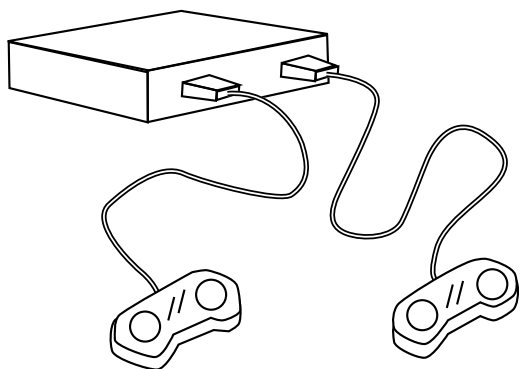
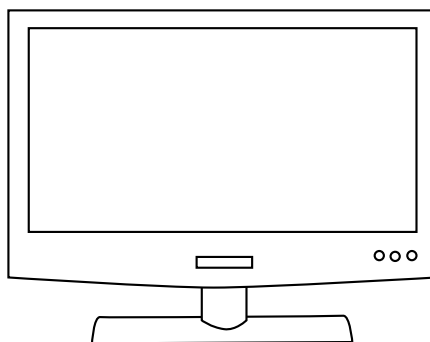
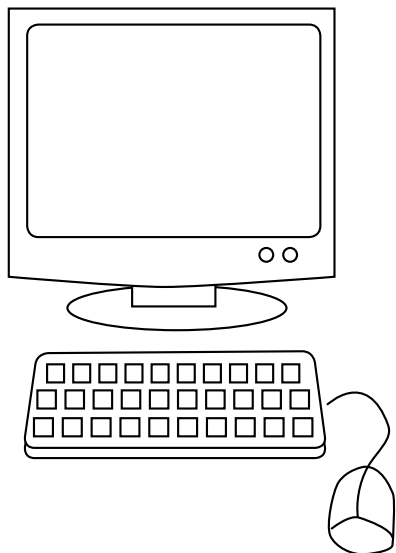
„Kui vana te olite, kui te saite/ostsite oma esimese mobiiltelefoni?“

5 6 7 8 9 10 11... aastaste sammudega kuni tänaseni

>>>

KOOPIA
TEGEMISE
MALL

MOBIILTELEFON, ARVUTI JA TEISED: SÜMBOLID



>>> FAIRPHONE'I OTSINGUIL FAIRPHONE'I TEEMALINE INTERNETIOTSING

OV-d saavad määratleda terminit „õiglane“. Nad õpivad tundma Fairphone'i põhimõtet ja oskavad nimetada selle plusse ja miinuseid.

OV-d tutvuvad terminiga „õiglane“ harjutuse „Vestlemine kõndimise ajal“ käigus. Uurimustöö raames uurivad nad kriitiliselt Fairphone'i põhimõtet ja saavad teada selle plussid ja miinused.

Ettevalmistus, vestlemine kõndimise ajal

Kõigile OV-dele printitakse välja kõndimiskaardid (vt koopiategemise malli). Valmis pannakse helisignaali tekitamise vahend.

Ettevalmistus, Fairphone'i internetiotsing

Välja tuleb printida rühmatöö tööülesannete lehed (vt koopiategemise malli).

Kui OV-del ei ole võimalik otsinguid teostada nutitelefonidega, siis tuleb hankida internetiühendusega arvutid.

Teostus, vestlemine kõndimise ajal

Koolitaja selgitab meetodit. Seejärel antakse igale OV-le üks kõndimiskaart. Nad loevad läbi kõik kaardil olevad küsimused ja mõtlevad nende üle omaette, liikudes samal ajal aeglaselt klassiruumis ringi.

Kui kõlab helisignaali, siis pöörduvad OV-d enda kõrval oleva OV poole. Üks neist küsib küsimuse või algatab lühivestluse oma mõtetest, mis tekisid tal seoses kaardil olevate küsimustega.

Umbes ühe minuti pärast kõlab helisignaali uuesti. OV-d lõpetavad oma vestlused ja jätkavad klassiruumis ringi liikumist.

Kui rühm on vaikseks jäänud ja maha rahunenud, siis antakse helisignaali märku järgmisest vestlusfaasist. Moodustuvad uued paarid, kes vahetavad taas mõtteid. Seda harjutust tehakse umbes 10 minutit.

Pärast viimast vestlustersüklit kogunevad OV-d kokku ja räägivad oma mõtetest, vestluste sisust ja avastustest. Koolitaja teeb tulemustest kokkuvõtte ning juhatab sisse Fairphone'i teema.

Teostus, Fairphone'i internetiotsing

OV-d moodustavad kaheliikmelised rühmad ja igaüks saab tööülesande. OV-d teostavad Fairphone'i teemalise internetiotsingu, kasutades arvutit või enda mobiiltelefoni, ning vastavad

 Iseseisev töö, rühmatöö, rühmaarutelu

 45 min

 Kõndimiskaart, tööülesanded (koopiategemise malli), helisignaali (nt muusika, pasun, gong), internetiühendusega arvuti või mobiiltelefonid

kirjalikult järgmistele küsimustele:

- Mis on Fairphone'i põhimõte?
- Mis eristab Fairphone'i tavapärastest nutitelefonidest?
- Mis on Fairphone'i eriomadused?
- Mis on Fairphone'i võimalikud puudused?

Hindamine

Rühmad esitlevad oma tulemusi lühidalt rühmaarutelu käigus. Koolitaja kirjutab need paber tahvlile. Lõpuks arutlevad OV-d Fairphone'i pluside ja miinuste üle. Arutelu võib kulgeda vastavalt järgmistele küsimustele:

- Mis eeliseid Fairphone pakub?
- Mis on Fairphone'i puudused?
- Kas te kujutate ette, et võiksite Fairphone'i osta?
- Valmistatud materjalid võib seejärel riputada vaateaknale „Tarbimine/kasutamine“ (vt meetodit „What's App?!“).

Nõuandeid koolitajale

Kuna tööülesannete lehtedel olevaid otsingulinke on võimalik kasutada ainult saksakeelsetes riikides, on soovitatav teiste lähtekeelte puhul otsida samuti välja asjakohaseid veebilinke ning anda need OV-dele enne meetodi rakendamist.

Kui OV-sid on paaritu arv, siis peaks ka koolitaja osalema harjutuses „Vestlemine kõndimise ajal“. Fairphone'i ei tohiks võtta kui mobiiltelefonide säästva kasutamise lahendusena, vaid lihtsalt ühe lähenemise tutvustamisena ning seda tuleks esitleda kui ühe võimaliku alternatiivina.



FAIRPHONE'I OTSINGUIL

KÕNDIMISKAART „VESTLEMINE KÕNDIMISE AJAL“

- Mida tähendab õiglane? Mis on teie jaoks õiglane ja mis mitte?
- Millega seoses kasutatakse sageli terminit õiglane?
- Mida te teate õiglasest kaubandusest?
- Mis võiks peituda Fairphone'i põhimõtte taga?

RÜHMATÖÖ TÖÖÜLESANNE

Otsige internetist Fairphone'i kohta teavet ning vastake lühidalt järgmistele küsimustele:

1. Mis on Fairphone'i põhimõte?

2. Mis eristab Fairphone'i teistest nutitelefonidest?

3. Mis on Fairphone'i eriomadused?

4. Mis on Fairphone'i võimalikud puudused?

Saksakeelsetes riikides kasutatavad veebilingid

Teil võib abi olla järgmistest veebisaitidest:

- www.fairphone.com
- www.zeit.de/digital/mobil/2014-01/fairphone-test-benchmark
- www.chip.de/artikel/Fairphone-First_Edition-Handy-Test_66590254.html
- www.computerbild.de/artikel/cb-Tests-Handy-Fairphone-8432542.html

>>> KUIDAS MA TÄRBIN? MOBIILTELEFONIDE SÄÄSTVA KASUTAMISE JUHISTE VÄLJATÖÖTAMINE

OV-d tutvuvad „R-reeglite“ põhjal säästva tarbimise juhistega ning suudavad need üle viia mobiiltelefonide kasutamise valdkonda.

OV-d õpivad rühmatöö käigus tundma säästva tarbimise juhiseid. Nad rakendavad neid põhimõtteid mobiiltelefonide kasutamise valdkonda, sõnastades konkreetseid ettepanekuid. Seejärel hindavad nad ettepanekuid teostatavuse järgi ning igaüks valib välja ühe versiooni.

Ettevalmistus

Välja tuleb printida säästva tarbimise juhised (vt 16. koopiategemise malli).

Neljale plakatile kirjutatakse järgmise tabeli mall:

Mobiiltelefonide säästva kasutamise algpunkt	Mida saaksin mina teha, et kasutada oma mobiili säästvamalt?
--	--

Plakatid riputatakse klassiruumi nähtavale kohale.

Teostus

OV-dele antakse säästva tarbimise juhised (R-reeglid) ning nad loevad need omaette läbi. Seejärel kõnnivad nad klassiruumis ringi ja kirjutavad plakatitele oma ettepanekud, kuidas on võimalik R-reegleid rakendada seoses mobiiltelefonide kasutamisega. Sealjuures vahetavad nad oma ideid ka teiste OV-dega.

Järgmises tabelis on toodud mõned näited, mida aga ei tohiks OV-dele näidata.

Mobiiltelefonide säästva kasutamise algpunkt	Mida saaksin mina teha, et kasutada oma mobiili säästvamalt?
Kasutamise kestus	Lülitada mobiiltelefon ööseks välja või aktiveerida lennurežiim
Kasutamise kestus	Kasutada mobiiltelefoni seni, kuni see enam ei tööta
Remont	Parandada mobiiltelefoni, näiteks siis, kui ekraani klaas puruneb

Iseseisev töö, rühmatöö, rühmaarutelu

45 min

R-reeglid (koopiate tegemise mall), pabertahvel, pliiatsid, kleppmummud (roheline, kollane, punane), võimalusel materjalid märkmepaberite jaoks

Hindamine

OV-d teevad oma tulemustest rühmaarutelu käigus kokkuvõtte. Koolitaja kirjutab kõige sagedamini nimetatavad vastused lisaplakatile.

OV-d hindavad ettepanekuid, võttes arvesse nende teostatavust ja praktilisust. Selleks saab igaüks kleebised, mis tähendavad järgmist: roheline (= lihtsasti teostatav), kollane (= teatud tingimustes teostatav) ja punane (= suurte raskustega teostatav). Nad valivad välja kolm ettepanekut ja kleebivad oma kleebised nende taha. Pärast seda toimuva arutluse käigus otsustavad OV-d, milliseid ideid nad viiksid ellu oma igapäevaelus. Ning selleks, et neile väljavalitud tegevust meelde tuletada, salvestavad OV-d oma mobiiltelefonidesse meeldetuletuse, mis tuletab nende kavatsust meelde kolme nädala pärast. OV-d, kellel ei ole mobiiltelefoni, kirjutavad endale meeldetuletuse paberilehele, mille koolitaja annab neile kolme nädala pärast.

Seejärel võib valmistatud materjalid riputada viimase ülesandena vaateaknale „Tarbimine/kasutamine“ (vt meetodit „What’s App?!“).

Versioonid

Meeldetuletuse määramise asemel võivad OV-d kirjutada endale ka postkaardi. Koolitaja saadab postkaardid OV-dele koju kolme kuni nelja nädala möödudes pärast projektipäeva.

Nõuandeid koolitajale

Sel ajal, kui OV-d koguvad ettepanekuid juhiste ülekandmise kohta mobiiltelefonide säästvale kasutamisele, ei tohiks nad veel hinnata ettepanekute teostatavust, vaid pigem kokku koguma mitu võimalikku ideed mobiiltelefonide säästvaks kasutamiseks.

Võimalusi edasiseks tööks

Pärast meeldetuletuste salvestamist võib OV-delt küsida, kas keegi neist sooviks oma kogemusi teistega jagada.

Tekstitöö tööülesanne

Lugege läbi säästva tarbimise juhised (R-reeglid)!

Rühmatöö tööülesanne

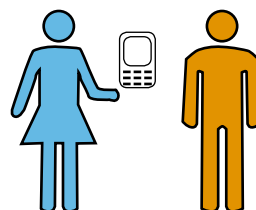
Mõelge ühisosadele, kuidas oleks neid reegleid võimalik rakendada mobiiltelefonide säästvale kasutamisele. Kirjutage oma ideed vastavatele plakatitele.

RETHINK

Mõtle järele, kas sul oleks võimalik paljudest asjadest **loobuda**.


REFUSE

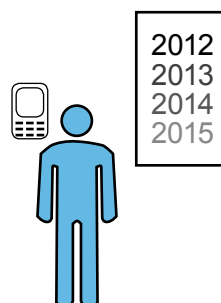
Keeldu alati tarbekaupu ostmast: **selle asemel laena, jaga, vaheta.**


REDUCE

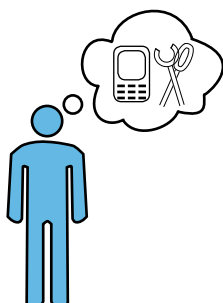
Tarbekaupu ostes pööra tähelepanu sellele, et nad **tarbiksid vähe ja on toodetud õiglaselt**. (nt asjakohaste siltide abil).


RE-USE

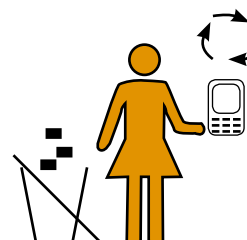
Kasuta tarbekaupu kaua ja **tarbi need täielikult ära**.


REPAIR

Hoolda ja paranda tarbekaupu, et saaksid neid kaua kasutada.


RECYCLE

Välgi jäätmete teket ja **anna tarbekaubad teistele või vii nad ringlussevõttu**.



>>> RINGLUSSEVÖTT

Üldteave ringlussevõtu kohta

Kogu maailmas toodetakse üha enam elektroonikat ning turule tuleb pidevalt uusi seadmeid. Tehnika kiire areng, näiteks nutitelefonide turu õitseng, tõstab nõudlust ja lühendab elektroonikaseadmete kasutusiga. Seetõttu on mobiiltelefoni keskmine kasutusiga kõigest 18–24 kuud.¹⁰² Suurt osa seadmetest on võimalik kasutada palju kauem, kuid mõned on tootjate poolt meelega toodetud nii, et nad ei sobi pikaaegselt kasutamiseks¹⁰³. Vanad mobiiltelefonid sisaldavad nii saasteaineid kui ka väärtuslikke ressursse. Selleks, et nende mõlemaga vastutustundlikult ümber käia, on oluline mobiiltelefonide pikaaegne kasutamine ning õiged ringlussevõtmise protsessid.

Vana mobiiltelefoni teekond

Olenevalt sellest, kas vana mobiiltelefon veel töötab või mitte, leidub selle kõrvaldamiseks või taaskasutamiseks mitmesuguseid erivõimalusi, millest tuleb lühidalt juttu edaspidi:

Teistele kasutajatele edasi andmine või müümine
Mobiiltelefonide pikaaegne kasutamine või kasutatud mobiiltelefonide kasutamine aitab pikendada mobiiltelefonide üldist kasutusiga. Seadmeid parandades on võimalik neid kauem kasutada või mitu korda omanikku vahetada, mis omakorda säästab ressursse ja keskkonda.

Sahtlis hoidmine

Hinnanguliselt oli 2012. aastal Saksamaa majapidamistes ligikaudu 86 miljonit vana ja kasutamata mobiiltelefoni¹⁰⁴. Kuna umbes 65–80% mobiiltelefonide koostisosadest on võimalik võtta ringlusse, leidub nendes sahtlites suur toormaterjalide aare¹⁰⁵. Mobiiltelefonide madala tagastamismäära tõttu võetakse õigesti ringlusse vaid 2–3% hoiustatud ja edasiantud mobiiltelefonidest¹⁰⁶. Selle madala protsendi tõttu läheb kaduma palju väärtuslikke toormaterjale, mida oleks võimalik suunata tagasi materjalide tsükklisse. Ka mobiiltelefonidest vabanemine koos tavapärase majapidamisprügiga kujutab endast suurt toormaterjalide kadu¹⁰⁷.

Äraandmine

Tänapäeval leidub palju võimalusi vanadest mobiiltelefonidest vabanemiseks. Üks juba rakendatav võimalus on nende tasuta äraandmine taaskasutuskeskustesse või kohalikesse kogumispunktidest. Viimastel aastatel on ka mitu mobiilsideoperaatorit sisse seadnud mobiilide tagasivõtmise süsteemi. Lisaks pakuvad paljud kodanikualgatused vanade mobiiltelefonide kogumissüsteemi võimalust. Enamikul juhtudel kontrollitakse kogutud mobiiltelefonide funktsionaalsust. Töötavad seadmed parandatakse ja müüakse kasutatud seadmetena edasi kas Euroopas või lõunapoolkera riikides. Kuid kui mobiiltelefoni ei ole enam võimalik kasutada, suunatakse see ringlussevõttu.

>>> ÕIGE RINGLUSSEVÖTT

Üldteave

Tänapäeval on õige ringlussevõtu meetodiga võimalik mobiiltelefonidest tagasi saada umbes 17 kuni 60 materjali. Seda meetodit kasutatakse eelkõige metallide nagu vask, koobalt, nikkel, tina või hõbe puhul.¹⁰⁸ Kogu maailmas on praegu vaid üksikuid tehaseid, mis suudavad e-jäätmeid korralikult ringlusse võtta. Viis suurimat tehnikametallide ringlusse võtmisega tegelevat ettevõtet asuvad Saksamaal, Belgias, Rootsis, Jaapanis ja Kanadas¹⁰⁹.

Ringlussevõtmise meetodid

Mobiiltelefonide ringlussevõtu puhul eristatakse akude ringlussevõttu ja ülejäänud mobiiltelefoni osade ringlussevõttu. Ringlussevõtu esimene samm on aku eemaldamine mobiiltelefonist¹¹⁰. Üldiselt saadakse metallid kätte spetsiaalse

sulatusprotsessiga. Olenevalt eemaldatavast metallist raketatakse erinevaid protseduure.¹¹¹ Mobiiltelefonide akusid võetakse ringlusse eraldi süsteemides¹¹².

Ringlussevõtmise eelised

Kõrge materjalide tagasisaamise määr
Õige ringlussevõtu abil on võimalik kätte saada suur osa kasutatud metallidest.

Mürgiste ainete filtreerimine

Samal ajal on võimalik filtreerida ringlussevõtu protsessis vabanevaid mürgiseid aineid ja muuta need kahjutuks¹¹³.

¹⁰²Vt. BMBF 2012, lk. 52

¹⁰³Vt. Südwind 2012, lk. 26

¹⁰⁴Vt. BITKOM 2012

¹⁰⁵Vt. BMBF 2012, lk. 52

¹⁰⁶Vt. BMBF 2012b, lk. 1

¹⁰⁷Vt. BMBF 2012b, lk. 1

¹⁰⁸Vt. BMBF 2012a, lk. 2

¹⁰⁹Vt. Germanwatch 2012, lk. 32

¹¹⁰Vt. BMBF 2012, lk. 55

¹¹¹Vt. BMBF 2012, lk. 55

¹¹²Vt. BMBF 2012, lk. 59

Kliimakaitse soodustamine CO₂ emissioonide vähendamisega

Ringlussevõtu protsessiga vabastatud metallides on toormaterjali kontsentratsioon kõrgem kui kaevandamisel saadud maagis. Seega kaasnevad ringlussevõtu teel toormaterjalide tootmisega suhteliselt väiksemad CO₂ emissioonid kui kaevandamise teel toormaterjalide tootmisega ning seetõttu soodustab see keskkonnakaitset.

Sotsiaalsete ja keskkonnaprobleemide vähendamine

Ringlussevõtu protsessist saadud teisest toormaterjalide

kasutamine vähendab nõudlust esmaste toormaterjalide järele. Selle tulemusena koormatakse läbi ressursside ammutamise ja neist vabanemise vähem nii inimesi kui ka keskkonda.

Toormaterjalide nappuse vähendamine ja konfliktide leevendamine

Toormaterjale on piiratud koguses ning nad muutuvad üha haruldasemaks ja kallimaks. Teisest toormaterjalide hankimise teel on võimalik leevendada toormaterjalide jaotusega seotud konkurentsi ning lisaks on toormaterjalide nappust võimalik edasi lükata¹¹⁴.

>>> VALE RINGLUSSEVÕTT

Üldteave

Kuna õige ringlussevõtt on sageli kallim kui eksport, siis eksporditakse vanu seadmeid tihti kasutatud tehnoloogiana. Kui müüdnud seadmed enam ei tööta, siis on seda tüüpi edasimüük tegelikult e-jäätmete ebaseaduslik eksportimine. Suur osa Euroopa e-jäätmetest saadetakse laevadega lõunapoolkera riikidesse. Näiteks transporditi 2005. aastal ligi 1,9 miljonit tonni elektroonikajäätmeid EL-ist peamiselt Hiinasse, Indiasse ja Lääne-Aafrikasse¹¹⁶.

Ringlussevõtmise meetodid

Euroopast pärit vanad ja mittetöötavad seadmed jõuavad väga sageli lõpuks lõunapoolkera riikide ebaseaduslikesse prügilatesse või mitteametlikesse ringlussevõttuga tegelevatesse väikeettevõtetesse. Ebaprofessionaalse ringlussevõtmise tavapärasteks meetoditeks on jäätmete põletamine lahtise taeva all vase tootmise eesmärgil, jootemetallide sulatamine söe grillidel ning metallide leostamine happetan-
nide abil¹¹⁷.

Meetodi puudused

Oht inimestele ja keskkonnale

Selle protsessi käigus vabanevad paljud ohtlikud saasteained, mis võivad oluliselt kahjustada tööliste ja piirkonnas elavate inimeste tervist.¹¹⁸

Madal materjalide tagasisaamise määr

Lisaks saab lihtsate ringlussevõtmise meetoditega palju vähem teiseseid toormaterjale kui õigete ringlussevõtmise meetoditega. Tänapäeva süsteemidega on võimalik tagasi saada umbes 95% väärismetallidest, samas kui tagasisaamise määr ebaprofessionaalsetes tehastes on kõigest 25%.¹¹⁹ Lisaks mainitud riskidele ja ohtudele on nimetatud ka tösiasi, et elektroonikajäätmete ringlussevõtt kujutab endast olulist majandustegurit paljudele lõunapoolkera riikidele, sest tagab elatusvahendid inimestele. Seetõttu kasvab nõudlus ringlussevõttuga tegelevate professionaalsete asutuste rajamise järele.

>>> RINGLUSSEVÕTTU PUUDUTAVAD EESKIRJAD

Rahvusvahelised eeskirjad

Jäätmekäitluse ja ringlussevõtu kohta on koostatud mitu direktiivi ja eeskirja, mida peavad järgima kõik Euroopa õigusruumi liikmesriigid. Järgnevalt tutvustame lühidalt kahte kõige olulisemat direktiivi. RoHS-direktiiv on lühend sõnadest „Restriction of certain Hazardous Substances“ ehk tõlgituna „ohtlike jäätmete piiramine“. Seda kasutatakse elektri- ja elektroonikaseadmetes leiduvate teatud ohtlike ainete kasutamise piiramiseks ning see on tõhus vahend, millega piirata

kuute ohtlikku ainet (plii, elavhõbe, kaadmium või kuuevalentne kroom), kasutamist.¹²⁰

Elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete uuendatud WEEE direktiiv

WEEE direktiiv tuleneb sõnadest „Waste of Electrical and Electronic Equipment“ (elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmed) ning see on peamine juhised elektri- ja elektroonikajäätmete vältimiseks ja korduvkasutuse, ringlussevõtu või muude

¹¹³Vt. BMBF 2012a, lk. 1

¹¹⁴Vt. Germanwatch 2012, lk. 21

¹¹⁵Vt. Germanwatch 2012, lk. 14; comp. BMBF 2012a, S. 5

¹¹⁶Vt. Germanwatch 2012, lk. 14

¹¹⁷Vt. BMBF 2012, lk. 57; vt. Germanwatch 2012, lk. 14f

¹¹⁸Vt. BMBF 2012, lk. 57; vt. Germanwatch 2012, lk. 14f

¹¹⁹Vt. Germanwatch 2012, lk. 17

kasutusvormide soodustamiseks. Sealjuures on eesmärgiks töötlemist vajavate jäätmete vähendamine ja nende jäätmete käitlemisega seotud äriüksuste keskkondliku sooritusvõime parandamine.¹²¹

Lisaks on juhistes öeldud, et elektri- ja elektroonikaseadmete tootjad peavad WEEE vastutuse raames oma vanad seadmed tagasi võtma ja õigesti kõrvaldama või ringlussevõttu suunama.¹²²

>>> ALTERNATIIVSED TEGEVUSVÕIMALUSED

Poliitika tasandil

Algatuste loomine uute ringlussevõttuga tegelevate asutuste rajamiseks

Ka professionaalsed ringlussevõttuga tegelevad asutused suudavad mobiiltelefonidest kätte saada vaid osa neis sisalduvast metallist, sest metallijäätmeid, tehnilisi teadmisi ja vajalikke vahendeid on vaid minimaalsetes kogustes. Mõnel juhul on õige ringlussevõtt kallim kui eksportimine, mistõttu on vanade seadmete edasimüük sageli tulusam kui ringlussevõtt.¹²³ Üks võimalik lahendus oleks pakkuda investeerimisstiimuleid uute asutuste ehitamiseks ja edasiarenduseks.¹²⁴ Kuid seoses sellega nimetatakse alati vajadust ka lõunapoolkera riikide ringlussevõtu tööstuse ümber struktureerimise järele või selle inim- ja keskkonnasõbralikumaks moderniseerimise järele.¹²⁵

Mobiiltelefoni pandi kasutuselevõtmine

Mobiiltelefoni pandi kasutuselevõttuga oleks võimalik suurendada tarbijate valmisolekut oma mobiiltelefon ringlussevõttu suunata. Seoses sellega on tehtud ettepanek lisada mobiiltelefoni müügihinda lisatasu 10-eurose pandi näol, mis makstakse tarbijale mobiiltelefoni tagastamise korral tagasi. Taoline mobiiltelefonide pandisüsteem võimaldaks ringlussevõtu tööstusel täpselt välja arvutada, millist tööstusvõimsust on tulevikus vaja e-jäätmete töötlemiseks. Seeläbi saaks luua investeerimisstiimuleid uute asutuste ehitamiseks.¹²⁶

Mobiiltelefonide kogumiskastide kasutamine

Mobiiltelefonide tagastamise määra oleks võimalik suurendada ka mobiiltelefonide kogumiskastide kasutuselevõtmisega. Nii saaksid tarbijad oma vanadest seadmetest mugavalt vabaneda.¹²⁷

E-jäätmete ekspordikeelu rakendamise tõhustamine

Kuigi WEEE juhiseid peetakse oluliseks sammuks e-jäätmete eksportimise keelustamise suunas, pööratakse tähelepanu asjaolule, et endiselt vajatakse täiendavaid sätteid, mis eristaksid selgepiiriliselt elektroonikaseadmeid e-jäätmetest¹²⁸. Näiteks oleks võimalik kasutada funktsionaalsuse testi, et tähistada funktsionaalsed seadmed erisildiga, mis aitaks selgelt tuvastada e-jäätmeid ning seega takistada nende eksportimist.¹²⁹

Tootjate tasandil

Läbipaistvuse loomine korduvkasutamise ja ringlussevõtu ahelas

Tootjad saavad aidata piirata eksporditavate e-jäätmete koguseid, töötades välja ja juurutades elektriseadmete eksportimise juhiseid. Selles kontekstis on nimetatud ka tõhusama tagastussüsteemi kasutamist¹³⁰. Lisaks saavad tootjad soodustada ringlussevõtu ahela läbipaistvust, näidates tarbijatele, millise teekonna läbib neile tagastatud seade.

Keskkonnasõbralike toodete tootmine

Ringlussevõtu protsessi ajal eralduvate mürgiste ainete probleemi oleks võimalik kõrvaldada, tootes keskkonnasõbralikke tooteid, milles välditakse ohtlikke aineid nagu PVC¹³¹.

Mobiiltelefonide parandamise lihtsustamine

Mobiiltelefoni kasutamisega on võimalik pikendada ka sellega, kui tootja pakub seadmete parandamiseks varuosi.¹³²

Tarbijate tasandil

¹²⁰Vt. Germanwatch 2012, lk. 23

¹²¹Vt. Germanwatch 2012, lk. 24

¹²²Vt. BMBF 2012, lk. 57

¹²³Vt. Germanwatch 2012, lk. 18

¹²⁴Vt. Südwind 2012, lk. 27

¹²⁵Vt. Germanwatch 2012, lk. 29

¹²⁶Vt. Südwind 2012, lk. 27

¹²⁷Vt. BMBF 2012, lk. 54

¹²⁸Vt. Germanwatch 2012, lk. 30; Vt. Südwind 2012, lk. 27

¹²⁹Vt. Germanwatch 2012, lk. 30

¹³⁰Vt. Germanwatch 2012, lk. 31

¹³¹Vt. Germanwatch 2012, lk. 34

¹³²Vt. Germanwatch 2012, lk. 34

Kasutusea pikendamine või mobiiltelefonide edasiandmine järgmistele kasutajatele

Mobiiltelefonide kasutusea pikendamine soodustab oluliselt keskkonna ja ressursside kaitset. Ka endiselt töökorras olevate seadmete edasiandmine või müük järgmisele kasutajale tähendab seda, et uusi seadmeid tuleb toota vähem¹³³.

Vanade seadmete õige ringlussevõtt

Kui vanad mobiiltelefonid ei ole enam kasutatavad ja nende parandamine ei tasu ennast majanduslikult ära, siis on õige ringlussevõtt parim võimalus seadmes sisalduvate toormaterjalide edasi kasutamiseks ja seega esmaste toormaterjalide tarbimise vähendamiseks¹³⁴. Tänapäeval on võimalik viia vanu seadmeid paljudesse kohtadesse, näiteks ringlussevõtu keskused, jaemüüjad, sotsiaal- ja keskkonnaorganisatsioonide poolt korraldatud heategevuslikud üritused ning mobiilsideoperaatorite kogumispunktid. Selleks, et tarbijad saaksid olla kindlad, et nende vanad seadmed võetakse õigesti ringlusse, on ülioluline, et tarbijad uuriks esmalt välja, mida nende vana mobiiltelefoniga täpselt teha kavatsetakse.

Kasutatud allikad

- BMBF (Saksamaa Liitvabariigi Keskkonna, Looduskaitse ja Reaktorihutuse Ministeerium) 2012: „Die Rohstoff-Expedition“ (Toormaterjalide ekspeditsioon). Entdecke was in (d) einem Handy steckt! Lern- und Arbeitsmaterial.
- BMBF (Saksamaa Liitvabariigi Keskkonna, Looduskaitse ja Reaktorihutuse Ministeerium) 2012a: Teabeleht 12. Handy-Recycling-Daten.
- BMBF (Saksamaa Liitvabariigi Keskkonna, Looduskaitse ja Reaktorihutuse Ministeerium) 2012b: Teabeleht 13. Verschiedene Wege der Handyrücknahme: Sammlung und ReUse als Kunst.
- Germanwatch (toim.) 2011: Alte Handys & PCs. Zu wertvoll für die Tonne. Tipps zum Umgang mit alten Elektronikgeräten. Berlin.
- Germanwatch (toim.) 2012: Alte Handys & PCs. Hintergrundinformationen zum Elektroschrottproblem. Berlin.
- Südwind 2012: Von der Mine bis zum Konsumenten. Die Wertschöpfungskette von Mobiltelefonen. Siegburg.

Internet

- BITKOM 2012: www.bitkom.org/de/presse/74532_74350.aspx

¹³³Vt. Germanwatch 2011, lk. 4

¹³⁴Vt. Germanwatch 2011, lk. 4

>>> KUIDAS VABANEDA VANAST MOBIILTELEFONIST? KIIRVASTUSTE RING

OV-d saavad sõnastada oma ettepanekud vanadest mobiiltelefonidest vabanemiseks. OV-d nimetavad oma ettepanekuid kiirvastuste ringi raames ning saavad mõtete vahetamise käigus teada, milliseid mobiiltelefonidest vabanemise ja nende edasikasutamise võimalusi on olemas.

Ettevalmistus

Pabertahvli paberile kirjutatakse kiirvastuse ringi jaoks järgmine küsimus:

- Mis juhtub teie vana mobiiltelefoniga, kui te ei soovi seda enam kasutada või kui see läheb katki?


Välja tuleb printida mobiiltelefoni teekondi visualiseeriv graafik (vt koopiote tegemise malli).

Teostus

OV-d väljendavad oma vaateid üksteise järel lühikese kiirvastuse ringi käigus või nimetavad ühe märksõna järgmise küsimuse vastusena:

 Rühmaarutelu

 5 min

 Kirjutusvahendid, pabertahvli paber, vestluskaardid, graafik (koopiote tegemise mall)

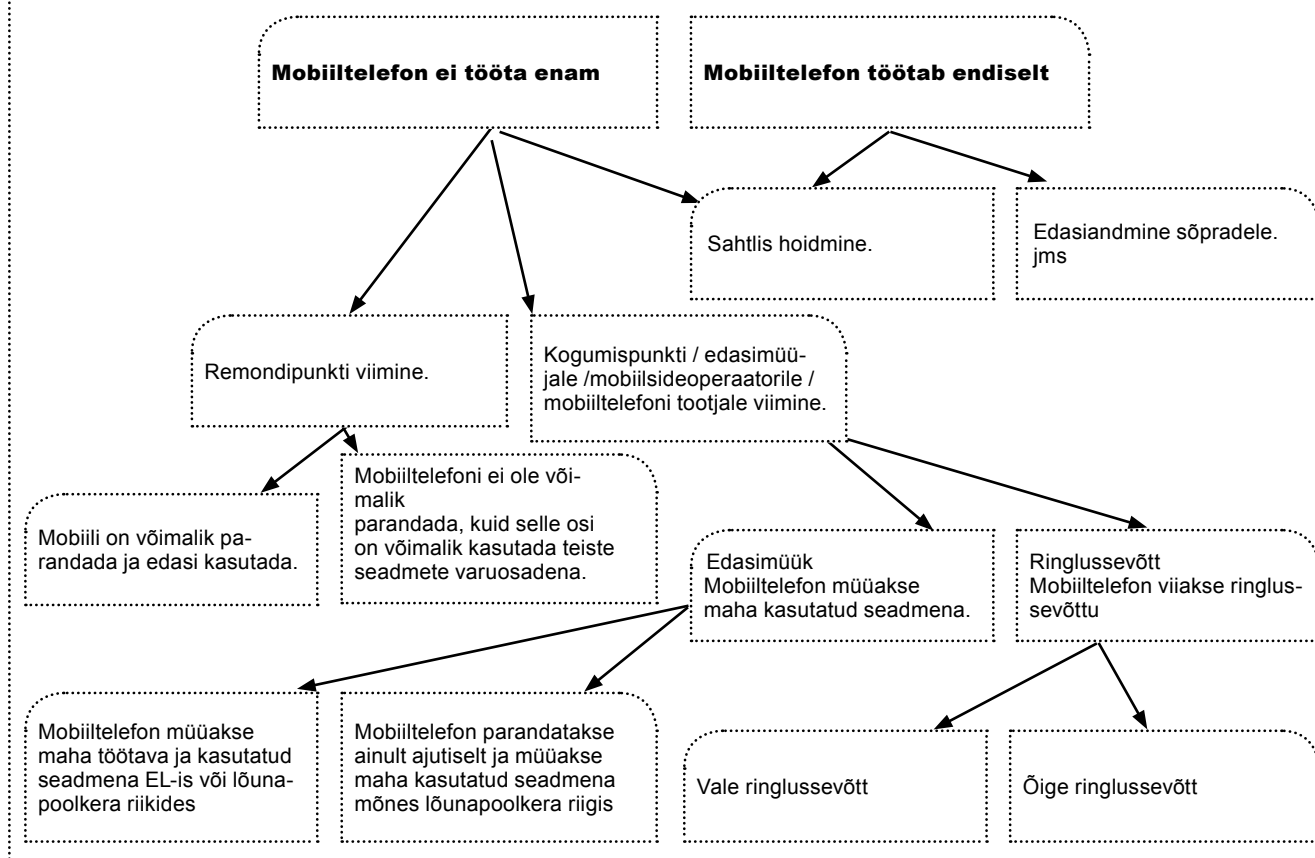
- Mis juhtub teie vana mobiiltelefoniga, kui te ei soovi seda enam kasutada või kui see läheb katki?

Koolitaja kirjutab tulemused vestluskaartidele ja kinnitab need pabertahvli paberile, millele on kirjutatud algne küsimus.

Hindamine

Visandi abil visualiseerib koolitaja vana mobiiltelefoni võimalikke teekondi. Valmistatud materjalid võib seejärel riputada vaateaknale „Ringlussevõtt“ (vt meetodit „What's App?!“).

KUIDAS VABANEDA VANAST MOBIILTELEFONIST?



>>> SINU VANA MOBIILTELEFONI TEEKOND MÄNG VANA MOBIILI KÕRVALDUS- JA KASUTUSVIISIDE TUVASTAMISEKS

OV-d saavad nimetada vanade mobiiltelefonide erinevaid kõrvaldamise või edasikasutamise võimalusi ning nende võimaluste eeliseid ja puudusi.

Mängu raames õpivad OV-d tundma kõrvaldamise või edasikasutamise meetodeid ning nende plusse ja miinuseid.

Ettevalmistus

Värvilisele paberile tuleb välja printida mängulaud (vt 18. koopiategemise malli) ja mängukaardid (vt 19. koopiategemise malli).

- Küsimuse kaart (punane)
- Sahtel (kollane)
- Edasiandmine (oranž)
- Ringlussevõtt (roheline)
- Edasimüük (sinine)

Mängukaardid lõigatakse välja. Hankida tuleb ka täringud ja mängunupud.

Teostus

OV-d moodustavad kuni neljaliikmelised rühmad. Koolitaja selgitab mängureeglite põhjal mängu käiku. OV-d mängivad mängu oma rühmaga.

Mängu käik ja reeglid

Iga mängija valib endale mängunupu ja asetab selle stardiväljale. Mängukaardid asetatakse mängulaua kõrvale tekstiga allapoole. Mängu alustab mängija, kes veeretab rühmas täringuga kõige kõrgema numbri. Seejärel veeretab ta täringut uuesti. Hiljem veeretavad ka ülejäänud mängijad oma mängukorra ajal täringut. Mäng liigub päripäeva. Täringul olev silmade arv näitab, mitu sammu tohib mängunuppu edasi liigutada.

Kui mängunupp satub valgele mänguväljale, siis ei juhtu mitte midagi ja mängukord läheb järgmise mängija kätte.

Kui mängunupp satub värvilisele mänguväljale, siis peab mängija võtma vastavat värvi kaardi ning sooritama mingi tegevuse:

- Punane mänguväli: küsimuste kaardid

Mängija vasakul küljel istuv mängija loeb talle ette küsimuse ja kolm vastusevarianti. Mängija peab valima ühe vastuse ning kui see on õige, võib ta redelist üles ronida. Kui vastus on vale, jääb mängunupp mänguväljale seisma.

- Kollane mänguväli: sahtel

Mängija peab tõmbama vastavat värvi kaardi ja lugema selle kõva häälega ette. Ta peab järgima kaardil olevaid juhiseid. Sahtli kategooria puhul liigub mängunupp alati kaks sammu tagasi.



Rühmatöö, rühmaarutelu



40 min



Mängulaud, mängukaardid (koopiate tegemise mall), täring, mängunupud

- Oranž mänguväli: edasiandmine

Mängija peab tõmbama vastavat värvi kaardi ja lugema selle kõva häälega ette. Ta peab järgima kaardil olevaid juhiseid. Edasiandmise puhul liigub mängunupp alati kaks sammu edasi.

- Roheline mänguväli: ringlussevõtt

Mängija peab tõmbama vastavat värvi kaardi ja lugema selle kõva häälega ette. Olenevalt mängu juhistest ronib ta kas redelist üles või alla.

- Sinine mänguväli: edasimüük

Mängija peab tõmbama vastavat värvi kaardi ja lugema selle kõva häälega ette. Olenevalt mängu juhistest ronib ta kas redelist üles või alla.

Mängu võidab mängija, kes jõuab esimesena finišisse.

Hindamine

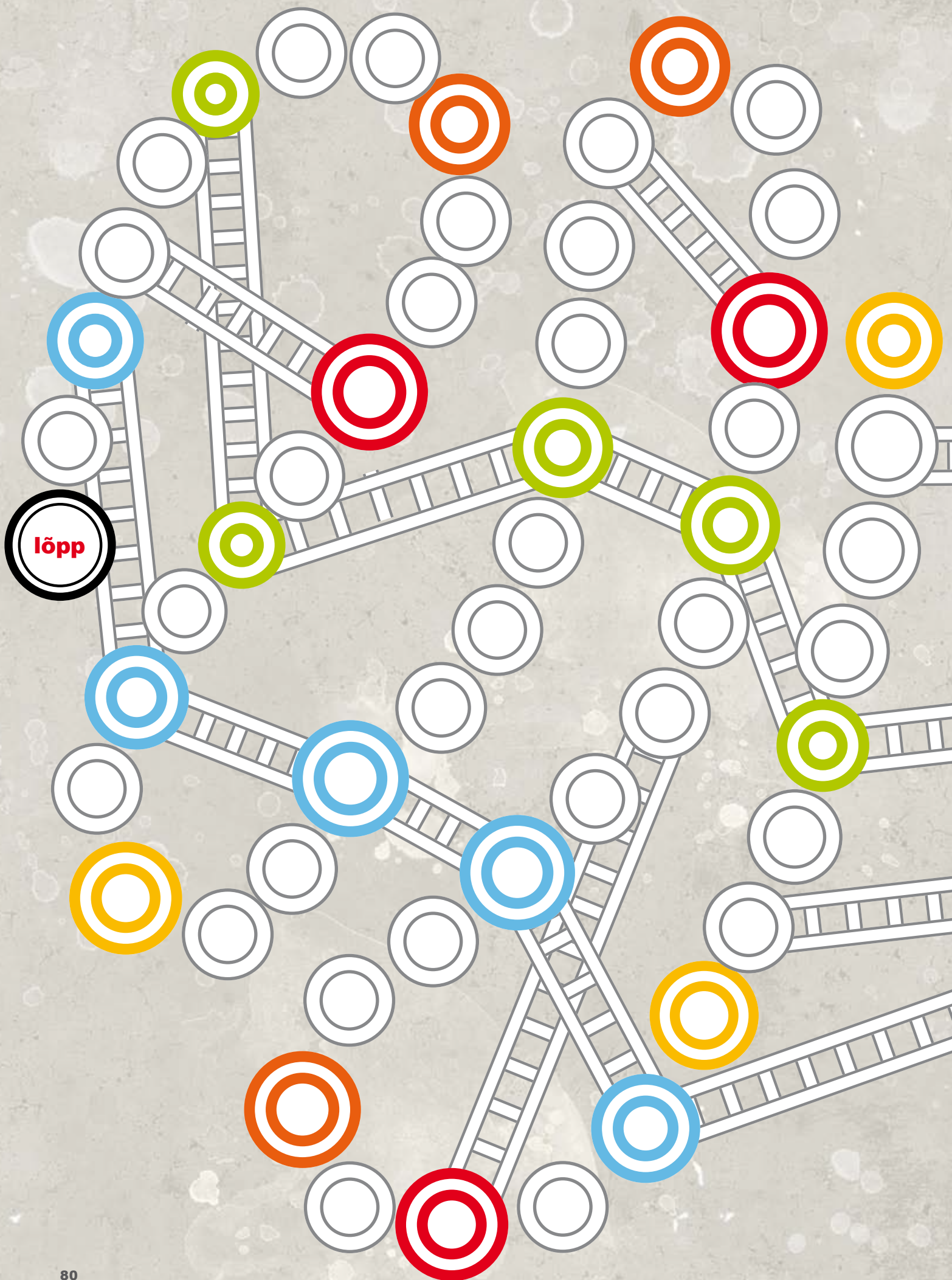
Klassiarutelu raames võetakse veelkord kokku mängimise käigus välja tulnud avastused ning koolitaja kirjutab need pabertahvli paberile. Kiirvastuste ringis välja arendatud kategooriaid „sahtel“, „edasiandmine“, „ringlussevõtt“ ja „edasimüük“ kasutatakse suunisena. Arutelu võib kulgeda järgmiste küsimuste põhjal:

- Mis probleemid kaasnevad sellega, kui vanad mobiiltelefonid lõpetavad sahtlis?
- Milliseid võimalusi on olemas vanade mobiiltelefonide kasutusea pikendamiseks?
- Milliseid aspekte tuleks kaaluda mobiiltelefonide edasimüümisel ja miks?
- Milliseid aspekte tuleks kaaluda mobiiltelefonide ringlussevõtul ja miks?

Valmistatud materjalid võib seejärel riputada vaateaknale „Ringlussevõtt“ (vt meetodit „What's App?!“).

Nõuandeid koolitajale

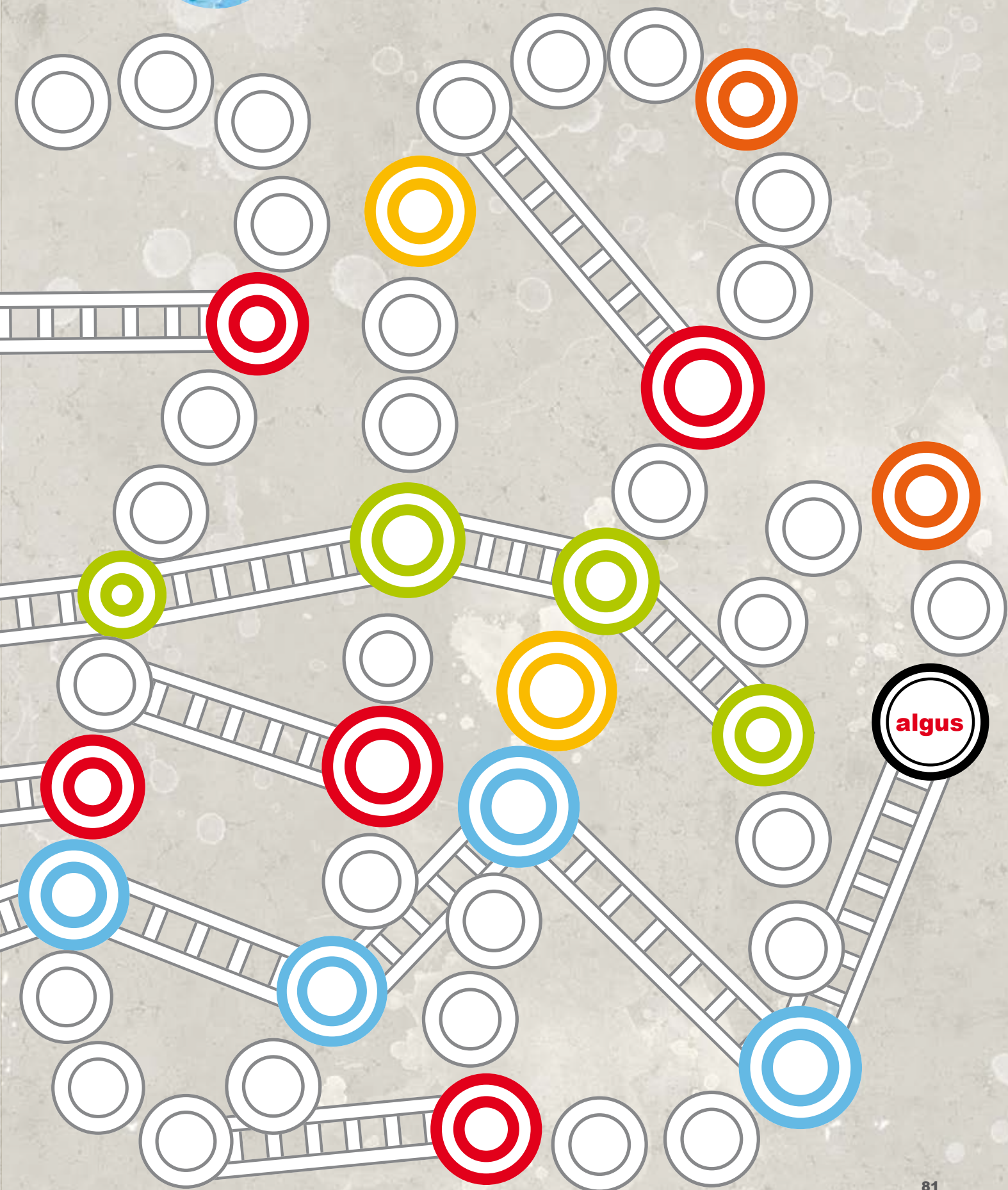
Kui mängunuppe ei olnud võimalik hankida, siis võib asendusena kasutada väikeseid esemeid või münte. Kui polnud võimalik hankida täringut, siis võib asendusena mobiiltelefoni alla laadida vastava rakenduse.



>>>

KOOPIA
TEGEMISE
MALL

SINU VANA MOBIILTELEFONI TEEKOND





**KOOPIAE
TEGEMISE
MALL**

SINU VANA MOBIILTELEFONI TĚKOND: RINGLUSSEVÖTU MANGUKAARDID

Sinu mobiiltelefon ei tööta enam ning see transporditakse ühte Belgias asuvasse tööstuslikku ringlussevõtu rajatisse. Seal on võimalik taastada 17 mobiiltelefonis sisalduvat ainet. Roni redelist üles!

Sinu mobiiltelefon ei tööta enam ning see transporditakse ühte Jaapanis asuvasse tööstuslikku ringlussevõtu rajatisse. Moodsate tehniliste protseduuride abil on võimalik kätte saada enamik mobiilis sisalduvaid toormaterjale ning kaduma läheb vaid väga väike osa. Roni redelist üles!

Sinu mobiiltelefon ei tööta enam ning see transporditakse ühte Kanadas asuvasse tööstuslikku ringlussevõtu rajatisse. Ringlussevõtu protsessist eralduvad mürgised aurud püütakse kinni ja filtreeritakse. See ei kahjusta inimesi ega keskkonda. Roni redelist üles!

Sinu mobiiltelefon ei tööta enam ning see transporditakse ühte Rootsis asuvasse tööstuslikku ringlussevõtu rajatisse. Mobiiltelefonis sisalduvate toormaterjalide taastamine vähendab vajadust uute toormaterjalide järele. Kuna seetõttu väheneb vajadus toormaterjalide kaevandamise järele, kahjustatakse inimesi ja keskkonda vähem. Roni redelist üles!

Sinu mobiiltelefon ei tööta enam ning see transporditakse ühte Saksamaal asuvasse tööstuslikku ringlussevõtu rajatisse. Mobiiltelefonis sisalduvate toormaterjalide taastamise tõttu vähenevad väärtuslike ressurssidega seotud konfliktid. Roni redelist üles!

Sinu mobiiltelefon ei tööta enam ning sa viid selle mobiiltelefonide kogumispunkti. See toimetatakse edasi ringlussevõtuga tegelevasse tehasesse ja võetakse seal õigesti ringlusse. Roni redelist üles!

Sinu mobiiltelefon ei tööta enam ning sa viid selle oma mobiilsideoperaatori kogumispunkti. See toimetatakse edasi ringlussevõtuga tegelevasse tehasesse ja võetakse seal õigesti ringlusse. Roni redelist üles!

Sinu mobiiltelefon ei tööta enam ning see transporditakse ühte Hiinas asuvasse tööstuslikku ringlussevõtu rajatisse. Sinu mobiiltelefon põletatakse lahtise taeva all, et saada kätte mõningaid metalle näiteks vaske. Mürgised aurud on kahjulikud nii inimestele kui keskkonnale. Roni redelist alla!

Sinu mobiiltelefon ei tööta enam ning see transporditakse ühte Indias asuvasse tööstuslikku ringlussevõtu rajatisse. Mobiiltelefonis sisalduvad metallid eemaldatakse happesannide abil. Sealjuures ei kasutata kindaid ega hingamismaske, mistõttu on vigastuste oht kõrge. Roni redelist alla!

Sinu mobiiltelefon ei tööta enam ning see transporditakse ühte Ghanas asuvasse tööstuslikku ringlussevõtu rajatisse. Sinu mobiiltelefon põletatakse lahtise taeva all. Mobiiltelefonis sisalduvaid toormaterjale on võimalik taastada vaid väikeses mahus. Roni redelist alla!

Sinu mobiiltelefon ei tööta enam ning see transporditakse ühte Nigeerias asuvasse tööstuslikku ringlussevõtu rajatisse. Mobiiltelefonis sisalduvad metallid eemaldatakse happesannide abil. Taastada on võimalik vaid vähesed mobiiltelefonis sisalduvad toormaterjalid. Roni redelist alla!

Sinu mobiiltelefon ei tööta enam ning see transporditakse ühte Indias asuvasse tööstuslikku ringlussevõtu rajatisse. Ringlussevõtu protsessiga saadavad jääkmaterjalid viiakse looduses asuvasse prügimägedesse. Mürgid jõuavad põhjavette ja pinnasesse. Roni redelist alla!

Sinu vana mobiiltelefon ei tööta enam ning sa viskad selle prügikasti. Selles sisalduvaid väärtuslike ressursse ei ole enam võimalik ringlusse võtta või taastada. Roni redelist alla!

Sinu vana mobiiltelefon ei tööta enam ning sa viskad selle järve. Selles sisalduvatest mürgidest ei ole enam võimalik õigesti vabaneda ning need saastavad keskkonda. Roni redelist alla!



SINU VANA MOBIILTELEFONI TĚKOND: EDASIANDMISE MANGUKAARDID

Sa ostad oma mobiiltelefonile kaitseümbrise. See kaitseb su mobiiltelefoni kukkumise, kriimustuste ja niiskuse eest. Sinu mobiiltelefoni on võimalik kauem kasutada. Mine kaks sammu edasi!

Sa lülitad oma mobiiltelefoni ööseks välja või aktiveerid lennurežiimi. See säästab akut. Sinu mobiiltelefoni on võimalik kauem kasutada. Mine kaks sammu edasi!

Sa aktiveerid oma mobiiltelefonis võimalikult tihti puhkeoleku. See säästab akut. Sinu mobiiltelefoni on võimalik kauem kasutada. Mine kaks sammu edasi!

Su seljakotis hakkab üks veepudel lekkima ja su mobiiltelefon saab märjaks. Sa lülitad selle kiiresti välja, eemaldad aku, paned seadme riisi sisse ja lased selle ära parandada. Sinu mobiiltelefoni on võimalik kauem kasutada. Mine kaks sammu edasi!

Sa komistad, su mobiiltelefon kukub maha ja ekraan läheb katki. Sa uurid välja, kui palju maksab uus ekraan ning kuna see on odavam kui uue mobiiltelefoni ostmine, otsustad ekraani ära vahetada. Sinu mobiiltelefoni on võimalik kauem kasutada. Mine kaks sammu edasi!

Tarkvaravea tõttu ei käivitu su mobiiltelefon enam. Sa saadad mobiiltelefoni remonti, kus sellele installitakse uus tarkvara. Sinu mobiiltelefoni on võimalik kauem kasutada. Mine kaks sammu edasi!

Oled juba mitu kuud oodanud, et turule jõuaks sinu mobiiltelefoni uus mudel, ja nüüd on see lõpuks kohal! Sa annad oma vana telefoni väikevennale. Sinu mobiiltelefoni on võimalik kauem kasutada. Mine kaks sammu edasi!

Sinu mobiiltelefonil ei ole kõiki omadusi, mida sa tahaksid kasutada. Seetõttu ostad sa uue mobiiltelefoni ja annad oma vana seadme sõbrale. Sinu mobiiltelefoni on võimalik kauem kasutada. Mine kaks sammu edasi!

Sa tahad osta uut mobiiltelefoni, kuid sul pole piisavalt raha. Sa müüsid oma vana mobiiltelefoni internetis maha ja nüüd on sul kogu vajaminev summa koos. Sinu mobiiltelefoni on võimalik kauem kasutada. Mine kaks sammu edasi!

Sa soovid sõlmida uue mobiiltelefoni lepingu. Sa valid „SIM only“ variandi, mille puhul sa jätkad oma vana mobiiltelefoni kasutamist ning saad lihtsalt uue SIM-kaardi. Sinu mobiiltelefoni on võimalik kauem kasutada. Mine kaks sammu edasi!



**KOOPIAE
TEGEMISE
MALL**

SINU VANA MOBIILTELEFONI TĚKOND: EDASIMÜÜGI MANGUKAARDID

Sa ostad endale uue mobiiltelefoni. Su vana mobiiltelefon töötab endiselt ja sa viid selle mobiiltelefonide kogumispunkti. Mobiiltelefon müüakse kasutatud seadmena ühele mittetulunduslikule organisatsioonile. Sinu mobiiltelefoni on võimalik kauem kasutada. Roni redelist üles!

Sinu mobiiltelefon ei tööta enam. Sa viid selle oma mobiilisideoperaatori kogumispunkti. Su mobiiltelefon parandatakse ära ja müüakse kasutatud seadmena Indiasse. Sinu mobiiltelefoni on võimalik kauem kasutada. Roni redelist üles!

Sinu mobiiltelefon ei tööta enam. Sa viid selle vabalt valitud edasimüüja juurde. Su mobiiltelefon parandatakse ära ja müüakse kasutatud seadmena su naabrile. Sealjuures säästetakse ressursse. Roni redelist üles!

Sinu mobiiltelefon ei tööta enam. Sa viid selle remonditöökotta. Selle üksikosi on võimalik kasutada teiste seadmete varuosadena. Teisi mobiiltelefone on võimalik kauem kasutada. Roni redelist üles!

Edasimüüja müüb su vana mobiiltelefoni ühele Saksa-maa ettevõttele. Tänu lühikesele transpordi vahemaale säästetakse keskkonda. Roni redelist üles!

Sinu mobiiltelefon ei tööta enam. Su mobiiltelefon parandatakse ära ja müüakse kasutatud seadmena Pakistani. Mõne päeva pärast läheb see uuesti katki. Selle üksikosi kasutatakse varuosadena. Teisi mobiiltelefone on võimalik kauem kasutada. Roni redelist üles!

Sinu mobiiltelefon ei tööta enam. Sa viid selle oma mobiiltelefoni tootja esindusse. Su mobiiltelefon parandatakse ära ja müüakse kasutatud seadmena Nigeeriasse. Sinu mobiiltelefoni on võimalik kauem kasutada. Roni redelist üles!

Sinu mobiiltelefon ei tööta enam. Seda ei tehta täiesti terveks, vaid müüakse töötava kasutatud seadmena Indiasse. Seal on seda võimalik kasutada vaid mõne päeva. See muutub e-jäätmeiks. Roni redelist alla!

Sinu mobiiltelefon ei tööta enam. Seda ei tehta täiesti terveks, vaid müüakse töötava kasutatud seadmena Ghannasse. See lõpetab e-jäätmena looduses asuvas prügimäel. Roni redelist alla!

Sinu mobiiltelefon ei tööta enam. Seda ei tehta täiesti terveks, vaid müüakse töötava kasutatud seadmena Pakistani. See lõpetab e-jäätmena ringlussevõetuga tegelevas tehases, kus seda ei võeta õigesti ringlusse. Roni redelist alla!

Sinu mobiiltelefon lõpetab ebaseadusliku e-jäätmena Ghana looduses asuvas prügimäel. Mobiiltelefonis sisalduvad mürgid saastavad põhjavett ja pinnast. Roni redelist alla!

Sinu mobiiltelefon lõpetab ebaseadusliku e-jäätmena Nigeeria looduses asuvas prügimäel. Jäätmete põletamisel tekkiv suits kahjustab õhu kvaliteeti. Roni redelist alla!

Sinu mobiiltelefon lõpetab ebaseadusliku e-jäätmena India ringlussevõetuga tegelevas ettevõttes. Põletamisel tekkivad mürgised aurud kahjustavad inimesi ja keskkonda. Roni redelist alla!

Sinu mobiiltelefon lõpetab ebaseadusliku e-jäätmena Pakistani ringlussevõetuga tegelevas ettevõttes. Ringlussevõtu protsessis kasutatav hape põhjustab töötajatele tõsisemaid vigastusi! Roni redelist alla!



SINU VANA MOBIILTELEFONI TEEKOND: SAHTLI MÄNGUKAARDID

Sinu mobiiltelefon ei tööta enam ning sa jätab selle oma sahtlisse. Selles sisalduvaid toormaterjale oleks saanud ringlussevõttu teel uuesti kasutada. Mine kaks sammu tagasi!

Sa ostad endale uue mobiiltelefoni. Sinu vana mobiiltelefon töötab veel, kuid sa jätab selle oma sahtlisse. Ka sinu uue mobiiltelefoni jaoks on vaja kaevandada uusi toormaterjale. Mine kaks sammu tagasi!

Sinu mobiiltelefoni aku on katki ning sa jätab oma mobiiltelefoni sahtlisse. Sinu mobiilimudelile ei oleks olnud kal-
lis uut akut osta. Mine kaks sammu tagasi!

Sa ajad oma mobiiltelefonile kogemata kokakoolat peale ja see ei tööta enam ning sa jätab selle oma sahtlisse. Kui sa oleksid kiiremini reageerinud, oleks olnud võimalik mobiiltelefoni parandada. Mine kaks sammu tagasi!

Bussi peale joostes kukub su mobiiltelefon taskust välja ja ekraani klaas puruneb. Sa jätab oma mobiiltelefoni sahtlisse. Ekraani parandamine oleks olnud odavam kui uue mobiiltelefoni ostmise. Mine kaks sammu tagasi!

Tarkvaravea tõttu ei käivitu su mobiiltelefon enam ning sa jätab selle oma sahtlisse. Tarkvarauuendusega oleks olnud võimalik su mobiiltelefoni parandada. Mine kaks sammu tagasi!

Sa ei saa oma mobiiltelefoni enam laadida, sest aku-laadija kaabel on muljutud. Sa jätab oma mobiiltelefoni sahtlisse. Varuosade abil oleks saanud su mobiiltelefoni parandada. Mine kaks sammu tagasi!

Sa sõlmid uue mobiiltelefoni lepingu ja saad uue telefoni. Sa jätab oma vana mobiiltelefoni sahtlisse. Su vanaema, kellel ei ole veel mobiiltelefoni, oleks su vana mobiiltelefoni üle väga rõõmustanud. Mine kaks sammu tagasi!

Ka sina tahad oma mobiiltelefoniga nautida uusimaid võimalusi ja ostad uue mudeli. Sa jätab oma vana mobiiltelefoni sahtlisse. Sinu tüdruksõber, kelle mobiiltelefon läks just katki, oleks rõõmuga kasutanud su vana telefoni. Mine kaks sammu tagasi!

Sa ostad oma lemmikbrändilt uue mobiiltelefoni mudeli. Sa jätab oma vana mobiiltelefoni sahtlisse. Su onu oleks hea meelega selle sult ära ostnud. Mine kaks sammu tagasi!



SINU VANA MOBIILTELEFONI TEEKOND: KÜSIMUSTE KAARDID

Mitu mobiiltelefoni müüdi 2012. aastal maailmas kokku?

- 1) umbes 500 miljonit
- 2) umbes 1,5 miljardit**
- 3) umbes 3,5 miljardit

Mitu mobiiltelefoni toodetakse maailmas ühes sekundis?

- 1) 3 mobiiltelefoni
- 2) 16 mobiiltelefoni
- 3) 36 mobiiltelefoni**

Hinnanguliselt mitu kasutamata mobiiltelefoni leidub praegu Saksamaa kodudes?

- 1) 5 miljonit
- 2) 50 miljonit
- 3) 86 miljonit**

Kui pikk on mobiiltelefoni keskmine eluiga?

- 1) 18 kuud**
- 2) 24 kuud
- 3) 36 kuud

Mitu protsenti hoiustavatest või edasiantavatest mobiiltelefonidest võetakse nende kasutusea lõpus õigesti ringlusse?

- 1) 2–3%**
- 2) 5–7%
- 3) 10–12%

Mitut protsenti mobiiltelefoni koostisosadest on võimalik ringlusse võtta?

- 1) 10–25%
- 2) 35–50%
- 3) 65–80%**

Üks mobiiltelefon sisaldab umbes 60 erinevat materjali. Kui paljusid neist materjalidest on võimalik ringlusse võtta?

- 1) 8 materjali
- 2) 17 materjali**
- 3) 40 materjali

Kui suur on hinnanguliselt Saksamaa kodudes olevate mobiiltelefonide sorteeritavate materjalide koguväärtus?

- 1) 1 miljon eurot
- 2) 35 miljonit eurot
- 3) 65 miljonit eurot**

Mitu kilogrammi e-jäätmeid koguneb Euroopas ühe inimese kohta aastas?

- 1) 8 kg
- 2) 15 kg**
- 3) 22 kg

Hinnanguliselt mitu tonni elektroonikajäätmeid eksporditi EL-ist Hiinasse, Indiasse ja Lääne-Aafrikasse 2005. aastal?

- 1) 1,5 miljonit tonni**
- 2) 5 miljonit tonni
- 3) 10,5 miljonit tonni

Mitu tonni e-jäätmeid koguneb igal aastal üle kogu maailma?

- 1) 20–50 miljonit tonni**
- 2) 50–80 miljonit tonni
- 3) 80–110 miljonit tonni

Mitut protsenti Ghanasse ja Nigeeriasse eksporditud elektroonikaseadmetest seal edasi EI kasutata?

- 1) 35–40%
- 2) 50–55%
- 3) 75–80%**

>>> STORY OF ELECTRONICS

FILMI ANALÜÜS

Mobiiltelefonide lühiaegse kasutamise põhjuste selgitamine: OV-d saavad teada, miks kavandatakse mobiiltelefone ja elektroonikaseadmeid ainult lühiaegseks kasutamiseks ja millised mehhanismid juhivad meie tarbimismustreid. Nad oskavad nimetada alternatiivseid tegevuskavu säästva käsitsemise ja käitumise soodustamiseks.

OV-d vaatavad filmi ja arutlevad sellele järgnevas rühmatöös filmis käsitletud aspekte.

Ettevalmistus

Hankige internetiühendusega sülearvuti, projektor ning film pealkirjaga „Story of Electronics“. Film on kättesaadav veebilehelt storyofstuff.org/movies/story-of-electronics/ (inglisekeelne film saksakeelsete subtiitritega).

Kahele plakatile kirjutatakse järgmised küsimused:

1. plakat:

- Mis teid filmi vaadates ärritas/kõnetas/üllatas?
- Mida tähendab fraas „Välja arendatud prügi-kasti jaoks“?
- Mis on sellise tootearenduse põhjused?
- Milliseid tagajärgi keskkonnale ja inimestele nimetati?

2. plakat:

- Kuidas on võimalik panna tootjaid välja arendama säästvamaid/pikaaegsemaid tooteid?
- Kuidas saavad tarbijad mõjutada selle süsteemi muutmist?

Teostus

OV-d vaatavad üheskoos filmi „Story of Electronics“.

Pärast filmi vaatamist arutletakse rühmaarutelu käigus järgmiste küsimuste üle (1. plakatil):

- Mis teid filmi vaadates ärritas/kõnetas/üllatas?
- Mida tähendab fraas „Välja arendatud prügi-kasti jaoks“?
- Mis on sellise tootearenduse põhjused?
- Milliseid tagajärgi keskkonnale ja inimestele nimetati?



Rühmaarutelu, rühmatöö



45 min



Film „Story of Electronics“, internetiühendusega sülearvuti, projektor, pabertahvli paber, vestluskaardid, kirjutusvahendid

Koolitaja kirjutab vastused üles ja viib need küsimustega kokku. Seejärel vaatavad OV-d filmi uuesti ning pööravad sealjuures erilist tähelepanu järgmistele aspektidele:

- Mobiiltelefonide lühiaegse kasutamise põhjused
- Tarbijate roll

Pärast filmi vaatamist arutlevad OV-d oma naabriga järgmiste küsimuste üle (2. plakatil):

- Kuidas on võimalik panna tootjaid välja arendama säästvamaid/pikaaegsemaid tooteid?
- Kuidas saavad tarbijad mõjutada selle süsteemi muutmist?

OV-d kirjutavad oma vastused üles.

Hindamine

Mõned OV-d tutvustavad oma vastuseid lühidalt rühmaarutelu käigus. Koolitaja kirjutab vastused vestluskaartidele ja viib need küsimustega kokku.

Valmistatud materjalid võib seejärel riputada vaateaknale „Ringlussevõtt“ (vt meetodit „What's App?!“).

Võimalusi edasiseks tööks

- Arutelu süvendamiseks võib lisada järgmisi küsimusi:
- Kui „mobiiltelefonis sisaldub aare“, siis miks ei ole tootjad veel huvitatud oma tooteid ringlussevõtu jaoks tagasi võtma?
- Miks on tagastatavate mobiiltelefonide hulk nii väike? Kuidas oleks võimalik tarbijaid ergutada mobiiltelefone tagastama?

>>> PRÜGIKS VALMISTATUD MOBIILTELEFONID? MÄNG JA NURGAARUTLUS

Mobiiltelefonide lühiaegse kasutamise põhjuste selgitamine: OV-d saavad teada, miks kavandatakse ja toodetakse mobiiltelefone ainult lühiaegseks kasutamiseks. Nad oskavad nimetada säästvat tootearendust ja tootmist võimaldavaid lahendusi.

Mängu „Prügiiks valmistatud mobiiltelefonid?“ ja nurgaarutluse raames avastavad OV-d, et mobiiltelefone kavandatakse ja toodetakse ainult lühiaegseks kasutamiseks. Nad õpivad tundma võimalikke lahendusi. Sellele järgneva arutelu käigus avastavad OV-d lühiaegse arendus- ja tootmismeetodi põhjuseid. Nad saavad teada, kuidas neil tarbijatena on võimalik seda mõjutada.

Ettevalmistus, mäng „Prügiiks valmistatud mobiiltelefonid?“

Mängu „Prügiiks valmistatud mobiiltelefonid?“ kaardid printitakse ja lõigatakse välja (vt koopiategemise malli).

Ettevalmistus, nurgaarutlus

Vestluskaartidele kirjutatakse järgmised küsimused:

1. kaart: tarvikute ühtlustamine:

Milliste teiste mobiiltelefonide tarvikute puhul oleks ühtlustamine mõttekas?

2. kaart: parandamise lihtsustamine:

Kas mäletate mõnda juhtumit, mil teie vana mobiiltelefoni parandamine ei tasunud ennast ära, ning millise osa parandamisega oli tol korral tegu?

3. kaart: rakenduste kasutamise lihtsustamine:

Kas te olete kunagi ostnud uue mobiiltelefoni, et kasutada uusimaid rakendusi, ning mis rakendustega oli tegu?

4. kaart: ringlussevõtmise lihtsustamine:

Mida võiks arendamise ja toomise puhul veel arvestada, et lihtsustada mobiiltelefonide ringlussevõttu?

Vestluskaardid riputatakse varjatult klassiruumi nurkadesse.

Teostus, mäng „Prügiiks valmistatud mobiiltelefonid?“

Iga OV saab ühe mängukaardi. Kaardil on kirjeldataud kas mingit probleemi või lahendust. OV-d loevad kaardid läbi ja hakkavad seejärel



Rühmatöö, rühmaarutelu



45 min



Mängukaardid (koopiategemise mall), vestluskaardid, kirjutusvahendid

oma partnerit otsima. Kui nad on partneri üles leidnud, jäävad nad klassiruumis samale kohale seisma. Kui kõik paarid on moodustatud, küsib koolitaja, milline paar sooviks oma ütluse kõva häälega ette lugeda. Üks paar loeb oma ütluse ette ja kui see on õige, siis liiguvad nad klassiruumi nurka, millele koolitaja on määranud vastava teema. Sellesse nurka liiguvad ka kõik teised sama ütlusega paarid. Nüüd loeb mõni teine paar oma ütluse kõva häälega ette ja kui see on õige, siis liiguvad ka nemad vastavasse nurka. Sel juhul liiguvad ka kõik teised sama ütlusega paarid sinna nurka. Seda korratakse seni, kuni nimetatud on kõik ütlused ja igas nurgas on mõni OV.

Kui teineteist on üles leidnud paarid, kelle kaardid ei sobi kokku, palutakse neil veelkord segiläbi ringi liikuda ja taaskord oma partnerit otsida, et siis samuti koos vastavasse nurka liikuda.

Teostus, nurgaarutlus

Kui kõik OV-d on jõudnud õigetesse nurkadesse, pööravad nad varjatud kaardid ümber ja arutlevad nendele kirjutatud küsimuse üle.

Hindamine

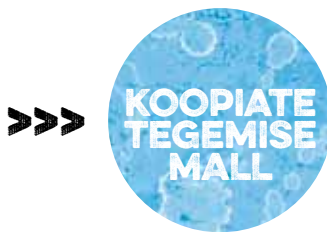
Kõik OV-d kogunevad taas rühmaarutlusele. Järgnev arutelu võib kulgeda järgmiste küsimuste põhjal:

- Miks ei ole tootjad tänaseni välja arendanud ja tootnud mobiiltelefone, mida saab kauem kasutada ja lihtsamalt ringlusse võtta?
- Mida saavad teha tarbijad, et soodustada mobiiltelefonide säästvat tootmist?

Koolitaja kirjutab OV-de vastused vestluskaartidele.

Koolitaja võtab veelkord kokku paaride otsimise ja arutelu tulemused.

Valmistatud materjalid võib seejärel riputada vaateaknale „Ringlussevõtt“ (vt meetodit „What's App?!“).



PRÜGIKS VALMISTATUD MOBIIL- TELEFONID? MÄNGUKAARDID

MOBIILTELEFONIDE TARVIKUTE ÜHTLUSTAMINE

Uut mobiiltelefoni ostes ei saa tavaliselt kasutada eelmise mobiili laadimisjuhet, sest uus seade on kas teise tootja mudel või sama tootja uusim mudel. Seetõttu on iga uue ostu korral vaja soetada ka laadimisjuhe, mis sobib täpselt selle mobiiltelefoniga. Vanad juhtmed jäävad sageli sahtlisse seisma, kuigi need on veel töökorras. Uue juhtme tootmiseks kulub aga ressursse.

Töötades välja ja tootes ühetaolisi laadimisjuhtmeid, oleks võimalik vana laadimiseadet edasi kasutada ka pärast uue mobiiltelefoni ostmist. See pikendab laadimisjuhtme kasutusiga. Nii on võimalik vähendada ressursside tarbimist.

PARANDAMISE LIHTSUSTAMINE

Sageli on mobiiltelefonid toodetud nii, et nende üksikosade vahetamine on väga keeruline või võimatu. Näiteks on teatud mobiiltelefonide ekraani parandamine äärmiselt kulukas, sest puuteekraani kaitsekile on kinnitatud otse klaasile ja seetõttu tuleb ka see välja vahetada. Kõrgete kulude tõttu ei ole parandamine mõnikord kõige ökonoomsem lahendus ja selle asemel ostetakse uus seade. Seeläbi ei pikene mobiiltelefoni kasutusiga.

Töötades välja ja tootes mobiiltelefone, mille üksikosi on lihtne vahetada ja parandada, vähendatakse oluliselt parandustööde hinda ning võimalik on vältida uue seadme ostmist. Seeläbi on võimalik pikendada ka mobiiltelefoni kasutusiga.

UUTE RAKENDUSTE KASUTAMISE LIHTSUSTAMINE

Mobiiltelefonide tootjate poolt kõiki välja arendatavaid ja pakutavaid rakendusi ei ole võimalik kasutada kõigi nende telefonimudelite ja operatsioonisüsteemidega. Mõnel juhul on uue seadme ostmise ainus viis, kuidas kasutada uusi-
maid rakendusi või funktsioone. Seeläbi ei pikene mobiil-
telefoni kasutusiga.

Uue seadme ostmist on võimalik vältida kõigil mobiiltelefo-
nidel töötavate rakenduste välja arendamisega. Seeläbi
on võimalik pikendada ka mobiiltelefoni kasutusiga.

RINGLUSSEVÕTU LIHTSUSTAMINE

Mobiiltelefoni ringlussevõttu raskendab sageli nende ehi-
tus. Näiteks on mõne mudeli puhul aku eemaldamine kor-
pusest väga keeruline või võimatu. Kuid nende eraldamine
on oluline samm ringlussevõtu protsessis.

Töötades välja ja tootes mobiiltelefone, mida on lihtne
osadeks võtta, on võimalik oluliselt lihtsustada ka ringlus-
sevõtu protsessi.

Mobiiltelefonide tootmise puhul kasutatakse palju mürgis-
eid aineid. Need tulevad ringlussevõtu protsessis taas
välja. Tööstustehastes on võimalik neid kinni püüda ja fil-
treerida. Kui ringlussevõtt teostatakse lahtise tule kohal,
siis eralduvad mürgid filtreerimata kujul ja võivad ohustada
nii inimesi kui keskkonda.

Tootes mobiiltelefone, mis sisaldavad vähem mürke, on
võimalik leevendada ohte inimestele ja keskkonnale, kui
ringlussevõttu teostatakse lahtise tule kohal.

>>> VÄLJAPÄÄS: LÖPP HEA, KÕIK HEA?

Projektipäevale tagasi vaatamine ja tulemuste kokkuvõte: OV-d õpivad tundma mobiiltelefonide elutsükli ja meenutavad õpitut.

Projekti käigus valmistatud materjalide põhjal teevad OV-d projektipäevast kokkuvõtte.

Ettevalmistus

Projekti käigus valmistatud materjalid tehakse vastavas „vaateaknas“ kättesaadavaks.

Teostus

Koolitaja teeb mõne sõnaga ja kronoloogilises järjekorras kokkuvõtte käsitletud teemade olulisematest aspektidest. Sealjuures liigub koolitaja ühe „vaateakna“ juurest teise juurde ja kommenteerib valmistatud materjale.

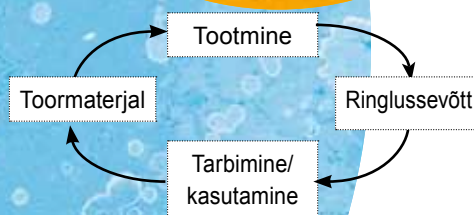
 Loeng

 15 min

 Projektipäeva töömaterjalid

Hindamine

Seoste veelkordseks rõhutamiseks eemaldatakse „vaateakende“ pealkirjad ning asetatakse mobiiltelefonide elutsükli illustreerimiseks tahvlile:



Võimalusi edasiseks tööks

Kui elutsükkel on tahvlile asetatud, võib rühmaarutelu käigus teha veelkord kokkuvõtte erinevatest tegevusvõimalustest.

>>> MAAILMAKOHVIK TEGEVUSVÕIMALUSTE JA ALTERNATIIVIDE ARUTLUS

OV-d saavad teada, millised on mobiiltelefonide tööstuses eksisteerivad alternatiivid ja tegevusvõimalused ning mõtlevad, milliseid neist sooviksid nad isiklikult rakendada. „Maailmakohviku“ raames jagavad OV-d oma arvamusi erinevate probleemide kohta, vahetades mitu korda

Ettevalmistus


Projektipäeva(de) iga teema aspekti jaoks tuleb välja printida ja valmis panna küsimuste kaardid (vt koopiategemise malli). Ette valmistatakse mitu lauda, igaühe juures vähemalt neli tooli. Luuakse kohviku õhkkond (suupisted, küünlad, taustal mängiv muusika).

Teostus

OV-d kogunevad laudade ümber ja arutlevad ühe küsimuse üle. 10 minuti möödudes annab koolitaja helisignaali ja palub OV-del lauda

 Rühmaarutelu

 30-45 min

 Küsimuste kaardid (koopiategemise mall), suupisted, muusika, küünlad, pabertahvli paber

vahetada, et arutleda järgmise küsimuse üle.

Hindamine

OV-del palutakse üksikshaaval nimetada oma eelistatud alternatiive ja tegevusvõimalusi. Koolitaja kirjutab need lihtsa nimekirjana üles.

Versioonid

OV-d jäävad laua taha ja esitlevad rühmaarutelu käigus oma arutelu tulemusi



MAAILMAKOHVIK: KÜSIMUSTE KAARDID

TOORMATERJALID

Teie tädi ütleb teile, et ta vajab uut mobiiltelefoni, kuid ta ei soovi toetada kaevurite ärakasutamist. Mis nõu te talle annate?

Te soovite toetada põhimõtet, et tulevikus kasutataks mobiiltelefonides ainult sertifitseeritud toormaterjale. Millised on teie konkreetsed nõudmised? Kellele te survet avaldate?

Te soovite isiklikult kaasa teha mobiiltelefonide õiglase tootmise toetamises. Mida te saate teha?

Te soovite alustada oma koolis kampaaniat seoses teemaga „Õiglased mobiiltelefonid“. Milliseid ideid teil on? Kuidas on neid võimalik ellu viia?

TOOTMINE

Te soovite isiklikult tegutseda paremate töötingimuste nimel mobiiltelefonide tootmise valdkonnas. Millised on teie konkreetsed nõudmised? Milliseid võimalusi te siin näete?

Teie onu ütleb teile, et ta vajab uut mobiiltelefoni, kuid ta ei soovi toetada kaevurite ärakasutamist. Mis nõu te talle annate?

Te soovite panna mobiiltelefonide ettevõtteid seadmeid õiglaselt tootma. Mida te selleks teete? Kuidas saavad tarbijad tootjatele survet avaldada?

Te soovite alustada oma koolis kampaaniat seoses teemaga „Puhtad mobiiltelefonid“. Milliseid ideid teil on? Kuidas on neid võimalik ellu viia?

TARBIMINE JA KASUTAMINE

Üks sõber tahab oma mobiiltelefoni säästvalt kasutada, aga ta ei tea, kuidas seda teha. Mida te talle soovitate? Milliseid konkreetseid nõuandeid te talle seoses mobiiltelefoni säästva kasutamisega annaksite?

Te soovite veenda oma tädi, et ta kingiks teile sünnipäevaks Fairphone'i. Milliseid argumente te ta veenmiseks kasutate?

Te soovite alustada oma koolis kampaaniat seoses teemaga „Mobiiltelefonide säästev tarbimine“. Milliseid ideid teil on? Kuidas on neid võimalik ellu viia?

RINGLUSSEVÕTT

Te soovite veenda oma mobiiltelefoni edasimüüjat katkiseid telefone õigesti ringlusse võtma. Mida te selleks teete? Millised on teie konkreetsed nõudmised?

Teie tädi soovib osta uue telefoni, kuid ta ei taha vana sahtlisse jätta. Mis nõu te talle annate?

Te soovite alustada oma koolis kampaaniat seoses teemaga „Mobiiltelefonide ringlussevõtt“. Milliseid ideid teil on? Kuidas on neid võimalik ellu viia?

Nõuandeid koolitajale

Projektpäeva ajal tekkivaid ja vastuseta jäävaid küsimusi või põhilisi teemasid võib koolitaja kasutada maailmakohviku spontaansete küsimustena.

Kasutada ei tohiks üle 4–5 küsimuste kaardi.

Võimalusi edasiseks tööks

Kui hindamise ajal peaks tekkima konkreetseid ettepanekuid tegevuste läbiviimiseks, võib alustada täiendavat arutelu nende teostatavuse üle (vt ka meetodi kirjeldust „Aktiivseks hakkamine“ – ühistegevuse kavandamine).

>>> AKTIIVSEKS HAKKAMINE ÜHISTEGEVUSE KAVANDAMINE

OV-d oskavad kasutada omandatud teadmisi oma igapäevaelus.

OV-d koguvad ideid, kuidas nad klassina sooviksid hakata aktiivseks, lepivad kokku ühe või mitu konkreetset tegevust ning loovad edasise tegevuskava.

Ettevalmistus

Toolidest moodustatakse ring. Selle keskele asetatakse kaart, millele on kirjutatud „Aktiivseks hakkamine“.

Teostus

OV-d istuvad ringikujuliselt paigutatud toolidel ja mõtlevad mõni minut vaikselt projektile.

OV-d moodustavad oma otseste naabritega mõtete vahetamise rühmad ning koguvad ideid praktiliseks lähenemiseks, mida nad sooviksid rakendada oma klassiga ja mida nad peavad ka teostatavaks. Neid ideid esitletakse ja arutatakse rühmaarutelu käigus ning koolitaja kirjutab need järgemööda pabertahvli paberile.

Nüüd võib iga OV hääletada idee poolt, mida tema sooviks ellu viia ja mida ta peab teostatavaks. Hääletamist võib läbi viia käe tõstmise abil või valitud idee taha väikese kriipsu tegemisega. Kõige rohkem hääli saanud tegevus viiakse lõpuks ellu.

Hindamine

Kui väljavalitud tegevus on ellu viidud, kogunevad OV-d selle hindamiseks rühmaarutlusele. Hindamisel võib keskenduda järgmistele küsimustele:

- Kas tegevus oli teie arvates edukas?
- Mis toimis hästi / mis oleks võinud paremini toimida?
- Miks?

Teise võimalusena võib kasutada viie sõrme tagasisidet.

Selleks joonistab koolitaja tahvli lahtise käe ja sõrmed ning määrab iga sõrmele tagasiside



Rühmatöö, arutelu



30 min



Pabertahvli paber, kirjutusvahendid

mõõtme:

- Pöial: see meeldis mulle!
 - Nimetissõrm: sellele sooviksin ma oma tähelepanu pöörata! See jäi mulle silma!
 - Keskmise sõrm: see ei meeldinud mulle! See oleks võinud paremini minna!
 - Sõrmusesõrm: selle võtan ma endaga kaasa! Selle jätan ma meelde! Seda hakkan ma edasi kasutama!
 - Väike sõrm: seda oleks võinud rohkem käsitleda! Sellest tundsin ma puudust!
- Nüüd näitavad OV-d üksteise järel oma väljasuretatud kätt ja annavad lühikese tagasiside iga „sõrme“ kohta.

Versioonid

Pärast hääletamist valitakse välja kaks kõige rohkem hääli saanud ideed ning kahes planeerimisrühmas arutletakse need põhjalikult läbi. OV-d lähevad sellesse rühma, millisesse nad ise soovivad, teevad kindlaks teostamist vajavad sammud ja kirjutavad need pabertahvli paberile. Muuhulgas tuleks selgeks teha järgmised punktid:

- Mida me soovime saavutada?
- Kuidas me seda teeme?
- Kes on asjaosalised?
- Millal peaks see tegevus toimuma?
- Kus peaks see tegevus toimuma?
- Milliseid ressursse me selleks vajame?

Pärast seda kogunevad rühmad taas kogu klassi rühmaarutlusele, esitlevad oma tegevuskavasid, vastavad üheskoos viimastele küsimustele ja jaotavad ära tegemist vajavad ülesanded.